

Roda Ventura 14/4/97

1014

És l'ajut al desenvolupament causa de sub- desenvolupament?

Salvador Mamen Marcos

Pere Casella Bonell,

co. director: Josep Maria Garcia Pons

I. METODOLOGIA.	1
1. Primera fase. Enmarcament.	2
2. Segona fase. Desenvolupament.	3
3. Fonts.	4
(a) Fonts secundàries.	4
(b) Fonts primàries.	5
4. Dificultats.	8
II. QUÈ ÉS EL FAD ?	10
1. Introducció.	10
2. Naturalesa jurídica.	10
3. Característiques	10
4. Normes reguladores	11
(a) Nacionals.	11
(b) Supranacionals.	13
5. Conclusions.	23
6. Propostes.	25
III. ANÀLISI DE LA REALITAT DEL FAD.	
1. Pautes recents.	
(a) Definició de les grans directrius governamentals.	26
(b) Dades quantitatives I. Pressupost anual d'AOD destinat al FAD.	27
(c) Dades quantitatives II. Distribució sectorial, geogràfica i empresarial dels projectes aprovats.	33
2. Mecànica del FAD.	39
(a) Sol·licitud i condicions.	40
(b) Primeres valoracions per part de l'administració espanyola.	40
(c) Gestió de les operacions de crèdit.	41
(d) Comissió Interministerial d'ajut al Desenvolupament.	43
(e) Aprovació definitiva.	45
(f) Algunes propostes. <i>condicions - h2</i>	49
3. Publicitat del FAD.	50
(a) legislació reguladora de l'accés a la informació.	51
(b) El discurs polític.	53
(c) Quadern de bitàcora del treball de camp efectuat	54
(d) Conclusions.	61
4. Coordinació institucional i administrativa entre ministeris.	64
(a) Recull normatiu.	64
(b) Anàlisi Competencial. La dualitat institucional.	66
(c) Possibles vies de solució.	71
5. Distribució geogràfica del FAD.	74
(a) Criteris orientatius.	75

(b) Anàlisi particularitzat del transfons polític i econòmic d'algunes concessions de crèdit FAD a determinats països.	83
(i) Xina	83
(ii) Marroc	85
(c) Conclusions	86
 Annex : Política Exterior Espanyola a la mediterrànea.	 88
 6. Desglós de les operacions. Anàlisi temàtica.	 93
(a) Criteris per al correcció temàtica.	93
(b) Gràfics global.	94
(c) Conclusions i propostes.	176
 IV. CARÀCTER COMERCIAL DELS CRÈDITS FAD.	 178
(a) Principals trets que indiquen la comercialitat dels crèdits FAD.	180
(b) Empreses beneficiàries	190
(c) Impacte dels projectes finançats amb FAD en els drets humans i el desenvolupament.	196
(d) Eficàcia del FAD com a sistema vàlid de desenvolupament dels països receptors.	212
(e) Conclusions.	216
(f) Propostes.	219
 Annex : L'ajut al desenvolupament al desenvolupament concedit pels països baixos.	
I. Volum de l'AOD.	222
II. Ajut bilateral.	223
III. Qualitat i condicions financeres de l'ajut.	224
IV. Ajut lligat.	225
V. Organització.	226
VI. Gestió d'un projecte.	226
VII. Qualitat de l'ajuda.	226
VIII. Avaluació dels projectes.	227
IX. La unió europea.	229
X. Protecció i promoció dels drets humans.	229
 BIBLIOGRAFIA	 232

INDEX D'ACRÒNIMS

- A.E.C.I. - Agència Espanyola de Cooperació Internacional.
- A.O.D. - Ajut Oficial al Desenvolupament.
- B.I.D. Banc Interamericà de Desenvolupament.
- B.M. - Banc Mundial.
- B.O.C.G. - Butlletí Oficial de les Corts Generals.
- B.O.E. - Butlletí Oficial de l'Estat.
- C.A.D. / D.A.C - Comitè d'Ajut al Desenvolupament / Development Assistance Committee.
- C.A.R.I. - Contractes d'Ajustament Recíproc d'Interessos.
- C.I.D.O.B. - Centre d'Informació i Documentació Internacionals a Barcelona.
- C.I.A.D. /C.I. - Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament. També citada com Comissió Interministerial.
- C.I.C.I. - Comissió Interministerial de Cooperació Internacional.
- C.I.P. - Centre d'Investigació per la Pau.
- C.I.R.R. - Tipus d'Interès Comercial de Referència.
- CiU - Convergència i Unió.
- CONSENS O.C.D.E. - Acord sobre Directrius en matèria de Crèdit a l'Exportació amb Ajut Oficial.
- D.G.P.C. - Direcció General de Política Comercial.
- ECOFIN - O.C.D.E. - Consell Econòmic i Financer de l'OCDE.
- F.A.D. - Fons d'Ajut al Desenvolupament
- F.A.E.X. - Fons d'Ajut Econòmic a l'Exterior
- F.M.I. - Fons Monetari Internacional
- I.C.E. - Institut de Comerç Exterior
- I.C.E.X. - Institut de Comerç Exterior
- IC-IU - Iniciativa per Catalunya-Izquierda Unida.

I.C.E.X. - Institut de Comerç Exterior

IC-IU - Iniciativa per Catalunya-Izquierda Unida.

I.C.O. - Institut de Crèdit Oficial.

L.D.C. / P.M.A. - Least Developing Countries. / Països Menys Avançats.

MINISTERI AA.EE. - Ministeri d'Afers Estrangers.

NN.UU. - Nacions Unides.

O.C.D.E. - Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic.

O.N.G. - Organització No Governamental.

O.N.U. - Organització de Nacions Unides.

OO.II. - Organitzacions Internacionals.

O.S.C.E. - Organització de Seguretat i Cooperació a Europa.

O.T.A.N. - Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord.

P.A.C.I. - Pla Anual de Cooperació Internacional.

P.I.B. - Producte Interior Brut.

P.N.U.D. - Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament.

PSC-PSOE - Partit dels Socialistes de Catalunya-Partido Socialista Obrero Español.

P.V.D. - Països en Vies de Desenvolupament.

S.E.C.I.P.I. - Secretaria d'Estat de Cooperació Internacional i per a Iberoamèrica.

S.G.F.F.E. - Sots-Direcció General de Foment Financer a l'Exportació.

SETEM - Servei al Tercer Món.

T.U.E. - Tractat de la Unió Europea.

U.E. - Unió Europea.

\$ - Dòlar americà.

I. METODOLOGIA

1. Primera fase. Enmarcament

L'objectiu d'aquest estudi ha estat fer una anàlisi sobre el Fons d'Ajuda al Desenvolupament i, en general, sobre l'anomenat Ajut Oficial al Desenvolupament (A.O.D.) espanyol i les seves implicacions socials, econòmiques i polítiques en el desenvolupament de les poblacions destinatàries de l'ajut.

En començar aquesta recerca el mes de juny de 1995, vàrem estructurar el treball entorn quatre premises o hipòtesis, elaborades a la llum de l'observació empírica de la realitat, amb la finalitat última de posar de manifest les contradiccions, anomalies i deficiències d'un dels principals mecanismes d'ajut al desenvolupament espanyol, el Fons d'Ajut al Desenvolupament (F.A.D.) per així qüestionar la seva eficàcia.

La primera premisa de treball es va centrar en l'anàlisi de l'adequació al principi de legalitat de determinades partides pressupostàries contingudes als Pressupostos Generals de l'Estat per a 1994 destinades a ajut oficial al desenvolupament de països en vies de desenvolupament, especialment les referides al Fons d'Ajuda al Desenvolupament (a partir d'ara, FAD).

La segona hipòtesi apuntava la possibilitat d'haver utilitzat partides pressupostàries d'Ajut Oficial al Desenvolupament (d'ara en endavant, AOD), correctes des d'un punt de vista comptable, per al finançament d'allò que vàrem conceptualitzar a efectes de metodologia de treball com "béns improductius"¹.

---

¹ Com a tals, vàrem entendre (1) tots aquells béns considerats com armes o béns amb efectes bèl·lics directes o indirectes; (2) aquelles activitats que distorsionessin la convivència pacífica de la societat o creessin tensions socials; (3) aquells béns la utilitat dels quals no revertís directament en el benestar de la població del país de destí; i (4) aquells delimitats com a tals pel mateix FAD.

La tercera premisa partia de l'efectiva destinació de crèdits FAD per al finançament de béns improductius i centrava l'anàlisi en el coneixement i consentiment exprés d'aquestes operacions per part de l'administració central espanyola.

Finalment, la quarta hipòtesi qüestionava la incidència de les partides pressupostàries destinades a béns improductius en el desenvolupament de la població objecte de desenvolupament.

Partint de l'estudi d'aquestes hipòtesis i de la constatació de que el model d'AOD espanyol concedeix una preponderància especial al finançament concessional de béns i productes espanyols per mitjà dels crèdits FAD; i partint de la reafirmació de que el sistema de concessió de crèdits FAD pateix importants irregularitats, en relació a la seva destinació geogràfica, al finançament de béns improductius, a l'opacitat en el procés de concessió (agreujada respecte de certes operacions) i a la manca de verificació de l'impacte d'aquesta modalitat d'ajut sobre les poblacions destinatàries, es va arribar a les següents conclusions provisionals:

1. conculcació del principi de legalitat, per (1) haver destinat crèdits FAD a finalitats diferents de les estipulades per la normativa internacional (bàsicament, de l'OCDE i el CAD), per (2) haver contradit la legislació espanyola pel que fa als criteris geogràfics de concessió, seguint criteris comercials per sobre d'altres específics d'ajut al desenvolupament i (3) per no haver observat la distribució temàtica o sectorial prevista legalment per la concessió de crèdits FAD.

2. conculcació del principi de publicitat material, per existir serioses dificultats d'accés a tota la informació necessària per poder exercir un control eficaç sobre aquest mecanisme d'ajut al desenvolupament.

3. conculcació del principi de seguretat jurídica, motivada per una descoordinació institucional i administrativa en la política espanyola d'ajut oficial al desenvolupament, malgrat l'existència dels Plans Anuals de Cooperació Internacional (d'ara en endavant PACI).

4. preponderància excessiva dels criteris comercials en la concessió de crèdits FAD, tot i que quantitativament es pot considerar com l'autèntic eix vertebrador de la política espanyola en matèria de cooperació al desenvolupament. Constatació de la utilització del FAD com a mecanisme de foment de les exportacions espanyoles, especialment de les empreses públiques.

5. necessitat d'una harmonització de la legislació espanyola a la normativa internacional.

Malgrat haver-se aprovat certes normes correctores, encara persisteixen esquetxes de foscor i de mala gestió d'aquest Fons.

2. Segona fase. Desenvolupament.

Fruit d'aquesta primera etapa de la recerca i tot prenent de referència aquestes conclusions provisionals, la segona etapa de la recerca s'ha estructurat entorn a aquests grans eixos:

I-Part introductòria que inclou un estudi de l'AOD espanyol i la seva ubicació en la política exterior espanyola.

II-Anàlisi pormenoritzat de la realitat del FAD, tot utilitzant fonts primàries i secundàries. Es fa referència a d'altres sistemes d'ajut concessional i a les possibilitats de reforma del FAD a la llum d'aquests models i de la política europea de cooperació al desenvolupament, tot qüestionant l'actual sistema de concessió de crèdits amb càrrec al FAD com un instrument vàlid per al desenvolupament dels països receptors. Finalment, es llença una proposta de nou Fons d'ajut al desenvolupament.

III-Anàlisi de les repercussions de l'AOD espanyol i, especialment, del FAD en l'exercici dels drets civils, polítics, econòmics i socials de les poblacions destinatàries de l'ajut. Plantejaments del govern espanyol al respecte.

3. Fonts

La investigació ha intentat seguir un procés o itinerari de treball definit. Inicialment, es va partir de l'observació de la realitat per definir unes hipòtesis de treball que ens van portar a una sèrie de conclusions, abans citades, les quals reposaven sobre un estudi basat en l'anàlisi de fonts documentals secundàries. La defensa d'aquestes conclusions ha exigut la seva efectiva demostració o contrastació amb la realitat. Hem cregut, doncs, necessari aprofundir en l'estudi bibliogràfic, però també ha calgut accedir a totes les fonts directes o primàries. Anàlisi de les fonts consultades:

(a) Fonts secundàries: documents i publicacions periòdiques espanyoles i estrangeres especialitzades en comerç exterior i ajut al desenvolupament; llibres; articles de premsa especialitzada; publicacions d'empreses espanyoles dedicades a la fabricació i comerç d'armes, informes del Congrés dels Diputats i del Senat; documents oficials de l'administració espanyola, especialment del Ministeri d'Economia i Hisenda (abans de Comerç i Turisme), del Ministeri d'Afers Estrangers, del Tribunal de Comptes, del Defensor del Poble; documents oficials de Nacions Unides, en concret de l'Assemblea General, de la Secretaria General i de la Comissió de Drets Humans i de la Sots-Comissió de Prevenció de la Discriminació i Protecció de les Minories, ambdues dependents del Consell Econòmic i Social; documents d'anàlisi de diverses ONGs espanyoles i estrangeres; documents de partits polítics; material legislatiu nacional i internacional; documentació europea sobre ajut al desenvolupament i procedent dels Països Baixos.

Els centres consultats han estat la biblioteca del Parlament de Catalunya, la biblioteca del Congrés dels Diputats, la biblioteca del Tribunal de Comptes, la biblioteca de Nacions Unides a Ginebra, el centre de documentació de l'Oficina d'Informació de la Comissió Europea de Barcelona, el Centre d'Informació i Documentació Internacionals a Barcelona (CIDOB), el centre de documentació de la Fundació per la Pau de Barcelona, les biblioteques de Ciències Jurídiques i Empresarials de la Universitat de Barcelona, de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat de Girona. Paral·lelament, molts dels documents analitzats han estat obtinguts previ contacte directe amb la institució o organisme responsable, especialment pel que fa als documents sobre els Països Baixos, de les ONGs, dels partits polítics i de Nacions Unides².

(b) Fonts primàries: L'accés a les fonts directes d'informació han estat determinants per la consecució de part dels objectius de la recerca. En síntesi, han estat aquestes:

(i) Contactes amb els representants de les diverses forces polítiques catalanes amb representació parlamentària al Congrés dels Diputats. Fruit d'aquests contactes, s'han incrementat les preguntes parlamentàries al govern sobre la destinació de determinades operacions finançades amb crèdits FAD i, per tant, la pressió parlamentària sobre el govern ha estat major; s'ha obtingut documentació dels diversos Grups útil per l'objecte de la recerca; en alguns casos, hem complert una funció de mera informació de què és el FAD i de les seves repercussions sobre el desenvolupament, tot portant a terme una tasca de sensibilització i de presa de consciència del problema entre alguns d'aquests cercles polítics. Hom pot afirmar que, en general, el grau de col·laboració ha estat molt satisfactori, malgrat que els resultats obtinguts han estat discrets.

---

² Els investigadors van participar a les sessions de la Sots-Comissió de Prevenció de la Discriminació i Protecció de les Minories durant els períodes 47 i 48, celebrats el mes d'agost de 1995 i de 1996,

(ii) Contactes amb diverses ONGs d'àmplia implantació a Catalunya i a la resta de l'Estat, així com amb les principals coordinadores i federacions espanyoles. Malauradament, algunes d'elles s'han negat a col·laborar i en altres ocasions no han donat resposta a les nostres peticions. La finalitat no era una altra que procurar una prioritització del FAD en les agendes d'acció i denúncia d'algunes ONGs. Es va contactar amb tots els membres del Consell de Cooperació al Desenvolupament, organisme consultiu depenent del Ministeri d'Afers Estrangers, on hi són presents les principals ONGs espanyoles i experts en la matèria a nivell estatal. Tot i la bona resposta per part d'alguns membres d'aquest organisme, el Ministeri d'Afers Estrangers no ha tornat a convocar el Consell d'ençà que hi va haver el relleu en el poder executiu el dia 3 de març de 1996 i, per tant, la pressió política que podia haver exercit el Consell no ha donat els fruits esperats.

(iii) Contactes directes, a través de carta o entrevista personal amb els responsables dels organismes oficials estatals amb competències en matèria d'ajut al desenvolupament i, en especial, amb tots aquells que intervenen en la presa de decisió de concessió d'un crèdit FAD³. Cal remarcar que les respostes obtingudes no han aclarit el procés de presa de decisió d'un crèdit FAD i han corroborat algunes de les conclusions provisionals ja assenyalades en la primera etapa de la recerca. En alguns casos, hi ha hagut una negativa a respondre les qüestions

---

respectivament. Alhora, van participar al 51 període de sessions de la Comissió de Drets Humans, celebrat el mes de març de 1996.

³ -Del Ministeri de Comerç i Turisme (actual Ministeri d'Economia i Hisenda) amb la Direcció General de Política Comercial i subsidiàries com la Sots-direcció General de Foment Financer a l'Exportació i la Sots-direcció General de Financiació a l'Exportació, amb la Secretaria d'Estat de Comerç (actual Secretaria d'Estat de Comerç, Turisme i Petita i Mitjana Empresa) i el subsidiari Institut de Comerç Exterior (ICEX).

-Del Ministeri d'Afers Estrangers amb la Direcció General de Relacions Econòmiques Internacionals.

-Tribunal de Comptes

-Institut de Crèdit Oficial

-Comissió d'Afers Estrangers del Congrés dels Diputats.

plantejades; en d'altres, s'ha advertit un greu desconeixement de la legislació vigent així com del seguiment de l'estat de moltes operacions finançades amb crèdits FAD.

(iv) Contactes amb ambaixades i consolats dels països beneficiaris de crèdits FAD en els darrers tres anys. Només dues ambaixades van acceptar la possibilitat de mantenir una entrevista, en concret les de Perú i Bolívia. Per la seva part, les ambaixades de Mèxic i Angola es va negar de forma taxativa a mantenir una reunió amb els investigadors. Altres ambaixades contactades van ser les de Indonèsia (estava disposada a col·laborar, però es va desestimar) i Argentina (aquesta última mai contestar les nostres cartes).

(v) Participació a la Comissió de Drets Humans i a la Sots-Comissió de Prevenció de la Discriminació i Protecció de les Minories de nacions Unides a Ginebra, els anys 1995, 1996 i 1997. Va permetre iniciar contactes amb grups de base i amb representants diplomàtics de països beneficiaris de crèdits FAD.

(vi) Contactes directes a través de carta o amb entrevista personal amb els responsables de les principals empreses espanyoles receptores de crèdits FAD en els últims tres anys⁴. Cal esmentar l'escassa col·laboració oferta per part d'aquestes empreses, en termes generals, la informació proporcionada no ha estat l'esperada.

(vii) Contacte amb entitats financeres espanyoles que intervenen en la concessió d'un crèdit FAD. En concret, es va contactar amb el Departament de Crèdits Internacionals del Banc

---

⁴ Les empreses amb les quals s'ha mantingut una entrevista en el seu domicili social, en la seva majoria a Madrid, han estat: FOCOEX, Sirecox, Cubiertas y Mzov., S.A., Companyia General de Construccions. Amb seu a Barcelona, Intersalus (única empresa que va proporcionar tota la informació sol·licitada). La resta van ser contactades per carta, de les que cal destacar per la seva importància: Ramon Vizcaino, S.A., Alcatel Standard Elèctrica, S.A. i Unión Naval de Levante, S.A. D'altra banda, l'empresa DYCSA va mostrar certes reticències davant la possibilitat de mantenir una entrevista, la qual finalment no es va celebrar. Per últim, l'empresa Isolux-Wat, S.A. ens va negar de forma explícita qualsevol mena de col·laboració, per escrit o amb entrevista.

Bilbao-Vizcaya i amb el Banc Exterior de Espanya, ambdós intervinents en les operacions d'exportació a Angola i Bolívia de material sanitari mitjançant crèdit FAD per part de l'empresa Intersalus⁵.

(viii) Contacte amb ONGs locals de base de determinats països beneficiaris de crèdits FAD. La col·laboració establerta va ser molt satisfactòria. Malgrat tot, els resultats van ser discrets degut en bona part a l'opacitat i poca transparència de la informació de les operacions investigades⁶.

4. Dificultats

Durant tot el transcurs de la recerca i, de manera més accentuada, en la segona fase de la investigació, hem identificat una sèrie de dificultats que han obstaculitzat amb diferent intensitat l'objecte final de la recerca. Sense cap ànim d'exhaustivitat i amb l'única finalitat de posar de relleu un cúmul de situacions que pensem cal esmentar per facilitar un bon desenvolupament de futures recerques en matèria de cooperació al desenvolupament, les principals dificultats detectades han estat:

(a) Col·laboració molt minsa per part de l'administració pública estatal. Tot i haver complert el deure legal de donar resposta a les sol·licituds dels ciutadans, les respostes obtingudes han estat totalment insatisfactòries. Les causes d'aquestes reserves a facilitar la informació demanada han estat diverses:

---

⁵ El Banc Exterior d'Espanya no va arribar a contestar les demandes d'informació formulades per escrit. Pel que fa al Banc Bilbao-Vizcaya no va acceptar la possibilitat de portar a terme una entrevista en considerar que la informació que podia facilitar no reportaria cap novetat a l'objecte de la investigació.

⁶ En concret, les entitats contactades han estat el Servicio Jesuita a los Refugiados de Campeche (Mèxic), l'organització peruana per la pau FEDPAZ, grups de treball de l'organització catalana SETEM destinats a Bolívia, els missioners combonians i la seva revista Mundo Negro i, finalment, periodistes estrangers d'Uruguai i Argentina acreditats davant Nacions Unides a Ginebra.

(i) en ocasions s'ha tractat d'una qüestió de mera desinformació i desconeixement de la matèria, tot i tractar-se d'òrgans competents habilitats legalment⁷.

(ii) bona part de la informació sol·licitada ha estat denegada de forma expressa, tot al·legant informes jurídics d'ordre intern que restringeixen o inclús prohibeixen l'accés a aquesta informació. La pretesa protecció del dret a la intimitat (comercial) no pot ser excusa per a conculcar simultàniament el principi de seguretat jurídica i la Llei de Secrets Oficials, com ha succeït en moltes ocasions. En general, cal dir que el principi de publicitat i transparència dels afers públics s'ha violat de forma reiterada⁸.

(b) Actitud reàcia de moltes de les empreses beneficiàries de crèdits FAD contactades. L'interès i objectiu totalment comercials que guien l'activitat de les empreses genera una manca de sensibilitat cap a qüestions d'ajut al desenvolupament. En general, el resultat ha estat de rebuig a donar informació sobre els projectes adjudicats per mitjà del FAD⁹.

(c) Desconeixement del tema per part de responsables polítics, de partits polítics i grups parlamentaris, sindicats, ONGs, grups o entitats de recerca.

---

⁷ Responsables del Ministeri d'Afers Estrangers adscrits a la Direcció General de Relacions Econòmiques Internacionals van donar suficients mostres de desconeixement de la mecànica del FAD, tot i ser membres de la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament, òrgan competent per elevar les propostes de concessió d'un crèdit FAD al Consell de Ministres. L'entrevista tingué lloc a Madrid a la seu del Ministeri d'AA.EE el dia 17 d'octubre de 1996.

⁸ En aquest sentit, cal remarcar les respostes taxatives dels responsables de la Direcció General de Política Comercial, contraris a facilitar qualsevol mena d'informació tret de la ja publicada en les publicacions oficials d'informació comercial. Més contundents van ser els responsables del Tribunal de Comptes els quals, a més a més de no respondre cap de les nostres peticions fetes per escrit (malgrat haver-s'hi compromès de forma verbal), el dia 16 d'octubre de 1996 van convidar els investigadors a abandonar la seu indicant motius de seguretat i de preservació d'informació privilegiada.

⁹ S'ha enviat carta a més de trenta empreses espanyoles beneficiàries de crèdits FAD, dirigides als seus presidents, directors generals o gerents. En alguns casos, s'ha enviat una segona carta especificant la informació requerida. I, finalment, es va mantenir entrevista amb algunes d'elles radicades a Madrid i Barcelona (vegi's peu de pàgina núm.4).

(d) Inexistència d'informes qualitatius de l'impacte del FAD sobre el desenvolupament de les poblacions destinatàries.

Finalment, cal esmentar que aquest document conté moltes notes a peu de plana que aclareixen o amplien la informació continguda al text.

II. QUÈ ÉS EL FAD ?

1- Introducció

La dèbil situació de l'economia espanyola en la segona meitat de la dècada dels 70 va impulsar al Govern a dictar una sèrie de mesures de política econòmica amb la finalitat de potenciar la inversió privada i de promoure el comerç exterior. Al 1976 el Govern Espanyol va aprovar el Reial Decret-Llei 16/76, de 24 d'agost,¹⁰ sobre mesures d'ordenació econòmica. En concret, recull un seguit de mesures fiscals incentivadores de la inversió i regula la creació d'un Fons D'Ajut al Desenvolupament com a mesura de foment del comerç exterior.

El Fons d'Ajut al Desenvolupament, conegut com FAD, és un fons per a la concessió de crèdits d'ajut per a l'adquisició de bens i serveis per tercers països en vies de desenvolupament.

2. Naturalesa jurídica

Tècnicament, el FAD és un fons sense personalitat jurídica, dotat per l'Estat Espanyol per a atorgar ajut financer de caràcter concessional a països en vies de desenvolupament a empreses o ens públics, o també a institucions financeres multilaterals¹¹.

3. Característiques

---

¹⁰ Jefatura del Estado, B.O.E. nº1 204/1976, de 25 d'agost.

¹¹ ICO " El fondo de ayuda al desarrollo (FAD). Guía práctica", Cuadernos ICO, p. 14.

- Un crèdit FAD és el que s'anomena una operació lligada, és a dir el préstec de diners per a l'adquisició de material a empreses espanyoles. No es pot utilitzar per adquirir bens o serveis que no provenguin d'Espanya.
- Els crèdits FAD han de contenir, per imperatiu de l'OCDE un element de liberalitat del 35 % com a mínim.
- Del total del capital de cada operació, el crèdit FAD en financia un 50 %, encara que aquest percentatge pot variar segons les necessitats. La resta de l'operació es financia per mitjà de capital privat a un tipus comercial de mercat¹².
- Un crèdit FAD és AOD (ajut oficial al desenvolupament). Com a tal computa dins la quantitat AOD que cada any donen els països més desenvolupats als menys desenvolupats. La forma de calcular la quantitat d'AOD que un país dona, es fa en forma de percentatge sobre el seu PIB (producte interior brut). L'OCDE considera satisfactòria una taxa del 0,7 % de cadascun dels països donants.
- Els crèdits al desenvolupament que concedeixen els països més desenvolupats, entre ells s'hi troba el FAD, estan regulats per la legislació internacional emanada dels diferents òrgans amb competència sobre la matèria.

4. Normes reguladores

(a) nacionals

Pel que fa a la normativa nacional sobre l'ajut al desenvolupament és necessari citar la normativa aplicable:

---

¹² La part que es financia a preu de mercat, rep la denominació de crèdit en condicions OCDE.

- Real Decret-Llei de 24 d'agost de 1976 (16/76), sobre mesures d'ordenació econòmica, el qual crea el Fons d'Ajut Oficial al Desenvolupament. El seu article 7 regula la Comissió Interministerial. L'article 7.5 exigeix l'aprovació de qualsevol operació de crèdit per part del Govern.
- Decret de 19 de setembre de 1977 (2399/77), que modifica el Decret de 25 de febrer, sobre la composició i funcionament de la Comissió Interministerial. L'article 3 obliga la Comissió a elevar les seves recomanacions al Govern via propostes d'acord de Consell de Ministres, les quals seran presentades pel Ministre d'Economia.
- Acord del Consell de Ministres de 18 de desembre de 1987, pel que s'aproven les Línies Directrius de la Política Espanyola de Cooperació al Desenvolupament¹³.
- S'ha de tenir en compte molt, especialment, l'Informe¹⁴ del Congrés dels Diputats aprovat el 26 de novembre de 1992 que tracta de la política espanyola de cooperació i ajut al

---

¹³ El 18 de desembre de 1987, el Consell de Ministres va aprovar les Línies Directrius de la Política Espanyola de Cooperació al Desenvolupament, on es plasmaven per escrit les bases filosòfiques de la cooperació oficial espanyola, entenent-la com una actuació internacional i pública de l'Estat que:

1. Constitueix un deure ètic de solidaritat.
2. No ha de representar cap ingerència en els afers interns de països beneficiaris de l'ajut.

Els objectius estratègics fixats en aquest document són:

1. Procurar un bon desenvolupament sostingut i basat en el propi desenvolupament dels països beneficiaris.
2. Potenciar les relacions exteriors.
3. Sentar les bases que a mig i llarg termini millorin la relació de l'economia espanyola amb la dels països del Sud.

El document persegueix la regulació dels criteris bàsics i estableix, alhora, uns objectius generals:

1. Procurar que la major part de les despeses de cooperació bilateral s'utilitzin en la compra de béns i serveis espanyols.
2. Assignar prioritat a la cooperació bilateral en la distribució dels recursos espanyols. L'ambigüitat d'aquesta afirmació ve remarcada pel perill existent de què l'ajut no reverteixi directament en la població, atesa la inadequació dels productes enviats davant les necessitats reals del gruix d'homes i dones del país.

Les àrees geogràfiques de destinació també són delimitades, donant-se preferència a Iberoamèrica, Nord d'Àfrica i, en menor mesura, l'Àfrica Sub-sahariana (Guinea Equatorial i països de parla portuguesa) i Filipines.

L'acord classifica l'ajut al desenvolupament en dos grups de sectors prioritaris bàsics:

1. D'acció intensiva (agricultura, sanitat, ensenyament de l'espanyol, formació professional, recolzament al desenvolupament institucional i infraestructura bàsica).
2. D'acció selectiva (indústria -sempre que representin possibilitats d'interès per a Espanya i estimulin l'expansió de les nostres tecnologies, investigació bàsicament l'aplicada, energia i matèries primeres quan afavoreixin els intercanvis espanyols).

¹⁴ L'any 1992 es va presentar un Informe al Congrés dels Diputats, el qual ha suposat un gran avenç en la formulació global dels principis bàsics, objectius i criteris que han de regir la política espanyola de

desenvolupament. Aquesta normativa, si bé no és d'aplicació directa, és bàsica per a les consideracions sobre la realitat, la legalitat i la correcció de la concessió dels crèdits.

En resum i en teoria, el FAD segons la legislació¹⁵ ha d'aglutinar les idees de: (1) foment de les exportacions; (2) ajut al desenvolupament; (3) instrument de política comercial; (4) generació d'activitats d'internacionalització de l'empresa espanyola; (5) mecanisme per a facilitar a les empreses espanyoles l'accés al finançament multilateral i a mercats exteriors.

(b) supranacionals (Consens OCDE)

(i) Plantejament

Els crèdits concessional entre diferents estats sobirans, són operacions de comerç internacional, i per tant estan regulats per la legislació, tractats i instruments internacionals en vigor. Espanya és membre de la OCDE, i per tant subjecte a la seva disciplina referent als instruments de crèdit concessional per ajut al desenvolupament. A la qual s'han ajustar els crèdits FAD.

---

cooperació al desenvolupament. La seva aplicació subsanaria moltes deficiències. Entre els seus objectius destaquem:

1. Suport a la consecució del creixement auto-sostingut, respectant la democràcia i els drets humans.

2. Contribució a la seguretat, a la pau i a l'estabilitat.

Pel que fa al marc institucional de la cooperació espanyola, recomana subsanar llacunes, errors de concepció i d'execució:

1. Major coordinació entre les institucions de l'Administració Central competents en la matèria.
2. Dotar d'un marc legal adequat per a la cooperació (promulgació d'una llei de cooperació, reforma del règim dels crèdits FAD...).

¹⁵ Com es pot comprovar, quatre són els criteris comercials i mercantilistes i només un és solidari.

Aquesta normativa multilateral, anomenada generalment “Consens OCDE” i que és **Acord sobre Directrius en Matèria de Crèdit a l'Exportació amb Ajut Oficial**, va entrar en vigor el primer de juliol de 1976, i Espanya s'hi va adherir el 13 de setembre del mateix any.

L'acord regula en un plànol internacional les pràctiques en matèria de crèdit i assegurança internacionals en l'ajut al desenvolupament.

La finalitat d'aquestes normes és l'establiment d'una major disciplina i transparència en matèria de financiació a l'exportació i la d'evitar la pràctica de la competència deslleial entre països.

El conjunt de normes està considerat com els màxims avantatges que es poden atorgar al deutor, i normen aspectes molt diversos del suport a l'exportació, com el termini d'amortització, el tipus d'interès, les despeses locals finançables, les condicions per a la concessió i els aspectes procedimentals que els països han d'observar.

El Consens OCDE ha sofert diverses modificacions, amb la tendència a acostar progressivament la financiació de les exportacions amb suport oficial a les condicions de mercat¹⁶.

La primera reforma va ser la que es coneix amb el nom de Wallen. La segona i molt més important va ser la de que es coneix amb el nom de Paquet de Hèlsinki, que va ser aprovada el 31 d'octubre de 1991, ratificada el 16 de desembre de 1991, va entrar en vigor el 15 de febrer de 1992. El Paquet de Hèlsinki va ser ratificat a nivell comunitari i convertit en normativa interna per l'ECOFIN el desembre de 1991. Els països de l'OCDE van decidir que entrés en vigor el 15 de

---

¹⁶ Fonts empresarials i oficials que desitgen restar en l'anonimat, indiquen que les reformes tendents a acostar les condicions a les de mercat, provenen de països que no tenen previsions pressupostàries per l'ajut al desenvolupament. Aquests països, en especial els Estats Units d'Amèrica, mantenen una indústria exportadora en inferioritat de condicions enfront a la dels països que disposen dels instruments adequats per a la concessió de financiació al desenvolupament, com és el cas del Regne dels Països Baixos. Ens trobem en una situació en la qual per imposició del més fort, en una època en que el neo-liberalisme campa pel món sencer, els països més sensibilitzats es veuen obligats a minvar els sistemes d'ajut concessional.

setembre de 1992. D'aquesta reforma s'extrauen grans modificacions en l'àmbit de la part concessional de cada crèdit. L'última reforma ha entrat en vigor el primer de setembre de 1994, que és menor però que afecta a qüestions importants com son : la classificació dels països a efectes d'amortització i tipus d'interès aplicables als crèdits a l'exportació.

L'àmbit d'aplicació del Consens OCDE es refereix a les operacions amb una durada superior als dos anys. Hem de tenir en compte que no existeix cap disciplina internacional que reguli les operacions amb una durada inferior en el temps. També s'estableixen dues categories de sectors que queden fora de la regulació del Consens : els sectors que compten amb una normativa desenvolupada com és el cas de vaixells, aeronaus i centrals nuclears, que utilitzen uns sistemes de financiació diferents de l'establerta en el Consens OCDE ; els sectors que no tenen cap tipus de regulació en la matèria com els productes agrícoles i de la indústria de defensa, en aquest sector, cada concedent pot aplicar les condicions que li semblin més adequades.

El Consens OCDE diferencia entre dos tipus de crèdits :

- els crèdits comercials, també denominats “en condicions OCDE” i que s’han de sotmetre a unes determinades condicions :

- Exigència d’un pagament al comptat del 15 % de l’import del contracte d’exportació.
- El termini màxim de reembossament està limitat segons la categoria a la qual pertanyi el país deutor.

- Les quotes de principal seran iguals i successives, separades entre sí per intervals no superiors als 6 mesos. Els interessos s’hauran de pagar en intervals de 6 mesos.

- Hi ha uns tipus mínims d’interès diferents :

- Tipus de la matriu OCDE, es calcula a partir dels tipus d’interès del cistell de monedes que componen els Drets especials de Gir del Fons Monetari Internacional.

- Tipus d’interès comercial de referència que es basa en el tipus dels bons del tresor de les monedes dels països que pertanyen a la OCDE amb un termini d’amortització residual de 5 anys o més, amb un marge de 100 punts bàsics.

- Les despeses locals, no poden ser finançades per un import que excedeixi dels pagaments realitzats al comptat. No es poden finançar despeses locals en condicions més favorables a les atorgades pels bens i serveis exportats.

- crèdits concessionalss en condicions favorables o d’ajut.

Entre els que s’ha d’incloure els que es concedeixen amb càrrec al FAD. S’exigeix, per part de l’OCDE que aquest crèdits tinguin un percentatge de liberalitat mínim del 35 %, excepte per els països considerat com a menys desenvolupats, en els que es pot arribar al 50 %.

*(ii) Paquet de Hèlsinki***- condicionaments genèrics del Paquet de Hèlsinki**

Del Paquet de Hèlsinki se'n poden extreure les línies bàsiques del que ha de ser l'ajut al desenvolupament, concretament de les formes de crèdit¹⁷:

1. Conforme al Paquet de Hèlsinki resulta impossible la concessió de crèdits d'ajut a projectes que fossin viables comercialment amb finançament a preu de mercat.

2. Unes limitacions geogràfiques: s'imposa la impossibilitat de concedir crèdits concessionalment per a exportacions destinades a països amb una renda per càpita, el 1991, de 2.840 \$. A partir del 31 d'agost de 1995, aquesta quantitat ha quedat substituïda per una nova classificació de països receptors, com veurem més endavant.

- Excepcions al paquet de Hèlsinki¹⁸

---

¹⁷ ZABALLA GÓMEZ, J.J. i d'altres, 1993, pg. 16 i ss.

¹⁸ Possibles interessos d'Espanya per a utilitzar aquestes clàusules excepcionals :

Per la seva pròpia natura i definició, s'ha de considerar que la concessió de crèdits FAD emprant les clàusules excepcionals del Paquet de Hèlsinki són una desvirtuació de la idea i regulació original d'aquests crèdits i, per tant, haurien de ser considerades incorrectes.

La utilització d'aquestes clàusules excepcionals per part d'Espanya ha estat ben estesa en un passat i continua existent en l'actualitat, d'una faïçó limitada. Dues han estat les prioritats espanyoles en aquest sentit: 1- presència d'un valor afegit per a la indústria nacional. 2- Interès tecnològic del projecte proposat per a Espanya.

La fal·làcia de l'argumentació pública espanyola és entendre que aquests criteris són absolutament deslligables de consideracions comercials. No ens enganyem, aquestes activitats empresarials resulten beneficioses pel prestigi internacional de la indústria espanyola de cara a l'obertura de nous mercats. Vegem per exemple dos casos:

(A) Un projecte que impliqués un gran desplegament de mitjans tecnològics.

(B) La possibilitat de mantenir sectors productius que haurien de ser reconvertis. Un exemple seria el de reconversió del sector productiu de l'armament pel valor afegit que aquest té per a l'economia espanyola. S'estan mantenint empreses en molts casos poc rentables per a l'economia nacional com poden ser indústries de material de defensa que viuen de la venda de productes en un

- l'al·legació de motius d'ajut per a una operació determinada que a conseqüència de la viabilitat comercial seria rebutjada. Implica l'anàlisi de l'operació per un comitè específic compost per tots els països membres del consens, per tal d'observar la possible viabilitat comercial de l'operació sotmesa a consideració.
- un projecte que no hagi obtingut la consideració de crèdit concessional, podrà ser replantejat si el país creditor remet una carta al Secretari de l'OCDE contenint una explicació sobre els motius d'interès nacional que porten a la concessió (aquesta excepció no ha d'estar relacionada amb motius d'interès comercial).
- establiment d'una línia comuna per la qual dos països acorden bilateralment eludir la normativa OCDE.

- Algunes nocions financeres per a l'estudi del FAD¹⁹

* introducció

En el present capítol d'aquest estudi es pretén donar una visió de què és el FAD i en general dels sistemes d'ajut al desenvolupament, regulats en el marc de l'OCDE. Per la consecució d'aquest objectiu, es fa necessari analitzar conceptes financers que ajuden a comprendre millor el que és un crèdit al desenvolupament regulat per la disciplina de l'OCDE.

---

mercat especial com és el dels crèdits concessionals. Un exemple és l'Empresa Nacional Bazán. El que no es pot fer és facilitar a empreses privades (i menys a públiques), dedicades a la producció de material bèl·lics l'accés a mercats estrangers. S'hauria d'impedir que entressin en programes de cooperació, ja que la venda de material de defensa contradiu la mateixa idea de desenvolupament.

¹⁹ Per a l'estudi de les característiques financeres de l'ajut concessional s'ha utilitzat la publicació de l'ICO, "El Fondo de Ayuda al Desarrollo", Guía Práctica. Cuadernos ICO.

* La taxa de mescla i l'efecte multiplicador :

Cadascuna de les operacions de crèdit que s'aproven anualment per l'administració espanyola, conté un percentatge amb càrrec al FAD (denominat crèdit FAD) i un percentatge aportat per la banca privada a preu de mercat (denominat crèdit en condicions OCDE, normalment s'instrumentalitzava a través d'un sistema anomenat CARI, "contracte d'ajustament recíproc d'interessos", encara que no en totes les ocasions). Excepcionalment es concedeixen operacions finançades en la seva totalitat amb càrrec al FAD.

Per a conèixer els percentatges relatius a cadascuna de les modalitats de crèdit dins de cada operació s'utilitza la fórmula següent :

$$TM = \frac{\text{crèdit FAD}}{\text{crèdit mixt}} * 100$$

a on :

Crèdit FAD= quantitat assignada a l'operació amb càrrec al FAD.

Crèdit mixte= suma de la quantitat amb càrrec al FAD i de la quantitat aportada per la banca privada..

El coneixement de la taxa de mescla implica la possibilitat de valorar l'efecte multiplicador²⁰ que proporciona el crèdit FAD a l'exportació. Per conèixer l'efecte multiplicador, s'utilitza la fórmula següent :

$$M = \frac{1}{TM} * 100$$

a on :

M és l'efecte multiplicador²¹

Així doncs si la taxa de mescla és del 50 % l'efecte multiplicador per a l'exportació és 2, és a dir la concessió del crèdit FAD genera un valor d'exportació igual a dues vegades el seu import.

²⁰ L'efecte multiplicador que proporciona un crèdit FAD a l'exportació, indica que l'administració espanyola utilitza el crèdit concessional al desenvolupament com a forma per a incrementar el volum de les exportacions de les empreses espanyoles als mercats internacionals. Per tant el FAD és un sistema dissenyat per a augmentar la quantitat global exportada per Espanya, és un complement a les exportacions, que només remotament té un vessant de suport als més necessitats. Entenem que només remotament té una part de suport als més necessitats perquè el país que vol obtenir un credit per a l'adquisició de bens o serveis, només pot obtenir el FAD com a complement al crèdit comercial. És a dir que el país optant a l'adquisició d'un determinat producte demana un crèdit comercial per a adquirir-lo i com a complement de l'operació pot demanar un FAD que li permetrà finançar una part en condicions més avantatjoses, o simplement poder realitzar una operació més gran gràcies a l'obtenció d'un volum suplementari de capital. En utilitzar, l'administració espanyola, el FAD com a complement a l'exportació, aquesta obté un efecte multiplicador sobre les exportacions, en forma d'un major volum de material exportat, en forma d'una major rendibilitat dels fons privats concedits per a l'exportació. El problema és que d'aquesta forma es genera un major grau d'endeutament del país prestatari en quan es veu obligat a utilitzar capital a interès de mercat per a poder finançar un bé que és necessari per poder desenvolupar-se, en el millor dels casos.

²¹ **Corts Generals, Diari de sessions del Senat, V legislatura, Comissions, núm. 185. Compareixença del Secretari d'Estat, senyor Apolonio Ruíz Ligeró, per a informar sobre el balanç de la política relativa als crèdits FAD, del 1994 i perspectives per el 1995.** En aquesta compareixença el Secretari d'Estat va afirmar que : els crèdits FAD no van sols, és a dir, no es financen les operacions única i exclusivament amb crèdits FAD. Normalment és barregen amb crèdits a l'exportació, són els crèdits mixtes, que tenen un alt percentatge de liberalitat, però que són crèdits que no són purament concessionals. Això té una ventatge des de el punt de vista espanyol, perquè fa possible un efecte multiplicador més gran per a poder finançar les exportacions, Per tal de mantenir l'exportació de 100 bens, Espanya en pot finançar un 50% pel sistema FAD i finançar-ne els altres 50, mitjançant un sistema normal de crèdit a l'exportació, que és el sistema que es denomina CARI (contractes d'ajustament recíproc d'interessos).

Aquest efecte multiplicador té un límit, que és l'element de liberalitat. L'OCDE fixa l'element mínim de liberalitat²² en un 35 % i en un 50 % per als LLDC.

c) l'element de liberalitat

És una subvenció implícita i es refereix a la part de gratuïtat que incorpora un crèdit en condicions financeres més favorables que les atorgades pel mercat. En realitat és la diferència entre el valor nominal i valor actualitzat del corrent de pagaments futurs destinats al servei del deute (interessos i capital). Es calcula com un percentatge sobre el nominal del préstec, utilitzant diverses formules, de les que n'especifiquem una perquè l'objectiu del present estudi, és l'anàlisi de la realitat del FAD, no entrar en complicades disquisicions de càlcul financer.

$$EL = \frac{VnP - VaSD}{VnP} * 100$$

a on :

EL= Element de liberalitat.

Vnp= Valor nominal del préstec.

VaSD= Valor actual del servei del deute a satisfer per el prestatari.

---

²² La repercussió de l'element mínim de liberalitat és clara en estar fixat en 35 % limita l'efecte multiplicador que suposa el FAD a les exportacions espanyoles a 2,8 vegades l'import inicial de l'exportació. D'aquesta forma s'evita la competència deslleial entre els països exportadors i es limita el nivell de deute que assoleix el prestatari. Un exemple és que si l'element mínim de liberalitat fos del 20 %, en aplicació de la formula per calcular l'efecte multiplicador, donaria que el valor de l'exportació seria 5 vegades el valor inicial.

Inversament, si la taxa de mescla és del 50 %, el crèdit concessional implica que el prestatari s'obliga a adquirir dues unitats finançant-ne una a preu de mercat per a poder gaudir d'un crèdit concessional, donat que el crèdit FAD va lligat al crèdit a l'exportació. Com més alt és el percentatge de liberalitat, més baix és l'efecte multiplicador.

Per a poder realitzar el càlcul ajustat de l'element de liberalitat de cada operació, es fa necessari conèixer el valor actual del deute, donat que els crèdits al desenvolupament tenen una vida llarga en el temps i per tant estan subjectes a les fluctuacions de la divisa en que s'hagi pactat l'operació.

Els tipus d'interès que s'apliquen a les operacions de crèdit OCDE²³ venen determinades conforme al CIRR (Tipus d'Interès Comercial de Referència), que es basa en el tipus dels bons del tresor de les monedes dels països que pertanyen a l'OCDE amb un termini d'amortització residual de 5 anys o més, més un marge de 100 punts bàsics.

Els tipus d'interès CIRR es revisen cada 6 mesos per a poder determinar amb exactitud el deute dels prestataris segons les fluctuacions de les diverses monedes que componen el cistell de divises.

Així doncs conforme s'ha explicat anteriorment liberalitat significa la part d'ajut gratuït que incorporen les operacions regulades pel Consens OCDE. Per poder conèixer aquesta part gratuïta²⁴ que és la diferència entre el valor nominal del préstec i el valor actual dels pagaments futurs, és necessari, determinar la magnitud valor actual. El valor actual es determina per l'aplicació d'una taxa de descompte sobre el nominal del préstec i es realitza utilitzant la següent fórmula :

$$TS = CIRR + Marge$$

on :

TS= taxa de descompte.

---

²³ En la valoració de les operacions concessionals regulades per l'OCDE, entre les que es troben els crèdits FAD, s'ha de tenir en compte que el seu càlcul s'ha de realitzar sobre el global de l'operació que en la majoria dels casos és mixt, és a dir està composta per una part en condicions OCDE i una part FAD.

²⁴ La part gratuïta, tal i com es desprèn de l'aplicació de les formules que estableix l'OCDE es calcula com un descompte que ha de pagar el prestatari sobre el valor de mercat de les divises que s'empren en cada operació de crèdit. És de suposar que aquesta situació es dona perquè els països prestataris volen evitar que una excessiva fluctuació de les divises modifiqui el percentatge de liberalitat a favor del deutor. Si es descomptés directament el percentatge de liberalitat sobre el nominal de cada operació es podrien donar alteracions en les condicions financeres que alteressin de forma greu la ratio d'ajut que cada operació implica.

CIRR= Tipus d'interès comercial de referència

Marge= depèn del termini d'amortització del crèdit i l'estableix l'OCDE

El marge es determina per l'OCDE en la següent taula :

Termini d'amortització del crèdit	Marge
Menys de 5 anys	0,75
Entre 5 i 10 anys	1,00
Entre 10 i 15 anys	1,15
major o igual a 15 anys	1,25

5 -Conclusions :

1. El FAD va néixer com un instrument financer per a ajudar l'indústria espanyola en les seves exportacions. Amb el temps s'han aplicat mesures cosmètiques per a poder-lo incloure i utilitzar com a sistema d'ajut al desenvolupament.
2. El FAD es combina amb capital privat i això permet una major rendibilitat de cada pesseta emprada. Proporciona un major volum de diner al prestatari, però l'obliga a formalitzar un crèdit a preu de mercat per poder obtenir financiació en condicions FAD.
3. El sistema de crèdit mixt permet al país creditor obtenir un major volum d'exportació, gràcies a la vinculació de les operacions en condicions FAD a les atorgades amb capital privat.
4. El crèdit mixt proporciona una font de clients important a la banca privada, els quals estan obligats a acudir-hi per tal d'obtenir financiació amb càrrec al FAD.

5. El percentatge de liberalitat establert per l'OCDE limita la possibilitat comentada al punt 4 d'aquestes conclusions. Com més baix és el percentatge de liberalitat, en produir-se la vinculació del FAD al crèdit en condicions OCDE, més important és la despesa realitzada pel prestatari i menor l'esforç financer del creditor, i més gran és la rendibilitat dels capitals emprats en el finançament perquè aquests són a preu de mercat.
6. Els crèdits FAD són AOD però són concedits de forma vinculada a una operació a preu de mercat, per tant la seva presència en l'AOD no és legítima ja que estan supeditats a la concessió de capitals que no son computables com AOD.
7. No es té en compte l'informe del Congrés dels Diputats citat dins l'apartat de normativa nacional, sobre el què ha de ser l'ajut al desenvolupament perquè aquesta part de la política espanyola pel desenvolupament és complementària als interessos dels empresaris i dels bancs privats a causa de la seva forma de concessió.
8. Dels objectius fixats per la legislació espanyola es desprèn que el FAD està en contradicció amb les recomanacions que el 1992 va efectuar el poder legislatiu.
9. L'OCDE limita el percentatge destinat a despeses locals, la qual cosa redueix les possibilitats dels prestataris e obliga els prestataris a realitzar un esforç financer més important per tal d'acomodar els bens adquirits en els projectes que volen realitzar.
10. La regulació establerta per l'OCDE es tendent a evitar abusos per part dels països creditors en les seves operacions amb el tercer món. Però la funció més important d'aquestes restriccions és evitar la superioritat de condicions dels sectors exportadors dels països creditors amb un bon sistema de programes d'ajut al desenvolupament davant els països que no el tenen.

6. Propostes

1. S'ha de potenciar els instruments que impliquen donació a fons perdut.
2. Referent a la normativa internacional s'ha de permetre als països que ho desitgin el finançament de l'ajut al desenvolupament de forma lliure. En lloc de posar limitacions a l'element de liberalitat dels països que disposen de partides pressupostàries pel suport al desenvolupament, s'ha de convidar els que no en tenen a establir-les.

III. ANÀLISI DE LA REALITAT DEL FAD

1. Pautes recents

Abans de procedir a una anàlisi detallada de la realitat del Fons d'Ajuda al Desenvolupament en els darrers tres anys, convé identificar les pautes que han marcat l'actuació d'aquest Fons.

Els aspectes importants que cal retenir són aquests:

(a) Definició de les grans directrius governamentals

(b) Dades quantitatives : I) pressupost anual d'AOD destinat al FAD, volum total de projectes aprovats en període d'execució.

(c) Dades qualitatives : II) distribució sectorial, geogràfica i empresarial dels projectes aprovats

(a)- Definició de les grans directrius governamentals²⁵

Del discurs polític dels responsables governamentals i, principalment del Ministeri d'Economia i Hisenda, es desprèn que la política de concessió de crèdits FAD durant els anys 1994, 1995 i

1996 ha seguit les següents directrius :

---

²⁵ Extret de: (a) Diari de sessions del Congrés dels Diputats. Comissió no permanent sobre cooperació i ajuda al desenvolupament, 7 de febrer de 1995. Compareixença del Secretari d'Estat de Comerç Exterior, sr. Apolonio Ruiz Ligeró. (b) Compareixença del Secretari d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica, sr. José Luis Dicenta Ballester, davant la Comissió d'Afers Exteriors del Congrés dels Diputats per informar sobre les vies de canalització de l'ajut oficial al desenvolupament. BOCG, 23-11-1994.

- .voluntat de compliment de la normativa de l'OCDE, en especial el Paquet de Hèlsinki
- .introducció d'un major realisme en l'evolució dels acords
- .recuperació econòmica de determinats països destinataris o receptors de crèdits
- .diversificació dels destins geogràfics
- .controls d'avaluació dels projectes finançats amb el FAD merament documentals²⁶
- .preponderància del Ministeri d'Economia i Hisenda en l'elaboració de criteris i en la concessió de crèdits FAD²⁷.

(b) - Dades quantitatives: I) pressupost anual d'AOD destinat al FAD; volum total de projectes aprovats en període d'execució.

(i) *Volum d'AOD.*

El volum d'AOD en aquests darrers anys ha estat constant, malgrat els discursos polítics que anunciaven grans avenços. Així, el 1992 el percentatge net d'AOD/PIB va ser del 0'26. El 1993 la relació va caure i es va situar en un 0'25%²⁸. El 1995 va tornar a pujar al 0'26%²⁹.

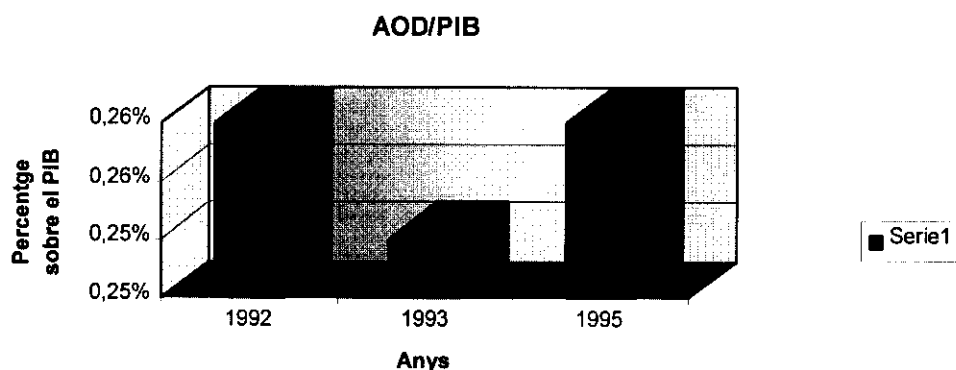
---

²⁶ Els únics controls efectuats són de tipus quantitatiu, realitzats per mitjà d'enquestes on les mateixes empreses beneficiàries de crèdits FAD faciliten la informació comptable sol·licitada pel Ministeri d'Economia i Hisenda.

²⁷ Es molt significatiu el fet que en la mencionada compareixença del Secretari d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica, sr. José Luis Dicenta Ballester (BOCG, 23-11-1994), en contestació a una pregunta referent als crèdits FAD, afirmés que tot el que fa referència a criteris d'accés al FAD, balanç d'anys anteriors i percentatges de recuperació és competència del Ministeri de Comerç i Turisme i de la seva Secretaria d'Estat (actual Secretaria de d'Estat de Comerç, dins el Ministeri d'Economia).

²⁸ Extret de la Compareixença del Secretari d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica, sr. José Luis Dicenta Ballester, davant la Comissió d'Afers Exteriors del Congrés dels Diputats, en contestació a les preguntes del Grup Parlamentari Popular sobre els resultats del PACI de 1993. BOCG, 10-10-1994.

Pel que fa a la distribució de l'AOD i la presència del FAD en aquest repartiment, aquests anys han vingut marcats per un manteniment de la quantitat total de FAD en el conjunt de l'AOD espanyola; tot i això, en termes relatius, el percentatge de FAD en relació a l'AOD ha caigut de forma important el 1996.

El 1994, el total d'AOD va ser de 173.280.084.150 ptes. El 1995 l'AOD aprovat va ser de 227.742.350.758 ptes, de les quals només 177.309.423.578 ptes. eren obligacions reconegudes i, per tant, la variació real d'AOD entre 1994 i 1995 va ser mínima.

A efectes de metodologia i d'anàlisi de dades, ens fixarem en l'AOD de 1995³⁰. La quantitat total d'AOD bilateral es va repartir entre projectes de cooperació no reemborsable³¹ i projectes de cooperació reemborsable, aquests últims amb càrrec al FAD.

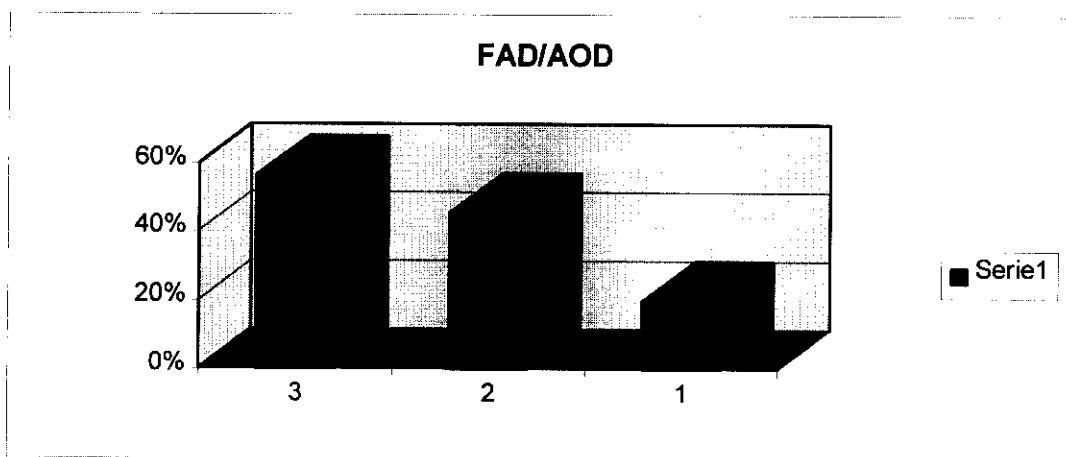
²⁹ Ministeri d'Afers Estrangers: "La Ayuda Oficial al Desarrollo Española en 1995". Ministeri d'Afers Exteriors, Gabinet de la SECIPI. Madrid, 17-04-1996.

³⁰ No s'han pres per referència les dades de 1996 per no existir en el moment de la redacció d'aquest estudi un document oficial que les avaluï. Font de les dades de 1995, veure supra nota 5.

³¹ Cal destacar dues partides per la seva importància: l'AECI va rebre 36.424 milions de ptes per l'execució de projectes; i 7.500 milions de ptes van ser en concepte de subvencions a les ONGs.

(ii) *Volum dels crèdits FAD :*

En ambdós anys, les autoritzacions marcades per la Llei General de Pressupostos van ser de 80.000 milions de ptes. Els desemborsaments nets de crèdits FAD el 1995 van caure de forma important en relació el 1994. El Consell de Ministres va aprovar 78.755 milions de pessetes en concepte de crèdits FAD el 1995, que va representar el 19'90% de l'AOD global. El 1994, els crèdits FAD aprovats van ser de 79.575 milions, és a dir un 46% sobre el total d'AOD (aquesta xifra té una doble lectura donat que el total d'AOD de 1995 conceptuat com obligacions reconegudes és similar al de 1994 i, per tant, la relació FAD/AOD no aprecia canvis importants). El 1993, el volum dels crèdits FAD va representar un 57% del total d'AOD.

A on : 1 és 1995, 2 és 1994 i 3 és 1993.

Pel que fa a les formalitzacions realitzades per l'ICO, han variat sensiblement de 1994 a 1995: es va passar de 51.445 a 77.720 milions de pessetes³².

³² Aquesta última dada no ha estat possible contrastar-la ja que no es disposa de cap mena de publicació oficial que desglossi cada una de les operacions i permeti comprovar la seva veracitat. Per altra banda, no cal oblidar que les formalitzacions fan referència a qualsevol operació aprovada pel Consell de Ministres,

A continuació procedim a analitzar les partides FAD vehiculades i formalitzades mitjançant l'ICO i els convenis de crèdit durant 1994 i 1995, exceptuant les dades de 1996 per preservar el rigor de la present investigació, atès l'escàs temps transcorregut transcorregut³³.

Per anualitats :

1994 - 42 operacions aprovades per acord de Consell de Ministres, de les quals només 12 tenien conveni de crèdit en data d'abril de 1995³⁴. D'aquestes, 8 van ser operacions aprovades pel Consell de Ministres en la segona meitat de l'any 1994. Pel que fa a la resta d'operacions mancades de conveni de crèdit, més de la meitat van ser aprovades per Consell de Ministres abans del mes de setembre de 1994.

1995 - 70 operacions aprovades per acord de Consell de Ministres, de les quals 8 tenien conveni de crèdit signat en data de 26 de febrer de 1996³⁵. Cal fer notar que 61 de la resta d'operacions van ser elevades a aprovació del Consell de Ministres en la segona meitat de l'any, especialment els mesos de novembre i desembre.

---

independentment de l'any d'aprovació, executada pellosgadament en el temps per l'ICO i que pot ser causa d'aquesta important diferència.

³³ L'estudi s'ha donat per tancat a finals de 1996 i, per tant, s'hauria d'esperar fins a finals de 1997 per obtenir tota la informació referent als crèdits FAD aprovats el 1996.

³⁴ Informació extreta de BOLETÍN ECONÓMICO ICE, núm. 2449/1995, 27 de març-2 d'abril.

³⁵ BOLETÍN ECONÓMICO ICE, núm. 2491/1996, 26 de febrer-3 de març.

Posteriorment, s'ha fet un seguiment d'algunes de les operacions aprovades a fi de determinar el grau d'execució en data més recent³⁶. En concret, s'han analitzat 35 operacions corresponents a 1993, 1994 i 1995. De la informació subministrada s'extreuen aquestes dades:

- 1- el 22.8% de les operacions examinades són projectes no executats per no haver-se arribat a signar mai el corresponent conveni de crèdit³⁷
- 2- el 5.71% són crèdits cancel·lats per haver transcorregut el temps habilitat legalment per signar el conveni de crèdit, sense que hagués entrat en vigor³⁸
- 3- el 45.7% són projectes en període d'execució en fase de carència i, per tant, sense haver-se començat a amortitzar el capital³⁹

---

³⁶ La informació subministrada és de 26 de novembre de 1996 i s'ha obtingut a través de les preguntes formulades al Govern pel diputat sr. Carles Campuzano del Grup de CIU. Nombre de registre del Ministeri d'Economia i Hisenda de les sol·licituds presentades: 7793, 7794, 7795, 7796, 7797, 7798 i 7799.

³⁷ -Projecte de modernització del control del tràfic aeri a Venezuela; aprovació del Consell de Ministres en data 22-12-1993
 -Projecte de construcció dels serveis generals de la planta i dipòsits i magatzems exteriors del projecte de planta de metilèterbutil-èter (M.T.B.E.) a Mèxic, aprovat per Consell de Ministres en data 29/12/93.
 -Projecte de reforçament del sector elèctric de Colòmbia, aprovat per Consell de Ministres en data 28/5/93.
 -Construcció d'un vaixell portacontenidors per a Marroc, aprovat per Consell de Ministres en data 2/4/93.
 -Renovació, clau en mà, d'un tanc de circulació d'àcid sulfúric i d'un circuit d'alimentació de sofre al Marroc, aprovat per Consell de Ministres en data 1/12/95.
 -Modernització de centrals hidràuliques a la província de Córdoba a Argentina, aprovat per Consell de Ministres en data 7/5/93.
 -Hospitals generals i maternològic per al Ministeri de Previsió Social i Salut Pública de Bolívia, aprovat per Consell de Ministres en data 21/5/93.
 -Subministrament de maquinària d'obres públiques per a l'Alcaldia de Cochabamba a Bolívia, aprovat per Consell de Ministres en data 17/11/95.

³⁸ -Embassament de Las Palmas de l'Estat Cojedes a Veneçuela, aprovat per Consell de Ministres en data 7/5/93.
 -Construcció d'un telefèric a La Paz-El Alto a Bolívia, aprovat per Consell de Ministres en data 23/12/92.

³⁹ -Projecte de telefonia rural Cauca Medio i Alto Magdalena a Colòmbia, aprovat per Consell de Ministres en data 16/9/94.
 -Sistema de comunicacions de la doble via electrificada Mèxic-Queretaro a Mèxic, aprovat per Consell de Ministres en data 23/12/92.
 -Instal·lació d'una xarxa de radars meteorològics per a la Comissió Nacional d'Aigües a Mèxic, aprovat per Consell de Ministres en data 23/12/92.
 -Hospital Oncològic per a l'Estat de Sonora a Mèxic, aprovat per Consell de Ministres en data 23/12/93.

- 4- el 14.28% són projectes no començats a executar, els crèdits dels quals no s'han amortitzat per estar en període de carència⁴⁰
- 5- el 8.57% correspon a crèdits cancel·lats⁴¹, on no s'especifica les raons.
- 6- el 2.85% restant fa referència als projectes realitzats en la seva pràctica totalitat⁴².

En el següent gràfic s'expressen les magnituds anteriors :

-Subministrament i muntatge d'equipaments hospitalaris per a l'Hospital de les Forces Aèries de Perú, aprovat per Consell de Ministres en data 5/5/95. En relació a aquesta operació, el Ministeri d'Economia i Hisenda va facilitar informació anterior al mes d'octubre de 1996, totalment descontextualitzada i sense cap valor en el moment de la seva difusió (27/11/96).

-Construcció de 4 embarcacions de salvament de naufragats en aigües properes a les costes marroquines, per al Marroc, aprovat per Consell de Ministres en data 8/7/94.

-Construcció de dos vaixells portacontenidors per al Marroc, aprovat per Consell de Ministres en data 28/12/95.

-Projecte de cartografia per satèl·lit a tres escales a Argentina, aprovat per Consell de Ministres en data 26/03/93. Grau d'execució del 50%.

-Projecte d'equipaments contra-incendis per al cos de bombers portuari d'Argentina, aprovat per Consell de Ministres en data 5/8/94.

-Equipament hospitalari del programa "Plan Nacional" a Argentina, aprovat per Consell de Ministres en data 29/12/94.

-Projecte d'ampliació de la carretera Puente Méndez-Potosí a Bolívia, aprovat per Consell de Ministres en data 29/12/94.

-Equipament hospitalari per a la Municipalitat de Santa Cruz de la Sierra a Bolívia, aprovat per Consell de Ministres en data 1/12/95

⁴⁰ -Projecte d'equipament per al sector hospitalari de Colòmbia, aprovat per Consell de Ministres el 21/5/93.

-Construcció d'un sistema de transport massiu (metro) per a la Vall d'Aburrá a Medellín, Colòmbia, aprovat per Consell de Ministres en data 23/12/92.

-Projecte de construcció i equipament d'un hospital general a la ciutat de Chetumal, a l'Estat de Quintana Roo a Mèxic, aprovat per Consell de Ministres en data 2/4/93.

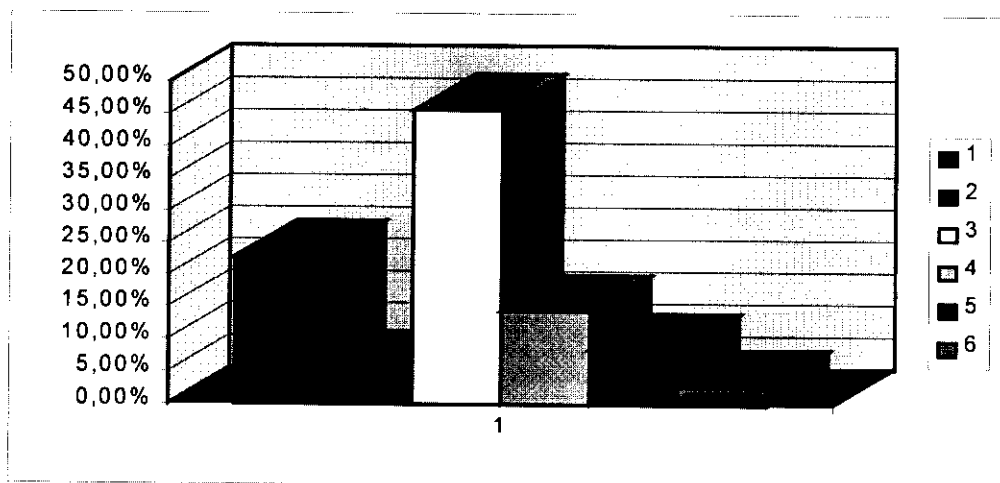
-Construcció i equipament, clau en mà, d'un complex d'escorxadors a Casablanca amb capacitat per a 60.000 Tm de carn, aprovat per Consell de Ministres en data 8/7/94

⁴¹ -Projecte de subministrament d'una planta de congelació de verdures per a l'àrea dels MOCHIS, Estat de Sinaola a Mèxic, aprovat per Consell de Ministres en data 28/5/93.

-Projecte de construcció i equipament per a l'explotació d'una pedrera de marbres a l'Estat de Queretaro a Mèxic, aprovat per Consell de Ministres en data 21/5/93.

-Sistema de transmissió digital per fibra òptica a Perú, aprovat per Consell de Ministres en data 29/12/93

⁴² -Ampliació de la presa de M'Jara i d'una central hidroelèctrica, aprovat per Consell de Ministres en data 28/5/93.

(c)-Dades quantitatives II): distribució sectorial, geogràfica i empresarial dels projectes aprovats

(i) *Distribució sectorial o temàtica dels crèdits FAD els anys 1994 i 1995*

1994⁴³ - en percentatges sobre el total del FAD:

Equipaments hospitalaris	19.5%
Equipaments educatius	16%
Equipaments culturals i recreatius	13.1%
Equipaments de telecomunicacions	11.7%
Diversos i indefinits	10.1%

⁴³ POLÍTICA EXTERIOR, núm. 46, vol. IX, 1995, p. 184.

línies de crèdit	
Obres i infraestructures	8.2%
Equipaments agroalimentaris	8%
Plantes industrials	5.3%
Electrificació	5.2%
Equipaments científic	2.2%
Equipaments diversos	0.7%

1995⁴⁴:

Pagares, reposició d'equips especials al B.I.D., A.I.D, Fons Agrícoles de Desenvolupament, Fons Europeu de Desenvolupament	23.80 %
Equipaments industrials	19.04 %
Electrificació	19.04 %
Obres i infraestructures	11.11 %
Equipaments agroalimentaris	4.76 %
Equipament educatiu	4.76 %
Línies de crèdit	3.17 %

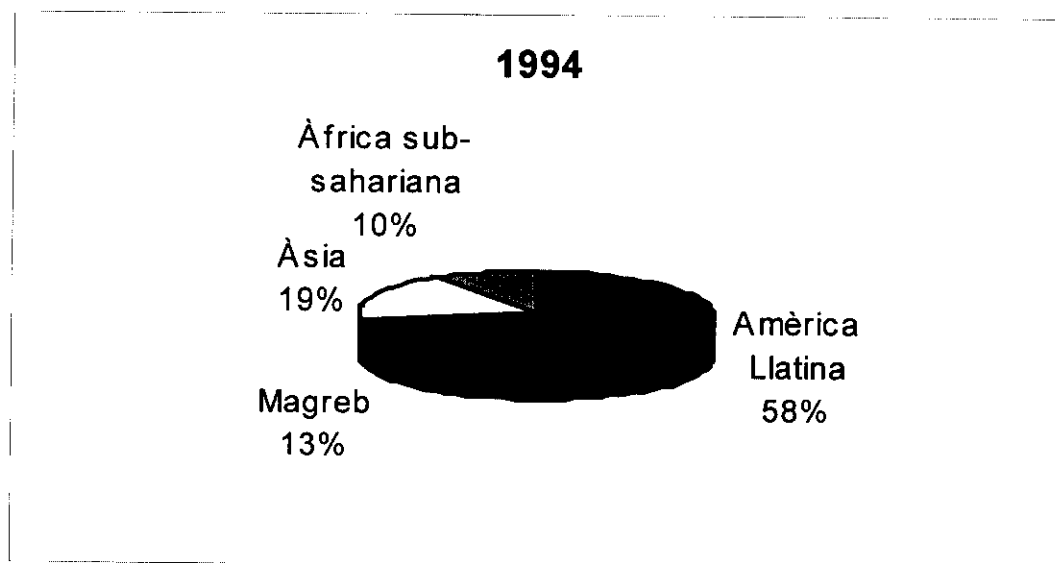
⁴⁴ Distribució i percentatges d'elaboració pròpia a partir de les dades del Boletín Económico d' ICE, núm. 2491/1996.

Equipaments pel franquisme	3.17 %
Equipaments per telecomunicacions	3.17 %
Equipament divers	1.58 %

(ii) *Distribució geogràfica del FAD per zones* : (vegeu epígraf 5 d'aquest mateix capítol)

*1994:

Amèrica Llatina	58.5 %
Magreb	13.2%
Àsia	18.5%
Àfrica subsahariana	9.8%

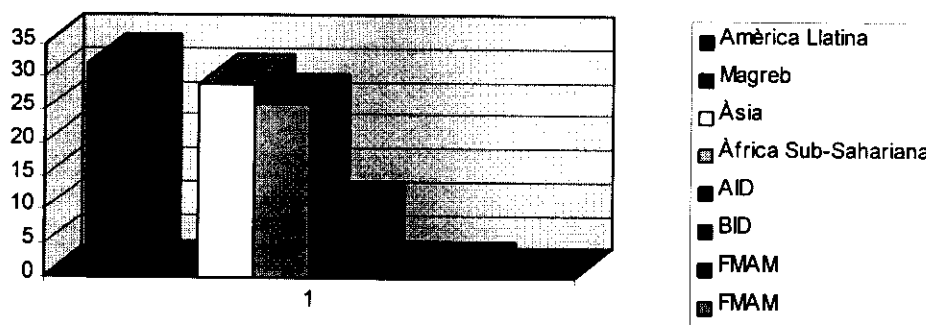
*1995:45

⁴⁵ Distribució i percentatges d'elaboració pròpia a partir de les dades del Boletín Económico d'ICE, núm. 2491/1996.

Amèrica Llatina (Bolivia, Perú, Hondures, Nicaragua, Argentina, Colòmbia, Equador)	19
Maghreb (Marroc)	2
Àsia (Vietnam, Xina, Filipines)	17
Àfrica Subsahariana (Senegal, Ghana, Costa d'Ivori, Tanzània, Etiòpia)	15
AID	5
BID	2
FMAM	2

(ii) *Distribució geogràfica.*

(iii) *Distribució per empreses beneficiàries⁴⁶:*

-1993

⁴⁶ Elaboració pròpia a partir del Boletín Económico d'ICE núms. 2449/1995 i 2491/1996.

31 projectes aprovats pel Consell de Ministres. Quatre empreses amb 12 projectes sobre un total de 31, és a dir un 38.70% dels projectes, van acumular 26.847.430.000 ptes. sobre un total de 80.159.877 ptes.

EMPRESA	NÚMERO DE PROJECTES	IMPORT
FOCOEX	4	10.955.400.000 ptes.
DYCSA	4	8.594.185.000 ptes.
ELECNOR	2	3.169.727.000 ptes.
CUBIERTAS y Mzov	2	4.128.118.000 ptes.

- 1994

41 projectes aprovats pel Consell de Ministres. Sis empreses amb 17 projectes sobre un total de 41, és a dir un 41.46% del total de les operacions, van acumular 26.788.459.000 ptes sobre un total de 79.575 milions, representant un 33.66%:

EMPRESA	NÚMERO DE PROJECTES	IMPORT
SIRECOX	4	2.204.664.000 ptes
SAINCO	3	2.436.768.000 ptes.
FOCOEX	4	14.595.566.000 ptes. ⁴⁷
ALCATEL	2	3.201.863.000 ptes

⁴⁷ 10.631.730.000 ptes corresponen a un projecte d'equipament hospitalari executat conjuntament entre FOCOEX i DYCSA a Argentina. A efectes de còmput, aquesta partida només l'hem imputat a FOCOEX.

DYCSA	2	2.029.021.000 ptes.
SERCOBE	2	2.320.577.000 ptes.

- 1995

70 projectes aprovats pel Consell de Ministres per una quantitat total de 78.755 milions. Cinc empreses van acumular 14 projectes, és a dir, el 20% de les operacions, per un import total de 16.607.260.000 ptes

EMPRESA	NOMBRE DE PROJECTES	IMPORT
ELECNOR	6	4.071.913.000 ptes.
DYCSA	2	2.612.783.000 ptes.
ISOLUX	3	4.225.062.000 ptes.
ALCATEL	2	2.687.472.000 ptes.
EMEX, S.A.	1	3.010.030.000 ptes

2. MECÀNICA DEL FAD

La sol·licitud de financiació per a l'adquisició de bens o serveis amb càrrec al Fons d'Ajut al Desenvolupament, es presenta davant la Direcció General de Política Comercial. En nom d'aquesta actua la Subdirecció General de Foment Financer a l'Exportació. Posteriorment i en cas que la Direcció General de Política Comercial consideri l'operació com a viable, la presenta a la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament. Si la Comissió Interministerial aprova l'operació, atorga un manament a l'Institut de Crèdit Oficial perquè plantegi l'aprovació definitiva al Consell de Ministres, donat que aquest és l'òrgan competent per a la concessió dels crèdits amb càrrec al Fons d'Ajut al Desenvolupament.

(a) Sol·licitud i condicions.

Tal i com es desprèn de la guia pràctica⁴⁸ del Fons d'Ajut al Desenvolupament, el procediment s'inicia a petició d'una empresa exportadora espanyola.

La primera condició és que l'empresa ha d'exportar a un país en vies de desenvolupament. La qualificació d'un país com a "País en Vies de Desenvolupament" (PVD) ve donada per la pertinença a un llistat que elabora anualment el Comitè d'Ajut al Desenvolupament (CAD) de la OCDE.

El segon requisit per a l'obtenció d'un crèdit amb càrrec al FAD és que el garant o el prestatari de l'operació, per exigència de la normativa espanyola, ha de ser l'estat del país adquirent o empreses o institucions que tinguin caràcter públic, en el país de destinació dels béns o serveis que s'exportaran si l'operació es realitza.

(b) Primeres valoracions per part de l'Administració Espanyola.

Després d'aquests requisits inicials i imprescindibles, la tramitació del crèdit comença davant la Secretaria d'Estat de Comerç, concretament davant la Direcció General de Política Comercial, en nom d'aquesta actua la Subdirecció General de Foment Financer a l'Exportació.

La presentació de l'operació per part de l'exportador espanyol s'inicia mitjançant l'entrega a la SGFFE d'un simple escrit, en el que en termes generals es descriu la natura de l'operació, el país de destinació, el comprador, el preu i en general quantes dades es considerin necessàries per a què l'administració tingui una idea aproximada de l'operació.

---

⁴⁸ ICO p 23 i ss. És una publicació de l'Institut de Crèdit Oficial amb vocació de servir de guia pràctica i compendi de normes per a les empreses interessades en l'exportació concessional al mercat del desenvolupament.

Un cop rebut l'escrit de l'empresa exportadora, la SGFFE li tramet un qüestionari en el qual s'haurà de contenir de forma resumida la informació més important a efectes d'iniciar l'operació.

La informació que es tramet a la SGFFE ha de posar especial èmfasi en els aspectes més concrets de l'operació, com el seu finançament, la viabilitat comercial i la natura dels béns que seran exportats.

La major claredat de la informació i l'especificació del grau de vinculació amb el comprador estranger seran determinants per a què l'administració compti amb els elements de valoració suficients per l'aprovació de l'operació o no.

Els elements de valoració⁴⁹ que conté el qüestionari complimentat i entregat per l'empresa que opta al contracte i totes les informacions que pugui sol·licitar la SGFFE tenen una valoració molt relativa o pràcticament nula, donat que l'únic que es té en compte és la viabilitat comercial del projecte i el nivell de renda del país de destinació.

(c) Gestió de les operacions de crèdit.

La concessió d'un crèdit FAD és facultat privativa del Consell de Ministres. Però quan arriba al mateix s'han fet diverses tries per part dels òrgans administratius competents.

La Direcció General de Política Comercial és el primer organisme competent, com s'ha vist fins ara porta a terme els primers contactes amb l'exportador. A partir dels primers contactes s'elabora un expedient amb tota la documentació que arriba al seu poder.

En els expedients es conté tota la informació relativa a cadascuna de les operacions, des dels

---

⁴⁹ Entrevista a la SGFFE.

documents necessaris per a l'inici de les operacions fins al Conveni de Crèdit amb el país prestatari si el crèdit FAD arriba a aprovar-se. Així doncs l'expedient representa un seguiment de cada operació, des de la sol·licitud per part de l'exportador fins l'exhauriment dels efectes financers en el moment de l'amortització de la suma prestada al país de destinació dels béns.

La SGFFE, com a òrgan adscrit a la DGPC, és l'òrgan que realitza els primers contactes amb l'exportador espanyol i qui porta a terme el primer filtratge de les operacions⁵⁰.

Aquest primer filtratge portat a terme per la SGFFE, pot tenir com a resultat el rebuig de l'operació, si aquest és el resultat, en aquest punt es dona per acabada l'operació.

En el cas que hagi obtingut una valoració positiva, la SGFFE emet una carta d'intencions dirigida a l'exportador. En la carta s'expliquen amb detall les condicions a observar, a les quals s'ha de subjectar el projecte i el finançament per a seguir amb els tràmits. La carta té una vigència limitada en el temps⁵¹.

La valoració de les operacions dins la SGFFE és duta a terme per una Comissió Financera⁵² que no és cap òrgan, sinó un grup de treball de la casa. Està composta pels directors i sub-directors del departament, i pels funcionaris encarregats de gestionar les operacions, els quals es distribueixen les tasques per països.

Com a complement a la informació material que es conté a l'expedient, la SGFFE demana l'opinió que mereix l'operació a la Direcció General de Relacions Econòmiques Internacionals, dependent del Ministeri d'Affers Exteriors, que aporta la valoració⁵³ que l'operació li mereix en relació a la política exterior espanyola.

La tramitació continua amb la presentació de documents de gran importància, com són una còpia del contracte comercial entre l'exportador espanyol i el seu client, i una comunicació del

---

⁵⁰ ICO p 25.

⁵¹ 6 mesos

⁵² Entrevista SGFFE.

⁵³ Entrevista a la SGFFE.

govern del país comprador en la qual ha d'informar de la seva disposició a estendre garantia sobirana pel crèdit concedit amb càrrec al FAD per el Govern Espanyol⁵⁴.

Un cop realitzats aquests tràmits, la SGFFE presenta l'expedient de concessió, en nom de la Direcció General de Política Comercial, a la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament. Per tal que si li sembla escaient, formuli proposta d'aprovació i la presenti al Consell de Ministres. Vegeu al punt 4 (b) d'aquest mateix capítol les explicacions i valoracions sobre l'existència d'una comissió financera ad hoc dins la SGFFE que elabora efectivament les sol·licituds.

(d) Comissió Interministerial d'Ajut al desenvolupament.

Com ha quedat palès la Comissió Interministerial d'Ajut al desenvolupament és l'òrgan encarregat de realitzar la proposta d'aprovació al Consell de Ministres, que és qui decidirà la Concessió o no.

La Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament està composta per⁵⁵ :

President : El Secretari d'Estat per a la Coordinació i Programació Econòmica del Ministeri d'Economia i Hisenda.

Vice-presidents:

El Director General de Relacions Econòmiques Internacionals del Ministeri d'Afers Exteriors, el Director General de Política Comercial i el Director General del Tresor del Ministeri d'Economia i Hisenda.

Vocals:

El Director General de Cooperació Tècnica Internacional i el Director General

---

⁵⁴ ICO, p 26.

⁵⁵ Real Decret 2399/1977 de 19 de setembre.

d'Organitzacions i Conferències Internacionals del Ministeri d'Afers Exteriors; el Director General de Política Financera del Ministeri d'Economia, el Director General d'Exportació de la Secretaria d'Estat pel Comerç, els Secretaris Generals Tècnics dels Ministeris d'Economia, Agricultura, Indústria i Energia, Obres Públiques i Urbanisme, i de la Secretaria d'Estat pel Comerç, el Director General del Banc d'Espanya i Departament d'Estranger.

Secretari:

Un funcionari de l'ICO, que actua amb veu però sense vot.

Les reunions de la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament, es realitzen trimestralment, i en elles es fa un seguiment de les operacions en marxa i es porten a terme noves aprovacions o denegacions.

El procediment de la Comissió Interministerial:

1. La Direcció General de Política Comercial presenta una proposta de crèdit FAD per a un país i una empresa que ho han sol·licitat.
2. L'ICO i CSCE porten a terme un estudi dels riscos que l'operació planejada per la Direcció General de Política Comercial presenta.
3. A la proposta de la Direcció General de Política Comercial s'adjunta un quadre on s'indica si el crèdit s'empara en un protocol o en un acord puntual amb el país.

Si l'operació plantejada és aprovada per la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament, s'encarrega a l'ICO que la presenti al Consell de Ministres per la seva aprovació.

Per disposició legal, la Comissió Interministerial té potestat per a denegar l'operació per les causes que consideri oportunes.

(e) Aprovació definitiva.

Com s'ha citat anteriorment i per disposició legal⁵⁶ l'aprovació d'un crèdit FAD correspon al Consell de Ministres, a proposta de l'ICO.

L'ICO rep l'encàrrec de la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament de presentar al Consell de Ministres el projecte de concessió del crèdit FAD, que ha estat aprovat prèviament per la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament.

Tal i com es desprèn de les fonts consultades⁵⁷, és l'ICO qui un cop la Comissió Interministerial d'Ajut al desenvolupament ha aprovat l'operació, s'encarrega de redactar i negociar el Conveni de Crèdit.

Tot l'expedient que s'ha mencionat prèviament, junt amb el conveni de crèdit que l'ICO ha negociat amb les autoritats del país prestatari, es presenta al Consell de Ministres que té la potestat definitiva per a aprovar-lo.

(i) Consell de Ministres

L'acord del Consell de Ministres que aprova la concessió ha de contenir: el nom de l'estat, govern o entitat pública prestatària, la quantia, les condicions financeres a les quals ha de subjectar-se la formalització, i la designació de l'agent financer espanyol el qual actuarà en la instrumentació del crèdit i la formalització del conveni en nom del govern. Un cop aprovat el

---

⁵⁶ Reial-decret 509/77.

⁵⁷ ICO p 27. Entrevistes amb l'ICO i amb la SGFFE.

crèdit per acord del Consell de Ministres, l'ICO notifica la seva concessió a les autoritats del país prestatari i els sol·licita que assenyalin l'interlocutor o agent financer que intervindrà per a representar la seva part en la negociació, i si s'escau en la signatura.

(ii) Conveni de crèdit ⁵⁸

Un cop l'ICO coneix l'interlocutor estranger, s'inicien les negociacions tendents a consensuar el text del Conveni. Sembla que, per prescripció legal, la responsabilitat de la formalització del conveni recau en l'ICO. Hem de recordar que en aquest moment ja s'ha produït l'acord del Consell de Ministres, aprovant la concessió del crèdit FAD. A l'acord de Concessió es determinen les variables financeres, però existeixen aspectes bàsics, com la capacitat jurídica del prestatari o del propi agent financer, les condicions per a l'entrada en vigor, el disseny de la forma de disposar dels fons, les penalitzacions que es poden fixar en cas d'incompliments, tot això s'ha de contenir en el text del Conveni, i per tant hauria d'estar prèviament negociat abans d'incloure-ho al mateix, cosa que malauradament no sempre succeeix. Després de la redacció i de la signatura del Conveni, que es porta a terme per l'ICO i l'agència estrangera o persona autoritzada per fer-ho, el Conveni entra en vigor.

(iii) Imputació ⁵⁹

L'entrada en vigor, és simultània a la seva signatura i en altres casos s'ha d'esperar fins la justificació per part de l'agent financer de les autoritzacions legals del país prestatari que no estiguessin realitzades al moment de la signatura.

---

⁵⁸ ICO p 28.

⁵⁹ ICO p 29.

Un cop el Conveni de crèdit té vigència, s'ha de produir la imputació del contracte comercial i, a partir d'aquest moment es desenvoluparà l'operació comercial de crèdit al desenvolupament, per a convertint-se en un mer crèdit que té per objectiu el finançament d'una operació comercial a un exportador espanyol.

Tècnicament la imputació és el compromís financer que contrau el prestamista, en aquest cas l'ICO, per a finançar una operació o projecte sobre un contracte comercial prèviament autoritzat. En definitiva, el que es pretén amb l'imputació és que l'Administració confirmi que es tracta del contracte aprovat prèviament i no un altre. En les línies de crèdit aquest és un requisit indispensable, perquè fins a aquest moment no es coneixen les operacions d'exportació que es finaçaran dins de la línia.

La sol·licitud d'imputació, la realitza l'agent financer prestatari a l'ICO, adjuntant còpia del contracte comercial. L'ICO envia la sol·licitud a la Direcció General de Política Comercial perquè es verifiqui que la operació amb càrrec al crèdit és la que es va aprovar inicialment.

(iv) Ordres de pagament

Les disposicions es realitzen per mitjà d'una carta o ordre de pagament, que conforme al model especificat al Conveni emet l'agent prestatari, on autoritza a l'ICO a què, amb càrrec al límit disponible del crèdit, realitzi el pagament a l'exportador espanyol. Aquest pagament es fa a través del banc pagador, que ha estat designat en el conveni de crèdit, un cop hagi rebut els justificants adequats.

Per a l'execució de l'ordre de pagament, s'estableix com a condició imprescindible que el banc pagador emeti una certificació en la que declari solemnement que el pagament es realitza d'acord amb l'autorització corresponent. És a dir que l'autorització s'ajusta a les condicions del

contracte comercial i/o al crèdit documentari i que la verificació de la documentació presentada per l'exportador ha resultat correcte.

Al Conveni de Crèdit, es recull i regula la funció del banc pagador, la pot exercir qualsevol entitat financera establerta a Espanya.

La seva feina és doble :

- és l'entitat encarregada de la recepció dels fons, provinents de l'ICO per al seu posterior abonament a l'exportador.
- Actua com a entitat supervisora documentària, donant fe o garantint el compliment, només documentari, del contracte comercial.

La seva designació és de lliure elecció.

Després de la recepció de la informació provinent del banc pagador, a on es contenen totes les comprovacions documentals sobre l'operació, es procedeix a acomplir l'autorització de pagament o al pagament directe, que es fa en la divisa fixada al Conveni de crèdit. En aquest moment, i a través del Banc Pagador, es trameten els fons a l'exportador per valor de les quantitats exactament fixades al contracte comercial.

(v) Conclusions i sumari

1. La sol·licitud la presenta una empresa espanyola.
2. La sol·licitud comença davant les autoritats comercials i quan aquestes han aprovat l'operació és tramet a la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament.

3. Ha de tractar-se d'un país en vies de desenvolupament. (segons CAD)
4. La tramitació de les operacions comença amb una simple carta informativa tramesa per l'empresa que pretén exportar béns o serveis.
5. Per a la valoració de l'operació la SGFFE tramet un qüestionari simple en el qual s'han d'analitzar els elements generals de l'operació i la situació econòmica del possible prestatari.
6. La poca concreció dels filtres realitzats per les autoritats comercials fa que les aprovacions de la CIAD i del Consell de Ministres siguin mers tràmits.
7. L'ICO és l'encarregat de la presentació de les operacions al Consell de Ministres, un cop ha realitzat la negociació de les condicions financeres.
8. Les condicions de l'operació es fixen en un conveni de crèdit entre l'ICO i l'Agent financer del govern del país prestatari amb posterioritat a l'aprovació per part del Consell de Ministres.
9. L'execució de l'operació queda vinculada a la signatura del conveni de crèdit, podent-se produir retards significatius en la seva execució.
10. Els pagaments es realitzen contra a les proves documentals acreditatives de l'entrega mercantil dels béns, aportats pel banc pagador.
11. No existeix cap tipus de comprovació física de la correcció dels bens objectes de l'entrega al prestatari.

(f) Algunes propostes

1. La sol·licitud s'hauria de realitzar davant les autoritats competents en matèria de desenvolupament.
2. Les autoritats comercials haurien de gaudir d'una intervenció més secundària en la concessió de finançament amb càrrec al FAD.
3. La sol·licitud hauria d'ésser presentada pel país sol·licitant, no per l'empresa interessada en l'exportació.

4. S'haurien de tenir en compte els plans de desenvolupament elaborats en els països sol·licitants i si no existeixen assistir a la seva elaboració com a pas previ.
5. S'haurien de fixar les normes per a una correcta cooperació al desenvolupament i fer-les vinculants per les autoritats competents en matèria de concessions.
6. S'hauria de convertir la CIAD en un òrgan decisor.
7. El Consell de Ministres i la CIAD haurien d'estar informats de les operacions que han estat denegades *a posteriori*.
8. La negociació de les condicions financeres s'hauria de portar a terme abans de l'aprovació per part de la CIAD.
9. S'hauria d'establir un màxim en el temps per a l'execució de les operacions.
10. S'haurien de simplificar els tràmits per a l'obtenció de finançament concessional, i sobretot delimitar clarament els organismes competents en matèria de desenvolupament.

3. Publicitat del Fons d'Ajut al Desenvolupament

Fins 1988, les partides assignades a la concessió de crèdits FAD eren d'ús reservat per part de l'Administració i no constaven als Pressupostos Generals de l'Estat. L'aprovació d'un paquet

normatiu d'ordres i decrets ministerials per part del govern a partir de 1989 en favor de la publicitat pressupostària, unit a la creixent pressió parlamentària, han anat possibilitant una major transparència en l'aplicació dels fons d'AOD canalitzats per mitjà dels crèdits FAD.

Aconseguit aquest grau de publicitat formal, hom ha volgut detenir-se en aquest punt degut a les moltes traves burocràtiques i administratives que han dificultat enormement el desenvolupament normal de la recerca i que, a la pràctica, impedeixen als ciutadans exercir un control veraç sobre les activitats del Fons d'Ajut al Desenvolupament, tot produint-se una conculcació material o efectiva del principi de publicitat.

Hi ha arguments legals que aval·len la publicitat d'aquests documents i que posen en dubte la legalitat de la pràctica administrativa dels organismes oficials competents, en especial, el Ministeri d'Economia i Hisenda.

(a) legislació reguladora de l'accés a la informació.

(i) La Llei 30/1992, del Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, en el seu article 37 estableix la possibilitat d'accedir als arxius públics i l'obligatorietat per part de l'administració de donar una resposta motivada i expressa a qualsevol petició.

(ii) Una anàlisi detallada de la Llei 48/1978, de Secrets Oficials, revela que no hi ha cap precepte que empari la reserva d'informació sobre operacions de crèdits FAD⁶⁰. D'altra banda, el marc legal regulador del Fons d'Ajuda al Desenvolupament no preveu cap mena de reserva a l'hora de facilitar tot tipus d'explicació i informació als ciutadans.

(iii) En cas de considerar el FAD com una institució que aglutina matèries susceptibles de ser catalogades dins el concepte de seguretat i defensa de l'estat, cal fer esment del darrer Informe del Defensor del Poble, corresponent a 1995, el qual recull un tractament monogràfic sobre els problemes que suscita l'actual regulació dels secrets oficials. Aquesta institució qüestiona el caràcter absolut que l'actual Llei 48/1978, sobre Secrets Oficials concedeix al concepte de seguretat i defensa de l'estat ; alhora, recull la jurisprudència del Tribunal Constitucional (sentències 159/1986 i 254/1988) que considera que no hi ha cap dret o llibertat absolut i que, per tant, l'exercici de tot dret o llibertat, en aquest cas la seguretat i defensa de l'estat, també ha d'observar un límits en el seu exercici.

(iv) L'article 105 de la Constitució Espanyola estableix que la llei regularà l'accés dels ciutadans als arxius i registres administratius, tret d'aquells que afectin a la seguretat i defensa de l'Estat. Malgrat aquesta previsió, l'Informe del Defensor del Poble de 1995 considera que no existeix com a dret fonamental el secret d'estat i, per tant, ha d'observar el límit dels altres drets i llibertats fonamentals.

(v) La Comissió Mixta per a les relacions amb el Tribunal de Comptes, en la seva sessió de 2 de desembre de 1993, referint-se a l'Informe de fiscalització del Tribunal de Comptes sobre l'activitat del FAD en el període 1986-1990 ⁶¹, va acordar requerir al Govern l'adopció de les següents mesures:

---

⁶⁰ Únicament podria contemplar-se aquesta possibilitat respecte les exportacions de material de tecnologia de doble ús, civil i/o militar, per mitjà del FAD, en les quals intervé la Junta de Caps d'Estat Major en la seva autorització.

⁶¹ Publicat al Butlletí Oficial de les Corts Generals el dia 13 de gener de 1994, Sèrie A, núm. 13. L'Informe corresponent al període 1990-1994 encara no ha estat publicat.

- informar periòdicament sobre les autoritzacions aprovades pel Consell de Ministres, indicant el país beneficiari, l'import de l'operació i el sector econòmic afectat i les formalitzacions i disposicions de crèdits realitzats per l'ICO.

- instar el govern perquè a través de la corresponent comissió parlamentària, informi trimestralment sobre les autoritzacions aprovades pel Consell de Ministres, els contractes subscrits, les formalitzacions i disposicions de crèdit realitzades per l'ICO, el grau d'execució de cadascuna de les operacions finançades i el saldo de les operacions pendents de disposar, especificant països beneficiaris, naturalesa de les operacions, quantia i condicions d'aquestes i identificació de l'exportador espanyol, devolució dels crèdits vençuts i finalment, impagaments o refinançaments de cadascun dels projectes imputats.

(b) El discurs polític

Per la seva banda, el discurs polític ha tingut una evolució ben diversa i poc homogènia. En general, cal dir, però, que s'adverteix una manca de voluntat per facilitar una informació veraç respecte l'activitat del FAD. Cal remarcar dos punts que, per la seva importància, resumeixen la manca de voluntat del govern a facilitar tota la informació relativa al FAD:

- En data 11 de juny de 1996, el Secretari d'Estat de Relacions amb les Corts, sr. Martín Maestro, (en resposta a una pregunta del diputat del Grup Popular sr. Hernando Fraile sobre la negativa del Govern a informar sobre la gestió del Ministeri de Comerç⁶²) va contestar que fins la data només havia hagut un investigador que s'havia dirigit al Ministeri d'Economia i Hisenda i que s'havia facilitat la informació sol·licitada. Seguidament, el Secretari va defensar la suficient publicitat de tota la informació del FAD i la tramesa periòdica d'informes al

---

⁶² Referència de la pregunta núm 184/000120.

Congrés amb la informació més rellevant, la qual es publica posteriorment al butlletí d'informació comercial espanyola⁶³

■ El Secretari d'Estat de Comerç Exterior a l'anterior Legislatura, sr. Apolonio Ruiz Ligeró, considerava que el FAD gaudeix d'una publicitat suficient, donat que tant el quadern-guia pràctica d'informació del FAD publicat per l'ICO com els butlletins d'informació comercial de l'ICE garanteixen l'accés dels ciutadans a tota la informació rellevant del FAD.⁶⁴

En base a aquests arguments legals i havent comprovat el posicionament del govern en el si del Congrés, hom ha considerat oportú reproduir el treball de camp realitzat el 1996, el qual recull una sèrie de contactes amb organismes oficials, empreses i parlamentaris.

c) Quadern de bitàcola del Treball de Camp efectuat.

Tanmateix, l'opacitat dels funcionaris és implacable en aquesta temàtica. A continuació remarcuem una llarga sèrie de contactes mantinguts que demostren les marques de transparència detectades.

1-En data 28 de febrer, es va enviar carta al Sub-Director General de Finançament a l'Exportació del Ministeri d'Economia i Hisenda, llavors de Comerç i Turisme; i a l'Institut de Crèdit Oficial, sol·licitant informació sobre determinades operacions finançades amb el FAD.

---

⁶³ Cal dir que es tracta d'informació merament comptable, la qual no aporta dades suficients sobre l'abast del projecte finançat.

⁶⁴ Diari de Sessions del Senat, V Legislatura, Comissions, núm. 185. Compareixença del Secretari d'Estat de Comerç Exterior, sr. Apolonio Ruiz Ligeró, per informar sobre el balanç de la política relativa als crèdits FAD, portada a terme l'any 1994 i perspectives per a 1995. El secretari d'estat va aportar a la Comissió d'Exteriors el quadern d'informació de l'ICO - guia pràctica, el qual el va anomenar com un document amb vocació de guia pràctica. D'altra banda, va afirmar que els butlletins d'informació de l'ICE poden ser qualificats com un butlletí oficial del Ministeri de Comerç, on hi ha constància de tots els crèdits concedits des de 1976.

2-En data 13 de març es va rebre contestació de l'Institut de Crèdit Oficial (ICO) a la carta anterior, la qual denegava la informació sol·licitada per no tenir autorització expressa del Govern per a la divulgació dels documents demanats.

3-En data 21 de març es va enviar una carta similar al Sots-Director General de Foment Financer a l'Exportació.

4-En data 22 de març, vàrem remetre novament fax al Sots-director General de Finançament a l'Exportació tot reiterant la sol·licitud per haver comprovat que tal informació no havia estat declarada reservada.

5-En data 27 de març, es va rebre contestació del cap de la Sots-direcció General de Foment Financer a l'Exportació⁶⁵, el qual ens va remetre al Boletín de Información Comercial Española núms. 2449 y 2491⁶⁶.

6-En data 11 de juny, es va enviar fax al Sots-director de Financiació a l'Exportació de l'ICO ⁶⁷, demanant les raons jurídiques per les que mantenien tot aquest tipus d'informació en secret.

7-En data 13 de juny, es rebé contestació de l'ICO⁶⁸, on es manifestava que tota la informació relativa al FAD havia de ser canalitzada a través de la Direcció General de Política Comercial i

---

⁶⁵ Sr. Álvaro Rengifo Abad . Des del dia 2 d'octubre de 1996, passa a ser vocal del Consell de Cooperació al Desenvolupament, en representació de la Direcció General de Política Comercial i Inversions Exteriors del Ministeri d'Economia i Hisenda, en virtut de nomenament en l'Ordre del Ministeri d'Afers Estrangers d'l d'octubre (B.O.E. de 2 d'octubre de 1996).

⁶⁶ Ambdós números recullen informació sobre el país beneficiari, el tipus d'exportació, l'empresa beneficiària, el tipus interès, el temps de carència, el termini d'amortització, la data d'aprovació de la Comissió Interministerial i del Consell de Ministres. No especifica aspectes de tipus qualitatiu, ni cap mena de detall sobre l'operació en relació a la seva ubicació territorial definitiva i la seva idoneïtat per al desenvolupament econòmic i social de la zona. És informació insuficient per a exercir un control seriós.

⁶⁷ Sr. José I. Arnaiz

⁶⁸ Venia signada igualment pel sr. Arnaiz

Inversions Exteriors, i en concret a la Sots-Direcció General de Foment Financer a l'Exportació, dependents del Ministeri d'Economia i Hisenda.

8-En data 14 de juny, es va remetre fax al sots-president de l'Institut de Comerç Exterior, ICEX⁶⁹, sol·licitant conèixer les operacions realitzades amb càrrec al FAD.

9-En data 4 de juliol, seguint les indicacions de l'ICO, vàrem remetre carta certificada a la responsable de la Sots-Direcció General de Foment Financer a l'Exportació, del Ministeri d'Economia i Hisenda⁷⁰, demanant informació detallada sobre una sèrie d'operacions finançades amb el FAD els darrers tres anys.

10-En data 17 de juliol, vàrem mantenir conversa telefònica amb el representant espanyol davant la Comissió de Crèdit a l'Exportació de l'OCDE, adscrit al Ministeri de Comerç ⁷¹, el qual es va negar a proporcionar-nos més informació que la ja continguda en els Butlletins ICE, tot al·legant que l'Administració no disposava d'aquesta informació.

11-En data 24 de juliol, el Director General de Relacions Econòmiques Internacionals del Ministeri d'Afers Estrangers⁷² ens va emplaçar per mitjà de fax a dirigir-nos a la Secretaria d'Estat de Comerç per a obtenir la informació requerida, donat que no podia facilitar dita informació per problemes competencials administratius i no per raons de secretisme oficial.

---

⁶⁹ Sr. Ramón Mercé

⁷⁰ Funcionaris SGFFE

⁷¹ Sr. Oscar Vía

⁷² Sr. Manuel Valencia

12-El 24 de setembre de 1996, ens vàrem adreçar al Director del Gabinet de la Secretaria d'Estat de Comerç⁷³, el qual ens havia comunicat en escrit de 20 de setembre que els Butlletins ICE recollien tota la informació rellevant sobre les operacions finançades amb el FAD.

13-El dia 16 d'octubre vàrem mantenir una entrevista amb els Caps del Servei de Crèdits FAD a Amèrica Llatina i als països ACP, dependents de la Sots-Direcció General de Foment Financer de l'Exportació adscrita a la Direcció General de Política Comercial i Inversions Exteriors del Ministeri d'Economia i Hisenda⁷⁴, la qual va tenir lloc a Madrid, a la seu del Ministeri. La possibilitat de poder accedir als expedients de tramitació de sol·licitud de crèdits FAD fou denegada de forma taxativa. Alhora, ens van negar l'accés a les actes de la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament.

Inexplicablement varen al·legar un suposat informe jurídic de la SGFFE per denegar la consulta als expedients, del qual no en tenien cap còpia. Finalment, van argumentar el principi de secret comercial per no donar cap mena d'informació.

14-El dia 16 d'octubre, vàrem mantenir una entrevista amb un representant de l'Institut de Crèdit Oficial - ICO, el qual ocupa el càrrec de Gestor de Contractació FAD i CARI⁷⁵, la qual es va celebrar a Madrid a la seu de la institució. Del contingut de la reunió cal remarcar aquests punts:

- la impossibilitat de poder proporcionar la informació sol·licitada en relació a qualsevol de les operacions finançades amb crèdits FAD, per haver rebut instruccions del Ministeri d'Economia de no facilitar-la en virtut d'un informe jurídic de la Secretaria d'Estat de Política

---

⁷³ Sr. Gabriel Hierro

⁷⁴ Funcionaris SGFFE

⁷⁵ Funcionaris ICO

Comercial, que no obstant això, ella no havia pogut consultar i del qual no coneixia el seu abast. Seguidament, va remarcar que no tenia cap model d'aquest informe.

■ la negació a facilitar-nos la consulta de cap conveni de crèdit per no estar autoritzada per fer-ho. No obstant, va voler remarcar que es tractava de convenis estandarditzats, senzills. Finalment, va accedir a l'entrega d'un model de conveni de crèdit en blanc, prèvia sol·licitud per escrit.

■ la informació subministrada no va anar més enllà del que ja ve recollit a la Guia Pràctica del FAD publicada pel mateix ICO. La mateixa sra. Frutos ens hi va adreçar per considerar-la un document amb informació molt completa.

15-En data 17 d'octubre, el Director del Gabinet de la Secretaria d'Estat de Comerç ⁷⁶ va reiterar a través de carta que tota la *informació rellevant* es troba publicada en el Boletín de Información Comercial Española, en un informe anual que es remet anualment al Parlament i en diversos llibres explicatius, seminaris, cursos, paral·lelament, va justificar les reserves a facilitar informació sobre operacions en vigor per una qüestió de pura estratègia comercial i en virtut de l'article 37 de la Llei 30/1992, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú, el qual només dona dret a l'accés als registres i documents d'expedients tancats en la data de sol·licitud.

16-En data 21 d'octubre, arrel de l'entrevista mantinguda amb el responsable de l'ICO⁷⁷, vàrem adreçar-nos novament al Sub-director de Financiació a l'Exportació de l'ICO⁷⁸, sol·licitant un borrador de conveni de crèdit, la mera consulta d'algun expedient (i l'argumentació jurídica en

---

⁷⁶ Sr. Gabriel Hierro

⁷⁷ Funcionaris ICO.

cas de denegar-ho), l'accés als informes mensuals elaborats per l'ICO sobre el FAD i, finalment, informació relativa al procediment de votació de la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament.

17-En data 21 d'octubre, ens vàrem adreçar al Secretari General del Tribunal de Comptes per conèixer l'abast dels treballs preparatoris d'aquesta institució sobre l'activitat del FAD en el període 1990-1994⁷⁹.

18-En data 22 d'octubre, vàrem remetre carta al cap de la Sots-direcció General de Foment Financer a l'Exportació, de la Direcció General de Política Comercial, informant-lo de la reunió mantinguda el dia 16 d'octubre amb els Caps del Servei de Crèdits FAD a Amèrica Llatina i als països ACP de la mateixa SGFFE⁸⁰, reiterant la petició de conèixer el contingut exacte dels expedients d'operacions de crèdits FAD, en especial els convenis de crèdit, fent-li referència a l'article 37.7 de la Llei 30/92, el qual permet l'accés dels ciutadans als arxius i registres públics. En la mateixa, se li indicava l'obligatorietat de rebre una resolució expressa i motivada d'acord amb el previst a l'article 42 de la citada Llei.

19-En data 25 d'octubre, l'ICO ⁸¹ va comunicar que l'accés als expedients encara no havia estat denegat per cap resolució expressa i motivada i, per tant, calia esperar a una resposta en aquest sentit.

---

⁷⁸ Sr. Arnaíz

⁷⁹ En la data de la redacció d'aquest document, encara no s'havia rebut cap resposta per part d'aquesta institució.

⁸⁰ Sr. Álvaro Rengiffo Abad i funcionàries SGFFE.

⁸¹ Per mitjà del Sr. Arnaíz

20-En data 26 de novembre, l'ICO ens va adreçar carta en la qual venia inclòs un borrador de conveni de crèdit. En la mateixa també informava que el Departament Jurídic de l'ICO i la Direcció General de Política Comercial del Ministeri d'Economia i Hisenda havien declarat que l'ICO no està facultat per a facilitar aquest tipus d'informació. Finalment, va posar de manifest que l'ICO proporciona semestralment informació a les Comissions de Pressupostos del Congrés dels Diputats i del Senat sobre les operacions aprovades pel Consell de Ministres i que, en conseqüència, no havia cap mena de dubte sobre la publicitat i informació dels crèdits FAD i el control de les Corts Generals sobre la concessió de crèdits FAD. L'esmentat informe jurídic⁸² considera que l'ICO no pot facilitar aquesta informació perquè les seves competències es limiten a la instrumentació tècnica, caixa, control i recobriment dels crèdits. L'esmentada instrucció de la Direcció General de Política Comercial indica a l'ICO que qualsevol petició sobre els crèdits FAD ha de remetre's a aquesta Direcció.

21- Idènticament s'han mantingut contactes amb diverses empreses d'àmbit estatal beneficiàries de crèdits FAD. La postura de l'administració contrasta amb el posicionament d'algunes empreses beneficiàries de FAD. En línies generals, els arguments més recurrents d'aquestes han estat els següents:

- es coincideix en assenyalar la poca transparència d'aquest instrument i la necessitat de canvis en l'actual regulació del FAD⁸³.

---

⁸² L'informe ve signat pel sr. Mariano Plaza Fisac, Gerent de l'Assessoria Jurídica de l'ICO, en data 14 de novembre de 1997.

⁸³ El dia 16 d'octubre de 1996, vàrem mantenir una reunió amb el Director de Relacions Exteriors de l'empresa FOCOEX, sr. Ángel Alda, la qual va tenir lloc a Madrid a la seu de FOCOEX, C/ Orense, núm. 38.

■ contràriament a l'expressat per l'ICO, diverses empreses van posar de manifest que és aquest organisme qui té tota la informació referent als crèdits FAD concedits i en període d'execució⁸⁴.

■ s'afirma no disposar de tota la informació necessària del projecte finançat, en especial els contractes comercials ⁸⁵ i, en conseqüència, hi ha un manca d'informació respecte les condicions econòmiques del projecte concret finançat.

(d) Conclusions :

Fruit de l'anàlisi de tota l'activitat parlamentària i havent fet les gestions esmentades, hom ha arribat a les següents conclusions:

(i) Els informes periòdics del Govern al Parlament sobre l'estat del FAD i els butlletins de l'ICE on queda plasmada tota aquesta informació no satisfan en absolut el principi de publicitat material; es tracta tant sols d'un pur formalisme on els parlamentaris i, per extensió, els ciutadans no poden exercir un control exhaustiu del FAD, on no és possible calibrar amb exactitud les repercussions del FAD ni efectuar una anàlisi qualitativa d'aquesta modalitat d'ajut al desenvolupament.

(ii) S'adverteix un problema greu de definició del concepte d' "informació rellevant" reiterat constantment per les responsables governamentals, el qual ha estat elaborat de forma unidireccional pel govern, a partir de la pràctica diària de treball i dels interessos econòmics i

---

⁸⁴ Entre d'altres, l'empresa INTERSALUS; el dia 17 de juliol es va mantenir una reunió amb el president de l'empresa, sr. Enrique Obach Téllez, a la seu de l'empresa a Barcelona, C/ Guitard.

⁸⁵ Entre d'altres, l'empresa INTERSALUS respecte del projecte de subministrament d'equipament per a 6 hospitals a Bolívia, per un import de 436.119.663 ptes. aprovat per acord de Consell de Ministres el dia 5 de maig de 1995.

empresarials que ha anat generant l'activitat del FAD, sense que hi hagi hagut un debat previ al Parlament i sense recolzar aquest posicionament en cap instrument legal.

(ii) Malgrat les reiterades comunicacions de l'ICO manifestant que és la Direcció General de Política Comercial, organisme competent, aquesta no ha mostrat cap voluntat de facilitar la informació requerida. En general, s'observa una clar rebuig de col·laboració per part de l'administració.

(iv) Es produeix una aplicació parcial i tendenciosa de la Llei 30/1992 per part dels responsables governamentals, a fi de poder justificar que l'accés als arxius i expedients d'operacions FAD no és públic.

(v) Les mateixes empreses beneficiàries de crèdits FAD reclamen una major transparència del procés de concessió d'un crèdit FAD, la possibilitat de disposar dels convenis de crèdit i dels contractes comercials. Conseqüentment, l'argument segons el qual no es pot disposar d'aquesta informació en base a una qüestió de secret comercial tampoc té validesa.

(vi) Les partides destinades al finançament de línies de crèdit obert plantegen una problema agreujat, atesa la impossibilitat de poder conèixer en quins projectes es va concretant la concessió de l'ajut, en quina zona del país s'ubiquen, amb quines condicions financeres...⁸⁶

(vii) Es desconeix quines són les sol·licituds denegades i els motius que han generat aquesta decisió⁸⁷.

---

⁸⁶ El cas de la Xina és especialment paradigmàtic.

⁸⁷ En aquest sentit, cal tenir en compte les aportacions del diputat del Grup Popular sr. Rafael Hernando Fraile. En data 18 d'octubre, vàrem mantenir una entrevista a la seu dels grups parlamentaris a Madrid, on va remarcar la necessitat de conèixer les sol·licituds de concessió de crèdit FAD denegades.

(viii) Malgrat totes les gestions dutes a terme, algunes d'elles amb el suport de representants polítics, i de les quals en tenen coneixement tots els grups polítics catalans amb presència al Parlament de Catalunya i al Congrés dels Diputats (CIU, PSC-PSOE, IC-IU, PP), no ha estat possible obtenir cap expedient de concessió d'un crèdit FAD.

Tot això, ens porta a concloure que la conculcació del principi de publicitat és actualment palesa, des d'un punt de vista material, com ja anunciàrem a les primeres conclusions preliminars d'aquesta investigació (primera fase).

-
- En la sessió de la Comissió no permanent sobre cooperació i ajuda al desenvolupament de 14 de desembre de 1994, en la qual va comparèixer el Ministre de Comerç i Turisme sr. Gómez-Navarro Navarrete (Diari de Sessions del Congrés dels Diputats de 14 de desembre de 1994. V Legislatura. Núm 385, 1994), el diputat popular va demanar informació sobre les moltes sol·licituds denegades.
  - Finalment, en la compareixença del Secretari d'Estat de Comerç Exterior, sr. Apolonio Ruíz Ligeró, davant la Comissió No Permanent sobre Cooperació i Ajuda al Desenvolupament del Congrés dels Diputats (Diari de Sessions de 7 de febrer de 1995, el sr. Hernando Fraile va tornar a demanar la publicitat de les operacions FAD no aprovades a empreses espanyoles i les raons de aquesta negativa.

3 bis- coordinació institucional i administrativa entre ministeris

La política d'ajut al desenvolupament espanyola és de recent construcció. Va néixer a finals dels anys 70 i va obtenir una mínima consolidació a mitjans de la dècada dels anys 80. Un seguit de disposicions normatives han anat conformant el coixí legal que sosté tota aquesta política de cooperació al desenvolupament. No obstant això, els orígens de l'AOD espanyola van molt lligats a qüestions econòmiques, de suport a l'economia espanyola.

(a) Recull normatiu

Certament, la dèbil situació de l'economia espanyola en la segona meitat de la dècada dels anys 70 va impulsar al govern espanyol a dictar una sèrie de mesures de política econòmica amb la finalitat de potenciar la inversió privada i de promoure el comerç exterior. Es en aquest context on neix el Fons d'Ajuda al Desenvolupament. Recollim a continuació tota la normativa sobre cooperació al desenvolupament i les seves respectives aportacions pel que fa a competència i coordinació administratives, òrgans de gestió, criteris bàsics de funcionament, a fi de copsar la realitat administrativa i institucional del FAD i de l'AOD en general.

1. El 1976, el govern espanyol aprova el Reial Decret Llei 16/76, de 24 d'agost⁸⁸, sobre mesures d'ordenació econòmica. En concret, recull un seguit de mesures fiscals incentivadores de la inversió i alhora regula la creació d'un Fons d'Ajuda al Desenvolupament com a mesura de foment del comerç exterior. El seu article 7 regula la creació d'una Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament (C.I.A.D.), integrada pels diferents ministeris implicats, amb la finalitat d'administrar, examinar i, en el seu cas, elevar a l'aprovació del Consell de Ministres, les propostes d'adjudicació de crèdits concessional fetes pel Ministeri d'Economia i Hisenda⁸⁹. Per imperatiu legal, tota aprovació d'un crèdit ha de ser concedida per acord de Consell de Ministres (article 7.2).

2.El Decret de Presidència 509/1977, de 25 de febrer⁹⁰, recull els criteris per a l'administració i aplicació del Fons d'Ajuda al Desenvolupament, així com també la composició i funcions de la CIAD.

3.Per Decret de Presidència 2399/1977, de 19 de setembre, la composició i funcionament de la CIAD queda modificada. L'article 1, regulador de la seva composició, nomena president de la Comissió al Secretari d'Estat per a la Programació i Coordinació Econòmica del Ministeri d'Economia. Els sots-president i vocals tenen el rang de director general, adscrits als ministeris d'Economia, d'Hisenda, d'Afers Estrangers, d'Agricultura, d'Indústria i Energia, d'Obres Públiques i Urbanisme, de Comerç i Turisme, de Transports i Telecomunicacions,

---

⁸⁸ Jefatura del Estado, B.O.E. núm. 204/1976, de 25 d'agost.

⁸⁹ El 1976, el ministeri competent era el d'Hisenda i Comerç. Posteriorment i fins 1996 ho va ser el Ministeri de Comerç i Turisme.

⁹⁰ B.O.E. núm. 77/1977, de 31 de març.

respectivament⁹¹. L'article 3 refrenda l'obligació de la Comissió d'elevant les seves recomanacions al Govern a través de propostes d'acord de Consell de Ministres, les quals han de ser presentades pel Ministeri d'Economia⁹².

4. Per Decret 1485/1985, de 28 d'agost, es crea la Secretaria d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica (SECIPI). Posteriorment, el Reial Decret 1527/1988, d'11 de novembre, crea l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI), reestructura la SECIPI i procedeix a l'adscripció d'organismes autònoms dependents de la SECIPI a l'AECI.

La SECIPI rep la missió de programar, controlar i avaluar les activitats en matèria de cooperació al desenvolupament i de relacions econòmiques, culturals, científiques i tècniques que realitzin els òrgans del Ministeri d'Afers Estrangers així com la coordinació d'aquesta tasca amb altres òrgans de l'administració de l'Estat.

5. Amb la finalitat de donar suport a aquesta empresa de coordinació, per Decret 451/1986 es crea la Comissió Interministerial de Cooperació Internacional (CICI), que inicialment havia d'elaborar el Pla Anual de Cooperació Internacional (PACI), instrument vertebrador de tota l'activitat espanyola en matèria d'ajuda al desenvolupament. No obstant això, des de 1988 la seva elaboració i posterior avaluació és competència de l'Oficina de Planificació i Avaluació de la SECIPI⁹³

(b) Anàlisi competencial. La dualitat institucional.

---

⁹¹ La terminologia dels diferents ministeris és l'emprada en el Decret regulador i, per tant, cal actualitzar-la.

⁹² Reitera l'exigència ja plasmada al Reial Decret-Llei 16/76.

⁹³ POLÍTICA EXTERIOR, 1991, vol.V, pp. 154-169.

Aquest paquet normatiu ha vingut a delimitar el marc competencial de la política de cooperació al desenvolupament. Al respecte, cal fer-hi les següents observacions, contrastades amb la realitat al llarg de la investigació:

(a) El PACI es conceptua com el principal mecanisme de coordinació i control de la política de cooperació espanyola, donada la seva voluntat d'aglutinar la majoria dels mecanismes de cooperació duts a terme pels diferents ministeris i entitats públiques. En l'elaboració del Pla intervenen més de dotze departaments, tot i que la major part li pertoca al Ministeri d'Afers Estrangers. Evidentment, en aquest còmput no s'hi engloba el FAD⁹⁴, gestionat directament pel Ministeri d'Economia i Hisenda⁹⁵.

(b) L'estructura administrativa dissenyada és complex. La gestió de l'AOD es distribueix en dotze ministeris, l'AECI i l'ICO, cadascun d'ells amb pressupostos separats i autònoms. No obstant això, és el Ministeri d'Economia i Hisenda qui ostenta la competència sobre la major part de l'ajuda, especialment la reemborsable i les contribucions multilaterals. Per la seva part, la SECIPI, responsable de la coordinació de les activitats d'ajuda d'altres ministeris, de facto només controla el 10% de l'AOD⁹⁶, malgrat dur el pes principal dels PACIs.

---

⁹⁴ Vegi's la compareixença del Secretari d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica, sr. José Luis Dicenta Ballester, davant la Comissió d'Afers Exteriors del Congrés dels Diputats, per informar sobre el Pla Anual de Cooperació Internacional per 1994. (BOCG 3-5-1994). Aquell any, van intervenir 14 departaments en l'elaboració del PACI.

⁹⁵ En una compareixença del Secretari d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica, sr. José Luis Dicenta Ballester, davant la Comissió d'Afers Exteriors del Congrés dels Diputats, per informar sobre les vies de canalització de l'ajut oficial al desenvolupament (BOCG, 23-11-1994), en contestació a una pregunta referent als crèdits FAD, el Secretari d'Estat va contestar que tot el que fa referència a criteris d'accés al FAD, balanç d'anys anteriors, percentatges de recuperació... és competència del Ministeri de Comerç i Turisme i de la seva Secretaria d'Estat (actual Secretaria de d'Estat de Comerç, dins el Ministeri d'Economia).

⁹⁶ Vegi's l'Informe del Comitè d'Assistència al Desenvolupament (CAD) de l'OCDE sobre l'ajut al desenvolupament espanyol. OCDE, 1993; també nota 7.

(c) L'ordenament legal preveu l'existència de dues comissions interministerials amb competències autònomes sobre parcel·les acotades de l'AOD i amb un nivell de coordinació mínim i sense una base legal que ho reguli. D'una banda, la Comissió Interministerial d'Ajuda al Desenvolupament (CIAD) gestiona la concessió dels crèdits FAD; i, d'una altra, la Comissió Interministerial de Cooperació Internacional (CICI) porta a terme la coordinació de la cooperació al desenvolupament no reemborsable.

L'existència de dues comissions independents dificulta enormement la coordinació dels diversos instruments d'ajuda. Tot i que ambdues comissions estan compostes per membres del Ministeri d'Economia i Hisenda i del Ministeri d'Afers Estrangers, no hi ha una visió coherent i uniforme dels objectius i criteris prioritaris d'acció.

En aquest sentit, l'Informe del CAD sobre l'AOD espanyola denuncia la diferent distribució sectorial i geogràfica de les ajudes, depenent si provenen d'una o altra comissió. Una possible via de solució és l'enfortiment del paper del PACI i l'ampliació de competències de la CICI⁹⁷. Malgrat tot, és difícil arribar a un major grau de confluència donat que són dos òrgans totalment independents i amb potestats plenes per aplicar criteris propis. Per altra banda, els objectius que guien la cooperació reemborsable i la no reemborsable són molt diversos.

Hi ha opinions a favor de la unificació d'aquestes dues comissions en un sol òrgan⁹⁸; altres, són més partidaris de mantenir l'estructura actual però introduint-hi majors criteris de coordinació. En aquesta línia es posiciona l'avantprojecte de Llei de Creació dels Fons d'Ajuda

---

⁹⁷ El CAD reconeix els passos fets pel Parlament i el Govern a optimitzar el paper dels PACIs i l'augmentar les competències de coordinació de la CICI. I es fa ressò de l'aprovació per primera vegada d'unes línies generals per a la cooperació al desenvolupament espanyola per part de la CICI el febrer de 1994 per ser implantades el 1995, les quals van tenir en compte els anomenats "Principis del CAD per a una Ajuda Efectiva" (DAC Principles of Effective Aid).

⁹⁸ El diputat del Grup Popular sr. Rafael Hernando Fraile va ser un dels grans defensors d'aquest plantejament durant la passada Legislatura.

Econòmica a l'Exterior⁹⁹, el qual en el seu article 9, paràgraf segon, estableix que la coordinació de la CIAD amb la CICI, s'haurà de regular de forma reglamentària.

En el sí de la Sots-Direcció General de Foment Financer a l'Exportació hi ha una comissió financera, la qual es pot catalogar com un grup de treball, que estableix el filtre previ de les sol·licituds que finalment són debatudes en la CIAD. Normalment, les operacions aprovades per aquesta comissió financera són refrendades per la CIAD. Aquesta pràctica administrativa ha estat denunciada pel CAD i pel Tribunal de Comptes en els seus informes respectius¹⁰⁰. A la pràctica, la presència dels diferents ministeris amb competències sobre ajut al desenvolupament en el sí de la CIAD no garantitza la necessària unitat d'acció de la política d'ajut oficial al desenvolupament¹⁰¹.

---

⁹⁹ Aprovat pel Congrés dels Diputats en sessió ordinària de 26 de setembre de 1995

¹⁰⁰ Malgrat això, el Govern de la passada Legislatura sempre va negar l'existència d'aquesta comissió financera, tot emparant-se en la normativa legal reguladora del FAD, la qual preveu que el Ministeri de Comerç és qui té la funció d'eleva les propostes a la Comissió Interministerial. Únicament reconeix l'existència d'unes reunions de treball en el sí de la SGFFE, que tenen per finalitat analitzar les operacions FAD i elaborar les propostes per ser elevades a la CIAD. Vegi's la contestació del Govern a la pregunta dels diputats Hernando Fraile i Manuel Arqueros Orozco, del Grup Popular, sobre projectes i crèdits amb càrrec al FAD autoritzats en Comissió Interministerial i en Consell de Ministres des de l'1 de gener de 1994. BOCG, Congrés, 21-06-1994. La contestació té data de 24 d'octubre de 1994.

¹⁰¹ Paradoxalment, en una contestació a la pregunta del senador Carlos Ramírez Pery, del Grup parlamentari Popular, sobre mesures adoptades pel Ministeri d'Afers Exteriors per l'establiment i regulació de la necessària unitat de direcció en la coordinació i administració del Fons d'Ajuda al Desenvolupament (BOCG, Senat, 30 de juny de 1994), el Ministre d'Afers Exteriors va contestar dient que l'administració del FAD correspon al Ministeri de Comerç i Turisme, el qual presideix la Comissió Interministerial. Seguidament, el Ministre es va remetre al Decret 2.339/77, de 19 de setembre, modificat pel Reial Decret 325/81, de 6 de març, sobre reestructuració de determinats òrgans de l'administració central de l'Estat, el qual estableix les funcions i composició de la citada Comissió Interministerial. En ella, hi és present el Director General de Relacions Econòmiques Internacionals del Ministeri d'Afers Exteriors que ocupa el càrrec de sots-president; i entre els vocals, hi ha present els directors generals del Ministeri d'Afers Exteriors. Tot això, a judici del Ministre, garanteix la necessària coordinació en la direcció i administració del Fons, especialment pel que fa als objectius fonamentals de promoció del comerç exterior i política de desenvolupament.

L'Informe del Tribunal de Comptes de fiscalització del FAD en el període 1986-1990 ¹⁰² posa de manifest que, tot i que les disposicions legals atribueixen a la Secretaria d'Estat de Comerç la funció d'elaborar i presentar les propostes concretes a la Comissió Interministerial, durant el període examinat una Comissió Financera ad hoc, no prevista legalment, de la pròpia Secretaria d'Estat de Comerç (dins la Sots-Direcció General de Foment Financer a l'Exportació) és la que elabora de forma efectiva totes les sol·licituds FAD. Ve funcionant des de 1988. En les alegacions presentades per la Secretaria d'Estat de Comerç, es va justificar la seva existència pel fet de donar una major garantia d'objectivitat i transparència i de poder permetre desconcentrar les funcions en l'examen i elaboració de les propostes.

En general, podem concloure que predomina un ambient de caos a nivell institucional, competencial i administratiu:

1. la funció de coordinació que hauria de complir el PACI per mitjà del Ministeri d'Afers Estrangers ha quedat molt en entredit. D'una banda, aproximadament el 45% del total d'AOD és gestionat pel Ministeri d'Economia i Hisenda¹⁰³; d'una altra, el PACI només abasta l'ajut bilateral que, generalment suposa el 50% del total d'AOD.
2. l'existència d'informació contradictòria i les contínues desautoritzacions entre els diversos organismes oficials són situacions diàries¹⁰⁴.

---

¹⁰² El dia 29 de juliol de 1993 fou presentat a les Corts Generals. Vegi's Butlletí Oficial de les Corts Generals de 13 de gener de 1994, Sèrie A, núm. 13.

¹⁰³ El 1994 va suposar un 44.06%. Aquest volum cal situar-lo en el context de l'AOD bilateral, única parcel·la controlada pel PACI, de tal manera que en realitat la presència del FAD en relació a l'AOD és molt major.

¹⁰⁴ Idea corroborada pel diputat del grup popular sr. Hernando Fraile en el transcurs de la conversa mantinguda el dia 18 d'octubre a la seu dels grups parlamentaris a Madrid

(c) Possibles vies de solució.

Malgrat haver centrat la investigació essencialment en l'ajuda reemborsable, hom considera que les següents mesures poden millorar la gestió de l'ajuda oficial al desenvolupament, tot reduint el grau de descoordinació existent:

(i) Aprovació d'una Llei de Cooperació que ofereixi un tractament integral de la cooperació al desenvolupament, que unifiqui criteris d'actuació, delimiti les competències institucionals i administratives necessàries que clarifiquin la gestió de tota l'AOD, que vertebrí un pla de cooperació global i que incorpori la gestió de l'ajut reemborsable com una faceta més de l'AOD. Des de 1995, ja hi ha un primer Avantprojecte de Llei de Cooperació Internacional al Desenvolupament, sobre el qual el Consell de Cooperació al Desenvolupament del Ministeri d'Afers Estrangers va elaborar un dictamen aprovat en sessió extraordinària del Ple del Consell de 26 de setembre de 1995.

La situació actual fa necessari l'existència d'un instrument legal marc, que reculli les directrius sobre cooperació al desenvolupament aprovades pel Consell de Ministres el 1987¹⁰⁵, les aportacions del Congrés dels Diputats de 1992¹⁰⁶, de l'Informe del CAD sobre l'AOD espanyola d'abril de 1994 i, finalment, de l'Informe del Senat de novembre de 1994.

El Secretari d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica¹⁰⁷ va repetir en diverses ocasions que tota la política de la SECIPI ha de girar entorn de la futura llei de

---

¹⁰⁵ El document s'anomena "Línies Directrius de la Política Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament"

¹⁰⁶ "Informe sobre els objectius i línies generals de la política espanyola de cooperació i ajuda al desenvolupament"

¹⁰⁷ Sr. Villalonga Campos

cooperació internacional, que procuri per una coordinació amb la cooperació reemborsable, especialment el FAD. El Secretari d'Estat considerarà clau que la futura política de cooperació al desenvolupament integrés plenament el FAD en la planificació general ¹⁰⁸.

Alguns proposen la creació d'un ministeri de cooperació com ja existeix a Alemanya o als Països Baixos. Altres, plantegen una reestructuració dels organismes existents a l'actualitat, tot procedint a una especialització per matèries i no per regions, ja que es tracta d'un criteri que ha quedat totalment desfasat)..

(ii) Aprovació de la reforma del Fons d'Ajuda al Desenvolupament que complementi la regulació feta per la Llei de Cooperació Internacional. Ja existeix un avantprojecte de Llei de Creació del Fons D'Ajuda Econòmica a l'Exterior, aprovat en la sessió ordinària de 26 de setembre de 1995, però que no recull les prioritats marcades en l'avantprojecte de Llei de Cooperació Internacional. Tot i això, sembla no haver-hi una clara voluntat política del nou Govern del Partit Popular per aprovar aquesta reforma¹⁰⁹.

Una de les conclusions de l'Informe del Tribunal de Comptes denuncia la manca de normativa suficient, fet que provoca una excessiva concentració de funcions en l'administració del FAD i, per altra banda, no aclareix els procediments i competències de les deferents fases del procés d'atorgament de crèdits FAD. També posa de manifest la inexistència escrita dels criteris

---

¹⁰⁸ Vegi's la compareixença del Secretari d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica per explicar la nova política de cooperació en relació a les ONGs, a la Comissió sobre Cooperació i Ajuda al Desenvolupament del Congrés dels Diputats. Diari de sessions del Congrés dels diputats. comissió sobre cooperació i ajuda al desenvolupament. Núm 47, 1996. 17 de setembre de 1996. També el Diari de Sessions del Congrés dels Diputats. Comissió no Permanent de Cooperació i Ajuda al Desenvolupament. Compareixença del Secretari d'Estat de la SECIPi, sr. Dicenta Ballester, per informar del Projecte de Llei de Cooperació Internacional per al Desenvolupament. 20 d'abril de 1995. Núm 478/1995.

¹⁰⁹ Desafortunadament, l'avantprojecte actual augmenta el caràcter comercial en no subordinar el FAEX als criteris generals de cooperació, generant una evident descoordinació amb els objectius de l'avantprojecte de la Llei de Cooperació. No es corregeix el problema de la dispersió administrativa i de la

d'aplicació en la concessió dels crèdits, els quals puguin garantir un compliment uniforme de la normativa. Finalment, també reflecteix deficiències dels expedients de crèdit, molt sovint incomplets.

Fetes aquestes consideracions, el Tribunal de Comptes considera necessari “disposar de normes de rang suficient que determinin els procediments i competències en cada una de les fases del procés d'atorgament dels crèdits”. Independentment de la terminologia que s'empri, és evident la necessitat d'un nou marc regulador.

(iii) Redefinició del paper de les dues comissions interministerials amb competències sobre ajut al desenvolupament, la CIAD i la CICI. Independentment de la via de solució adoptada, la unificació o la complementarietat d'ambdues comissions, cal introduir-hi criteris d'actuació clars¹¹⁰.

(iv) Assumpció de les competències que actualment duu a terme la comissió financera a la SGFFE per part de la CIAD, per ser l'òrgan legalment habilitat per fer-ho. D'aquesta manera, s'aconseguiria revitalitzar la seva funció i fer participants de les decisions de concessió de crèdits FAD a la resta de ministeris¹¹¹.

---

manca d'unitat de gestió. Per exemple, les prioritats geogràfiques i sectorials no coincideixen en els avantprojectes.

¹¹⁰ En aquest sentit, es manifesta el diputat del Grup Català de CIU, sr. Lluís Recoder i Miralles, el qual considera necessari l'existència d'un únic organisme que gestioni tota l'ajuda al desenvolupament, recollint així les peticions fetes pel Parlament el 1992. També el diputat del Grup Popular, sr. Hernando Fraile. Vegis la compareixença del Ministre d'Afers Exteriors, sr. Javier Solana, per exposar les previsions del PACI per 1995; i del Secretari d'Estat de la SECIPI, sr. Dicenta Ballester per informar dels resultats del PACI de 1993. Diari de sessions del Congrés dels Diputats. Comissió sobre Cooperació i Ajuda al Desenvolupament. 10 d'octubre de 1994. Núm. 306, 1994.

¹¹¹ El Ministre de Comerç i Turisme de l'anterior Legislatura, sr. Gómez-Navarro Navarrete, en una compareixença a la Comissió no Permanent sobre Cooperació i Ajuda al Desenvolupament del Congrés dels Diputats (Diari de Sessions del Congrés dels Diputats núm. 385/1994, de 14 de desembre. V Legislatura) va manifestar que fins el moment la CIAD només havia vingut estudiant les propostes presentades pel Ministeri de Comerç. Malgrat tot, el Ministre va declarar la voluntat de buscar una major coordinació amb el Ministeri d'Afers Estrangers, tot anunciant que la CIAD també estudiaria les

(v) Disseny d'un pla de cooperació internacional al desenvolupament integral entorn a plans de desenvolupament que abastin una planificació plurianual i que alhora es complementin amb els PACIs, d'extensió anual¹¹².

5. Distribució geogràfica del FAD

L'exposició qualitativa de la realitat del Fons d'Ajut al Desenvolupament en els darrers anys¹¹³ posa de manifest les mancances existents i algunes situacions no ajustades als criteris d'ajut al

---

propostes rebutjades inicialment pel Ministeri de Comerç en un intent de limitar el pes excessiu d'aquest Ministeri.

¹¹² Vegi's la compareixença del Secretari d'Estat de la SECIPI, citada en la nota 17.

¹¹³ Vegi's el capítol introductori d'anàlisi de la realitat del FAD en el seu apartat segon referent a les dades qualitatives del FAD.

desenvolupament definits per la SECIPI o aquells marcats per l'OCDE o el Congrés dels Diputats.

En relació als criteris de distribució geogràfica seguits en els darrers anys s'adverteix desajustament entre la voluntat governamental plasmada en documents oficials sobre polítiques d'ajut al desenvolupament i la realitat del què ha estat el FAD. En general, hom pot afirmar una clara tendència a identificar les zones prioritàries de concessió de crèdits FAD amb aquelles àrees geogràfiques d'interès en la política exterior espanyola.

(a) Criteris Orientatius

La Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament (C.I.A.D.) va fixar l'any 1984 una sèrie de criteris orientatius a l'hora d'adjudicar crèdits concessional¹¹⁴, dels quals els següents fan referència a la distribució geogràfica del FAD¹¹⁵:

A-En relació a la política comercial exterior, la CIAD té en compte: (1) la concentració de crèdits en àrees prioritàries, bàsicament des del punt de vista de comerç exterior, susceptibles d'iniciar o incrementar les relacions comercials amb Espanya fruit d'aquesta concessió de

---

¹¹⁴ Fixats en reunió de 3 de juliol de 1984.

¹¹⁵ La resta de criteris són aquests:

- Pel que fa a la naturalesa de l'operació, la CIAD es regeix per aquests trets d'actuació: (1) finançament de béns o projectes que incorporin tecnologia o valor afegit nacional elevat, (2) actuació restrictiva per finançar operacions de material militar, així com de material estranger incorporat i de comissions per sobre d'un determinat percentatge.
- Referent a l'assignació sectorial i empresarial, l'actuació de la CIAD es concreta en aquests criteris: (1) la diversificació sectorial i empresarial i (2) la situació econòmico-financera de l'empresa exportadora i del sector beneficiari.
- Quant a qüestions de competència financera, la CIAD apunta aquests trets: (1) la comprovació de la competència existent per part d'empreses estrangeres que gaudeixen d'ajuts similars i (2) el compliment dels compromisos de l'OCDE, en relació a l'element de liberalitat dels crèdits mixtes.

crèdits FAD. Actualment, aquestes zones són Amèrica Llatina, Nord d'Àfrica i Àsia¹¹⁶. (2) la solvència exterior del país receptor i (3) el risc d'acumulació de crèdits en un sol país.

B-La CIAD també menciona raons de política exterior que, de donar-se s'han de tenir en compte a l'hora d'atorgar un crèdit.

Aquests criteris ja marquen una clara pauta d'actuació que persegueix la consecució d'una sèrie d'objectius de política exterior i comercial, tot concentrant els crèdits FAD en determinats zones i països. L'observació de la realitat del FAD¹¹⁷ corroborada per l'Informe de Fiscalització del Tribunal de Comptes, per l'Informe del CAD sobre l'ajuda espanyola així com per les aportacions de diversos autors refermen la idea de què hi ha una tendència a concentrar l'ajut en àrees prioritàries des d'un punt de vista de política exterior. La realitat analitzada de la distribució de l'AOD i del FAD per països ha estat aquesta:

I-L'Informe del Tribunal de Comptes sobre el FAD en el període 1986-1990, revela que un 39% del total de FAD varen anar a Iberoamèrica i un 33'2% al Nord d'Àfrica. Entre els països beneficiaris, l'Informe indica que 6 països van acaparar el 49% del total concedit:

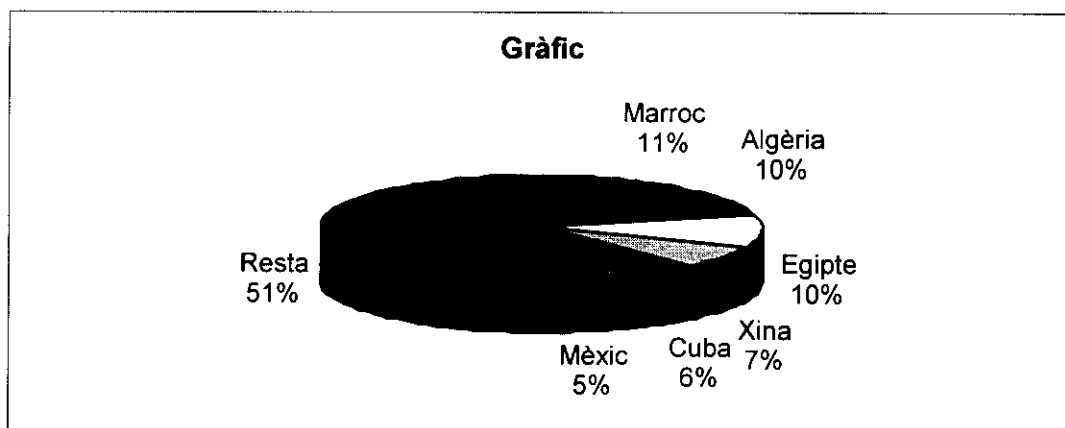
PAIS	% CONCEDIT ¹¹⁸
Marroc	10.58

¹¹⁶ Marcus Schommel posa de manifest, amb encert, que les àrees prioritàries les constitueixen aquells països amb un major volum comercial amb Espanya, i no precisament els països menys desenvolupats. Vegi's SCHOMMEL, *Una reflexión acerca de los créditos FAD y la cooperación al desarrollo*. ICE-mensual, 702, 1992, Febrer.

¹¹⁷ Ha estat fruit del treball de recerca realitzat.

¹¹⁸ Es refereix al total de FAD formalitzat.

Algèria	10.36
Egipte	10.25
Xina	7.23
Cuba	6.04
Mèxic	4.91
La resta	51
TOTAL	100

II-Entre 1987 i 1992, els països que més FAD van rebre van ser aquests¹¹⁹ :

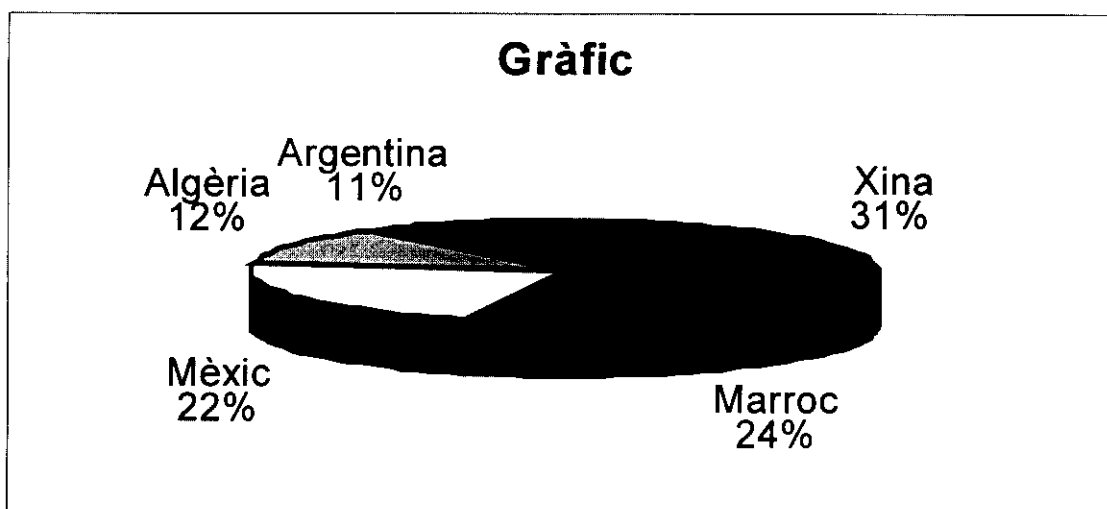
PAÍS	QUANTITAT ¹²⁰	% DEL TOTAL
Xina	400 M. \$	31
Marroc	313 M. \$	24.2
Mèxic	287 M. \$	22.2
Algèria	154 M. \$	11.9
Argentina	136 M. \$	10.5

¹¹⁹ Font: Informe del CAD sobre l'AOD espanyola, 1993. Gràfics d'elaboració pròpia.

¹²⁰ En milions de dòlars, amb el tipus de canvi a la pesseta vigent en el període 1987/92.

SUBTOTAL	1.290 M. \$ ¹²¹	100
----------	----------------------------	-----

TOTAL FAD 1987/92	430.260.657.000 pts	100%
FAD DESTINAT A AQUESTS 5 PAÏSOS	129.000.000.000 pts	30%

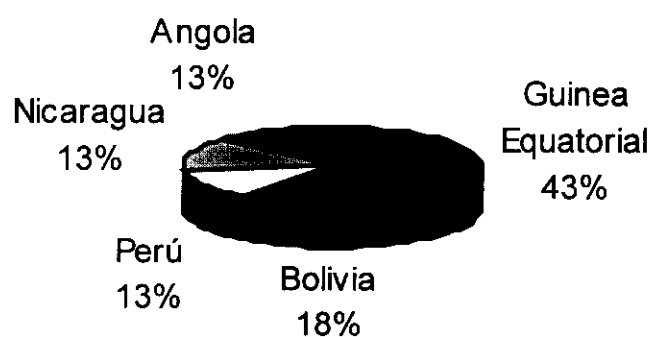
III-Els països que més ajuda no reemborsable van rebre durant aquest mateix període van ser¹²²:

¹²¹ A efectes d'estudi, considerarem el tipus de canvi mitjà a 100 pts en el període 1987/1992 ; en aquest supòsit, el total de FAD destinat a aquests països és de 129.000.000.000 pts.

¹²² Vegi's nota 9.

PAÍS	QUANTITAT	% DEL TOTAL
Guinea Equatorial ¹²³	93 M. \$	41.7
Bolívia	40 M. \$	17.9
Perú	30 M. \$	13.4
Nicaragua	30 M. \$	13.4
Angola	30 M. \$ ¹²⁴	13.4
TOTAL	223	100

Gràfic

IV-Distribució geogràfica del FAD durant els anys 1993, 1994, 1995¹²⁵:

¹²³ A part de Guinea Equatorial, cap dels països que van rebre ajut eren països considerats com menys desenvolupats.

¹²⁴ Les quantitats referides a Perú, Nicaragua i Angola són aproximatives, donat que en cap del tres casos no s'arriba als 30 milions de dòlars.

¹²⁵ Font: Boletín Económico ICE, núm. 2491/1996. Percentatges, taules i gràfics d'elaboració pròpia.

1993

PAIS	NÚM. PROJECTES	% EN RELACIÓ AL TOTAL	QUANTITAT CONCEDIDA	% EN RELACIÓ AL TOTAL
Argentina	2	5.88	3.956.724	
Filipines	2	5.88	5.097.862	
Marroc	2	5.88	5.012.995	
Mèxic	4	11.76	7.438.960	
Uruguai	1	2.94	3.874.275	
Venezuela	2	5.88	12.739.930	
Xina	7	20.58	10.219.621	
OO.II ¹²⁶	2	5.88	4.380.107	
Colòmbia	2	5.88	4.363.350	
Algèria	1	2.94	6.400.000	
Nicaragua	2	5.88	1.877.294	
Equador	1	2.94	7.706.760	
Tunísia	2	5.88	813.952	
Perú	1	2.94	5.644.254	
Altres ¹²⁷	2	5.88	633.793	
TOTAL	34	100	80.159.877	

¹²⁶ Organitzacions Internacionals : O.L.P. i B.I.D.

¹²⁷ Són 2 projectes, cadascun d'ells per import inferior a mil milions de pts., en destinació a l'Índia i Bolívia, respectivament.

1994

PAIS	NÚM. PROJECTES	% EN RELACIÓ AL TOTAL	QUANTITAT CONCEDIDA	% EN RELACIÓ AL TOTAL
Nicaragua	3	7.31	1.815.502	
Tunísia	3	7.31	2.598.005	
Uruguai	6	14.63	6.424.782	
ESAF	1	2.43	12.732.010	
Xina	4	9.75	9.946.103	
Marroc	2	4.87	4.693.045	
Equador	2	4.87	5.254.828	
Argentina	6	14.63	20.296.092	
Bolívia	3	7.31	1.218.527	
Colòmbia	1	2.43	1.927.693	
Hondures	1	2.43	1.780.140	
Indonèsia	2	4.87	2.287.508	
Palestina	1	2.43	1.000.000	
Camerun	1	2.43	4.232.640	
Altres ¹²⁸	5	12.19	2.677.942	
TOTAL	41	100	78.884.817	

¹²⁸ Són 5 països amb un projecte cadascun d'ells, per import inferior a mil milions de pts. : Guinea Bissau, Uganda, Rwanda, Algèria i Moçambic.

1995

PAIS	NUM. PROJECTES	% EN RELACIÓ AL TOTAL	QUANTITAT CONCEDIDA ¹²⁹	% EN RELACIÓ AL TOTAL
Bolívia	7	10	1.722.058	
Angola	8	11.4	9.384.692	
Paquistan	6	8.5	7.296.123	
Xina	6	8.5	19.248.522	
Nicaragua	2	2.8	2.408.372	
OO.II. ¹³⁰	21	30	19.018.039	
Vietnam	3	4.2	1.506.826	
Marroc	2	2.8	2.696.210	
Hondures	2	2.8	3.493.913	
Equador	2	2.8	1.605.799	
República Dominicana	2	2.8	1.436.770	
Costa d'Ivori	1	1.4	1.231.180	
Filipines	1	1.4	3.058.510	
Tanzània	1	1.4	1.010.165	
Altres ¹³¹	4	5.7	2.192.060	

¹²⁹ Calculada en mils de milions de pessetes.

¹³⁰ Són contribucions financeres a Fons Internacionals Multilaterals.

TOTAL	70	100	78.755.916	100
-------	----	-----	------------	-----

(b) Anàlisi particularitzat del transfons polític i econòmic d'algunes concessions de crèdits FAD a determinats països. En concret, Xina (i el sud-est asiàtic) i el Marroc (i per extensió, el Maghreb i tota l'àrea mediterrània).

(i) *Xina*:

L'interès d'Espanya en la zona del sud-est asiàtic és de tipus econòmic, polític, geoestratègic. Especialment, a partir de la dècada dels 80 aquesta àrea geogràfica experimenta un desenvolupament comercial i financer important, amb taxes de creixement del 10%, fet que impulsa al govern espanyol a promoure i donar suport a les inversions d'empreses espanyoles a la zona. En aquest context, s'entén que els països asiàtics hagin pujat de forma considerable en l'escala de prioritats de la política exterior espanyola¹³².

Tot centrant l'anàlisi en la Xina sobta comprovar com la cooperació internacional i l'ajuda al desenvolupament reemborsable amb aquest país ha anat en augment, tot i els informes de

¹³¹ Argentina, Zimbabwe, Cap Verd, Ghana i Cuba van rebre 1 sol crèdit cadascun per import inferior a mil milions de ptes.

¹³² Vegi's la compareixença del Secretari General de Política Exterior, sr. Francisco Villar y Ortiz de Urbina, davant la Comissió d'Afers Exteriors del Congrés dels Diputats en contestació a la pregunta del diputat sr. Muñoz Alonso y Ledo, del Grup Popular, sobre la política que portarà a terme el govern en el sud-est asiàtic. BOCG 22-06-1994. En relació als països que comprenen aquesta zona (a excepció de la Xina), cal destacar del discurs del Secretari d'Estat aquests trets:

-en relació a Tailàndia, s'està desenvolupant una cooperació en el terreny de la defensa . La marina tailandesa va encarregar un portahelicòpters per valor de 350 milions de dòlars, el qual s'ha construït per l'empresa espanyola BAZÁN, i s'ha entregat el dia 20 de març de 1997; també s'ha acordat la venda de 10 avions Harrier.

-Pel que fa a Malàisia, també s'ha iniciat una cooperació en el terreny de la defensa, especialment en la modernització de la marina: adquisició de patrulleres d'altura i reacondicionament de les drassanes militars de Lumut.

NN.UU. i diverses ONGs que posen en qüestió el respecte dels drets humans per part del govern xinès. D'altra banda, les reiterades sol·licituds de les Corts Generals de vincular la cooperació espanyola a la democratització i respecte dels drets humans en els països receptors no sembla tenir massa pes a l'hora d'adjudicar crèdits FAD a la Xina.

Des de 1988, Espanya és un dels pocs països que va continuar concedint aquest tipus de finançament a Xina, tot i els incidents de Tiananmen. Des de 1989 fins a 1993 Espanya, va concedir autoritzacions per un import de 80.000 milions de pessetes¹³³. El 1995, es van conveniar crèdits per valor de 12.000 milions de pts en condicions FAD i 24.000 milions en condicions normals OCDE, amb la finalitat de posar a disposició dels exportadors espanyols uns recursos importants que els permeti la penetració comercial en el mercat xinès¹³⁴.

En els debats parlamentaris de la passada legislatura, el govern sempre va deixar clar que un dels objectius fonamentals del FAD és col·locar als exportadors espanyols en condicions d'igualtat respecte els seus principals competidors. Així, donat que Xina és un mercat molt important per la indústria espanyola, hi ha raons de tipus comercial, financer i econòmic en benefici d'Espanya per continuar concedint crèdits concessionals a aquest país¹³⁵.

---

¹³³ Vegi's la compareixença del Secretari d'Estat de Comerç Exterior, sr. Apolonio Ruíz Ligeró, davant la Comissió no permanent sobre cooperació i ajuda al desenvolupament, del Congrés dels Diputats, Diari de Sessions del Congrés dels Diputats, 7 de febrer de 1995. El diputat del Grup Popular, sr. Hernando Fraile, va preguntar al govern si havia intentat que aquest esforç financer per part de Espanya es veiés recompensat amb esforços per part del govern xinès en el respecte dels drets humans. A banda, va denunciar que les autoritats xineses estan exigint a molts empresaris espanyols la concessió d'un crèdit FAD si volen entrar al mercat xinès. La resposta del secretari d'estat va deixar clar que el govern espanyol no té interès en aplicar un excessiu purisme en les relacions internacionals que pugui afectar els interessos de les empreses espanyoles, donat que cap altre país tampoc ho fa.

¹³⁴ Vegi's Diari de Sessions del Congrés dels Diputats, Comissió d'Afers Estrangers, de 10 de maig de 1995, núm. 490/1995. En concret, la pregunta del diputat del Grup Popular, sr. Milián Mestre, sobre la política espanyola vers Xina i la resposta del Sots-Secretari del Ministeri d'Afers Estrangers, sr. Ezquerria-Calvo.

¹³⁵ Vegis nota 15.

Pel que fa a la qüestió del respecte dels drets humans, el govern socialista i l'actual govern popular sempre han defensat el seu alt grau de compromís amb els drets humans i, en conseqüència, en les converses bilaterals amb el govern xinès sempre han fet esment dels seus esforços per aquest tema. No obstant això, sembla que el govern espanyol no té massa voluntat d'aplicar amb rigor aquests postulats¹³⁶.

(ii) *Marroc*¹³⁷:

El Maghreb i, de forma menys immediata, el Mediterrani, constitueixen una zona de vital importància pels interessos estratègics, polítics, econòmics i culturals d'Espanya. En aquest context, no és d'estranyar que Espanya porti a terme una política global a través de la creació i consolidació d'un espai compartit d'estabilitat i prosperitat¹³⁸. Per a la consecució d'aquests objectius, s'estan utilitzant diversos instruments, dels quals en destaquen (1) la promoció d'un diàleg polític institucionalitzat i (2) el desenvolupament d'accions de cooperació més àmplies, tant a nivell bilateral com d'Unió Europea.

L'Informe del CAD sobre l'ajut al desenvolupament espanyol¹³⁹ posa de manifest que certes regions concentren bona part de l'ajut espanyol, en especial Amèrica Llatina amb un 45% de l'ajut bilateral, per raons històrico-geogràfiques, seguida del Nord d'Àfrica amb un 30%.

L'evolució posterior del FAD continua evidenciant la importància que Espanya concedeix als

---

¹³⁶ Vegin-se notes n. 16 i 17.

¹³⁷ Al final del capítol es realitza un estudi monogràfic sobre la política espanyola al Mediterrani, el qual pot ajudar a comprendre amb major exactitud els criteris que han inspirat la concessió de crèdits concessionals a la zona, en especial Marroc i Algèria.

¹³⁸ Vegi's la compareixença del Secretari General de Política Exterior, sr. Francisco Villar y Ortiz de Urbina, davant la Comissió d'Afers Estrangers del Congrés dels Diputats per contestar la pregunta del diputat popular, sr. Manuel Milián Mestre, sobre criteris que inspiren la política maghrebí del govern. BOCG, Congrés, 21-12-1994.

¹³⁹ CAD-OCDE, 1993.

països del Maghreb i, en concret, al Marroc i Algèria. El 1994, el Maghreb va rebre el 13.2% de les adjudicacions de crèdits FAD. El 1995, només es va beneficiar de 2 projectes, tots dos en destinació al Marroc.

Pel que fa al Marroc, Espanya ha adoptat clarament una estratègia política de seguretat nacional. Diferents convenis en matèria de defensa formen part d'una política d'equilibri i control, la qual es complementa amb relacions econòmico-comercials cada cop més fermes. El canvi qualitatiu de relacions entre ambdós països es produeix amb la signatura del Tractat d'Amistat, Veïnatge i Cooperació de 4 de juliol de 1991¹⁴⁰. Anteriorment, el 27 de setembre de 1989, es signa un conveni de cooperació, aquest cop de cooperació a l'àmbit de la defensa¹⁴¹.

Posteriorment, el 1992 es signa un Protocol de Cooperació Econòmico-Financera pel qual el Marroc rep un paquet financer per valor de 125.000 milions de ptes en concepte d'AOD, de les que només un 3.49% es consideren ajut no reemborsable¹⁴².

(c) Conclusions

Un cop fet aquest estudi, hem pogut extreure les següents conclusions-observacions, que matitzen en certa forma els criteris anunciats per la CIAD:

---

¹⁴⁰ Aquest Conveni conté un apartat dedicat a estratègies de defensa, amb objectius com ara la realització de programes comuns per a la investigació de sistemes d'armes, materials i equips de defensa, així com l'intercanvi d'informació tècnica, tecnològica i industrial. Vegi's a MORATINOS, M. Á. **La cooperación al desarrollo**. ICE. 2400-2401, Madrid, del 7 al 20 de febrer de 1994, pp. 389-394.

¹⁴¹ Aquest conveni compren exercicis tàctics conjunts, presència d'observadors marroquins a maniobres espanyoles... Cal entendre aquest conveni dins una política de control del flux d'armes en una zona definida en termes militars com de potencial amenaça. Vegi's **Anuari del CIP**, 1991/1992, pp. 30-40.

¹⁴² Des de 1989 fins 1992 Espanya ha destinat 31 mil milions de ptes (31.392.352.909) en concepte d'AOD al Marroc, de les quals 30 mil milions (30.296.268.095) han estat a través de crèdits FAD. Vegi's ICE núms. 2400-2401, 1994, pp. 389-394 i 2449, 1995, p. 47.

- (i) Hi ha una classificació de països menys desenvolupats que poden rebre crèdits FAD, però normalment, els països d'Amèrica Llatina i del Nord d'Àfrica, per raons històriques i geogràfiques¹⁴³ i el continent asiàtic, per raons econòmico-comercials òbvies, tenen preferència.
- (ii) Es segueix un criteri restrictiu amb els països que incompleixin les seves obligacions amb el FAD així com amb aquells països d'alt risc, en atenció a la seva conflictitat social, política, inseguretat financera¹⁴⁴...
- (iii) Cada cop més, els països amb renda mitja concentren major volum d'AOD, mentre que els països menys desenvolupats han vist reduïda l'ajuda¹⁴⁵. El motiu d'aquesta cal buscar-lo en l'excessiu pes dels crèdits FAD i de la insuficient coordinació d'aquesta modalitat d'ajuda amb els programes d'ajuda gestionats per la SECIPI. De fet, els països que més reben ajuda per part d'Espanya són aquells que reben crèdits FAD.
- (iv) S'aprecia una manca de continuïtat de l'ajuda espanyola en els països beneficiaris, degut especialment a la distribució dels crèdits FAD, la qual es guia per criteris comercials i no d'ajuda. D'altra banda, el CAD també ho atribueix al fet que Espanya no té un llistat de països

---

¹⁴³ L'Informe del Tribunal de Comptes va comprovar com en el període fiscalitzat, 1986-1990, els criteris emprats per la SGFFE en la concessió de crèdits també tenien en compte aquest fet, malgrat no constar entre els criteris expressats per la CIAD el 1984. Segons aquest Informe, els responsables de la Sotsdirecció General de Foment Financer a l'Exportació van manifestar verbalment l'atenció aquest criteri.

¹⁴⁴ Vegi's Informe del Tribunal de Comptes sobre l'activitat del FAD, 1986-1990.

¹⁴⁵ L'Informe del CAD sobre l'AOD espanyola de 1993 posa de manifest l'augment progressiu de l'ajuda espanyola cap a països amb renda mitja dins els països en vies de desenvolupament, a diferència de la resta de països del CAD. El 1987/88 aquests països van rebre el 7%, mentre que el 1992 va suposar un 35%, dues vegades més que la mitjana del CAD. En aquest mateix període, els països menys desenvolupats van passar de rebre del 18% al 7% (tres vegades menys que la mitjana del CAD).

prioritaris, sinó només de regions prioritàries. Malgrat tot, en els darrers anys s'observa una progressiva concentració, a conseqüència de la política de crèdits FAD del govern espanyol i no per assumció d'un criteri d'ajuda al desenvolupament més òptims.

Annex POLÍTICA EXTERIOR ESPANYOLA A LA MEDITERRÀNIA

(i) Introducció:

La fractura soferta pel sistema internacional a partir de 1989 ha atorgat una preponderància especial als conflictes regionals. L'anterior equilibri de poders s'ha vist substituït per l'auge de tendències econòmiques globalistes però, alhora, pel retorn a plantejaments localistes, que fan necessari buscar fórmules de cooperació i/o d'integració regionals.

En aquest context, el mar Mediterrani constitueix actualment una de les zones amb focus de tensió més importants a nivell internacional, amb risc de conflictes i confrontacions de tots els ordres. Per una banda, es constata un desequilibri abismal en el desenvolupament intraregional, de tal manera que aquest fet constitueix un obstacle determinant per a la consecució d'una estabilitat a la regió.

El sud del Mediterrani pateix una sèrie de problemes estructurals i/o conjunturals: creixement demogràfic important, problemes de degradació ambiental, excessiva pressió del deute extern,

preu reduït de les matèries primeres i grans dificultats de penetració en els mercats mundials... Sense cap dubte, els problemes de desenvolupament ocupen un lloc destacat entre els problemes que afecten la regió.

Quant a la dimensió política i social, el clima d'instabilitat és un tret característic de la zona: manca de legitimitat democràtica del poder establert, lentitud de les reformes, auge del fonamentalisme islàmic, condicions de vida insatisfactòries...

Finalment, a molts dels països de la regió s'hi observen una sèrie de dèficits interns greus: polítiques nacionals inadequades, ambient administratiu i democràtic poc acollidor per a l'inversor, un nivell baix de qualificació de la mà d'obra, mercats nacionals petits, i un nivell baix de les infraestructures bàsiques.

Tot això aboca en un equilibri de la regió certament fràgil.

(ii) Interessos d'Espanya a la regió.

El mar Mediterrani conforma, juntament amb Europa i l'Amèrica Llatina, el nucli principal dels interessos nacionals de la política exterior espanyola. En aquest esquema, el Magrib hi ocupa un paper destacat, com ho demostra la implicació activa d'Espanya, tant des d'un punt de vista comunitari com des d'una perspectiva regional o l'estrictament bilateral.

El Nord d'Àfrica, com a zona més propera a Espanya, presenta uns reptes de tipus polític, socio-econòmic i cultural, que sens dubte afecten els interessos estratègics d'Espanya i Europa.

Els interessos d'Espanya al Mediterrani són múltiples i de diversa índole:

- a) Interessos territorials centrats actualment a Ceuta, Melilla i Canàries;
- b) Interessos econòmics importants;
- c) Interessos estratègics , d'importació de petroli brut (el 1992 Espanya va importar del Magrib el 14,5% del petroli brut que consumeix) i de gas natural (gairebé el 70% del gas natural consumit a Espanya prové d'Algèria i Líbia);
- d) Interessos pesquers, que cobren especial notorietat dins les relacions diplomàtiques Espanya - Marroc;
- e) Interessos sòcio-culturals;
- f) Interessos de seguretat i estabilitat al Mediterrani Occidental.

En tant que membre de la Unió Europea, Espanya ha reeixit a introduir la dimensió mediterrània a les línies prioritàries de la política exterior de la UE. S'ha aconseguit, en certa manera, una europeïtzació de l'agenda de la política exterior espanyola.

Actualment, el Mediterrani constitueix una zona de vital importància per a la UE, tant políticament com econòmic: representa el 8% del total del comerç comunitari, és una zona d'aprovisionament energètic important, hi ha una existència de riscos reals de conflictivitat i tensió socials i polítiques... En aquest sentit, predomina l'interès polític i estratègic d'estabilitat- seguretat a la regió.

(iii) L'objectiu de la política exterior espanyola és defensar el caràcter prioritari de la seva política i les seves accions al Maghreb i al Mediterrani en general. Per aconseguir-ho, ha estat impulsant una política global que cerca la defensa i promoció dels interessos espanyols amb caràcter immediat, però que intenta alhora un espai compartit d'estabilitat, pau i prosperitat a tota la regió.

Amb aquesta finalitat, Espanya, tant en les seves relacions bilaterals com en la seva dimensió comunitària, ha estat canalitzant aquests objectius a través d'una sèrie d'instruments. Des d'una perspectiva essencialment bilateral s'han desenvolupat instruments:

I) d'estabilitat de caràcter polític. El diàleg polític institucionalitzat és un dels puntals de l'acció espanyola a la regió. Ha adquirit una importància especial el suport espanyol a la creació d'espais de llibertat i vies de democratització al Magrib, fet que afavoreix els processos de reforma.

Espanya defensa una estabilitat dinàmica a la zona: la pau civil, la convivència, el desenvolupament econòmic són objectius que requereixen mesures més grans de llibertat i democràcia.

Amb aquesta filosofia de desenvolupament integral de la regió, es va signar el Tractat de l'Amistat, Bon Veïnatge i Cooperació el juliol de 1991 (en vigor des de 1993). En aquest tractat hi ha inclosa una clàusula de renúncia a l'ús de la força per dirimir possibles contenciosos bilaterals entre ambdós països.

II) de cooperació socio-econòmica en sentit ampli, tant des del punt de vista bilateral com dins el marc de relacions entre la UE i els països del sud de la Mediterrània. L'objectiu ha estat la consolidació d'una estabilitat social i econòmica de la zona, donant suport a mesures de liberalització econòmica, de privatització, d'obertura de mercats, de sanejaments financers en el sector públic i privat,..., a través d'acords marcs de cooperació financera i comercial.

III) d'estabilitat en l'àmbit de la cooperació educativa i cultural.

(iv) De la cooperació a l'associació.

A nivell europeu, bàsicament, en el si de la UE (per bé que no de forma exclusiva), Espanya ha jugat un paper rellevant en la posada en marxa de l'anomenada Política Mediterrània Renovada, caracteritzada per una sèrie d'acords-marc, en el terreny financer, comercial i en la cooperació econòmica i tecnològica. Les declaracions de Corfù i Lisboa suposen un pas decisiu en les relacions entre la UE i els països mediterranis no comunitaris. S'està reeixint a passar d'una lògica d'acords de cooperació al desenvolupament a un marc de relacions d'associació.

La política comunitària s'assenta sobre tres instruments bàsics: (1) de caràcter comercial, a través d'una àrea de lliure comerç, (2) de cooperació financera i tècnica, i (3) a través de mecanismes institucionals de diàleg polític.

En conclusió la política exterior espanyola al Mediterrani ha adquirit un caràcter prioritari. L'objectiu espanyol és essencialment de seguretat, entesa des d'un plantejament ampli, que passa per afavorir polítiques de planificació i d'assignació de recursos adequades i eficients, per tal de lluitar contra la pobresa i de promoure models de desenvolupament sostenibles per a tota la regió.

Espanya i la UE han pres consciència dels fenòmens i realitats socials del sud de la Mediterrània que són potencialment desestabilitzadors. Precisament en el si de la UE, la Conferència Euro-Mediterrània celebrada a Barcelona el 1995 és una mostra significativa de la importància de la vessant mediterrània en l'estabilitat d'Europa.

La filosofia de la Conferència ha contribuït a fixar les bases d'un model global i durador de relacions amb tots els països del Mediterrània. I, de la mateixa manera, busca la unificació de

les dues sub-regions occidental i oriental del Mediterrani en les seves dimensions política, econòmico-financera i de cooperació sectorial.

6. Desglòs de les operacions. Anàlisi temàtica

(a) Criteris per la correcció temàtica.

En aquest capítol del present estudi es desglossen els crèdits FAD per països, procedint-se a realitzar en cada un dels casos una anàlisi de la matèria o el servei exportat en cadascuna de les operacions. Com a introducció s'adjunten dos gràfics per a poder valorar la totalitat de les operacions de crèdit FAD aprovades durant el 1995 i el 1994.

L'objectiu és donar a conèixer la natura dels bens per a determinar si realment es corresponen amb el que és un correcte ajut al desenvolupament observat des de una perspectiva legal, en la qual es té en compte l'actual legislació nacional i internacional que regula el FAD, però també des de una perspectiva tendint a establir amb certesa el que és un correcte ajut al desenvolupament.

Per realitzar una anàlisi temàtica, ens cal un punt de partença : una definició del que entenem que és ajut al desenvolupament. Dins d'aquest concepte hem d'integrar totes les partides

pressupostàries espanyoles dedicades a tercers països en vies de desenvolupament a alguna de les següents prioritats :

- atenció a les necessitats humanes bàsiques
- atenció al creixement econòmic sostenible dels països en desenvolupament
- millora de la redistribució de la renda
- extensió cultural
- desenvolupament institucional democràtic
- justícia social.

Aquesta delimitació conceptual està fixada per el propi Congrés dels diputats¹⁴⁶

El fet de realitzar l'anàlisi temàtic per països obeeix a que les necessitats de cada país són diferents.

En l'anàlisi de cadascuna de les operacions, mitjançant aquests criteris s'intenta donar raons per a la valoració de la bondat o no dels ajuts concedits, des d'una perspectiva de mínims irrenunciables.

(b) Gràfics globals

(i) *global 1995*¹⁴⁷

¹⁴⁶ Congrés dels Diputats, 1992, pg 46, punt 1 al 5.

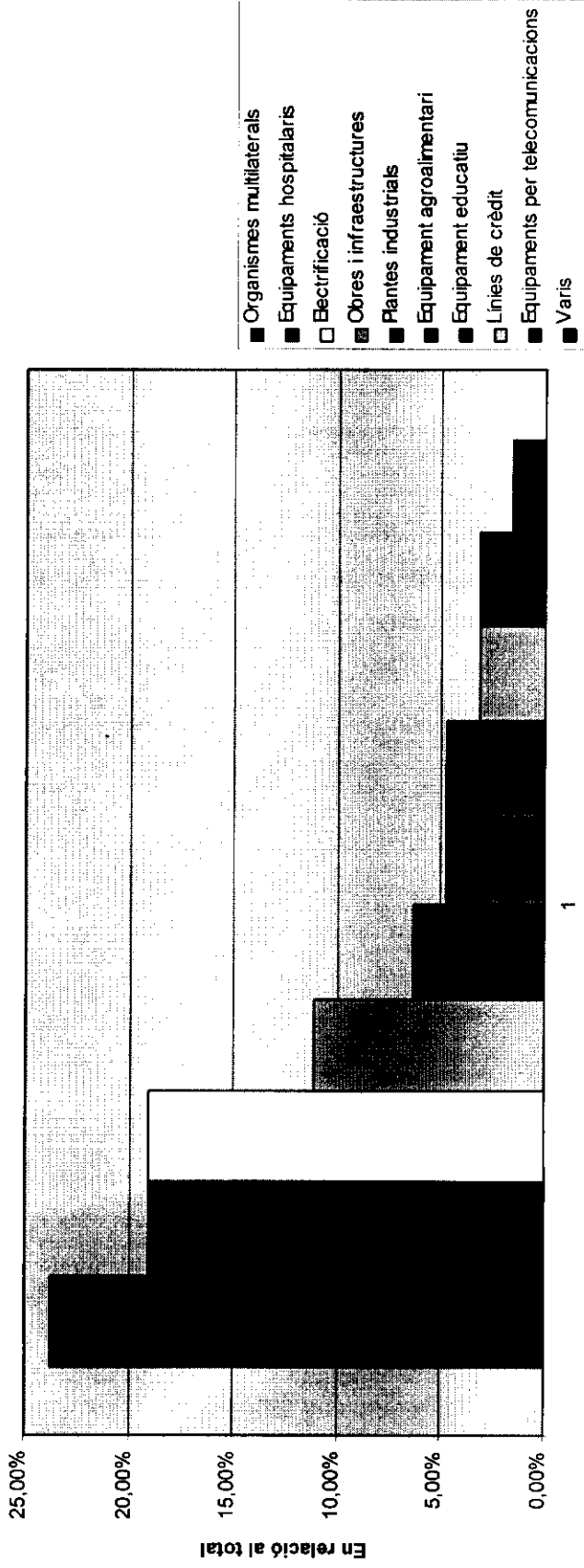
¹⁴⁷ La destinació temàtica de les partides de crèdit FAD, al llarg dels anys ha sofert considerables variacions des de l'inici de l'activitat del FAD. Durant la darrera dècada, es va utilitzar el FAD com a instrument comercial pur. Era un instrument amb el qual es va arribar vendre armes, un material que en cap manera pot ésser considerat com ajut al desenvolupament, ans el contrari no només és totalment contraproductiu per el desenvolupament perquè no serveix per promoure el benestar entre les poblacions més necessitades sinó que és causa de sofriment i de misèria per a les poblacions en conflicte. De l'anàlisi de les partides aprovades durant el 1995 s'extrau que una part d'elles són correctes, en quan al material exportat, perquè ajuden al desenvolupament dels més necessitats. S'ha de matisar que són correctes en el que es refereix al material exportat, encara que observades, com es fa en altres capítols d'aquest estudi, analitzant els interessos comercials i circumstàncies en que són aprovades no siguin correctes. Les partides que considerem correctes, perquè respecten la noció d'ajut al desenvolupament que es dona a l'inici d'aquest capítol i que és coherent amb les recomanacions del Congrés dels Diputats, són les destinades a equipaments hospitalaris i educatius. Les partides destinades a equipament agroalimentari , equipament per a les telecomunicacions, electrificació i obres i infraestructures, si ajuden a millorar el

1- En el gràfic s'expressen percentualment les magnituds que ha assolit cada sector en el total de concessions de crèdit FAD realitzada

---

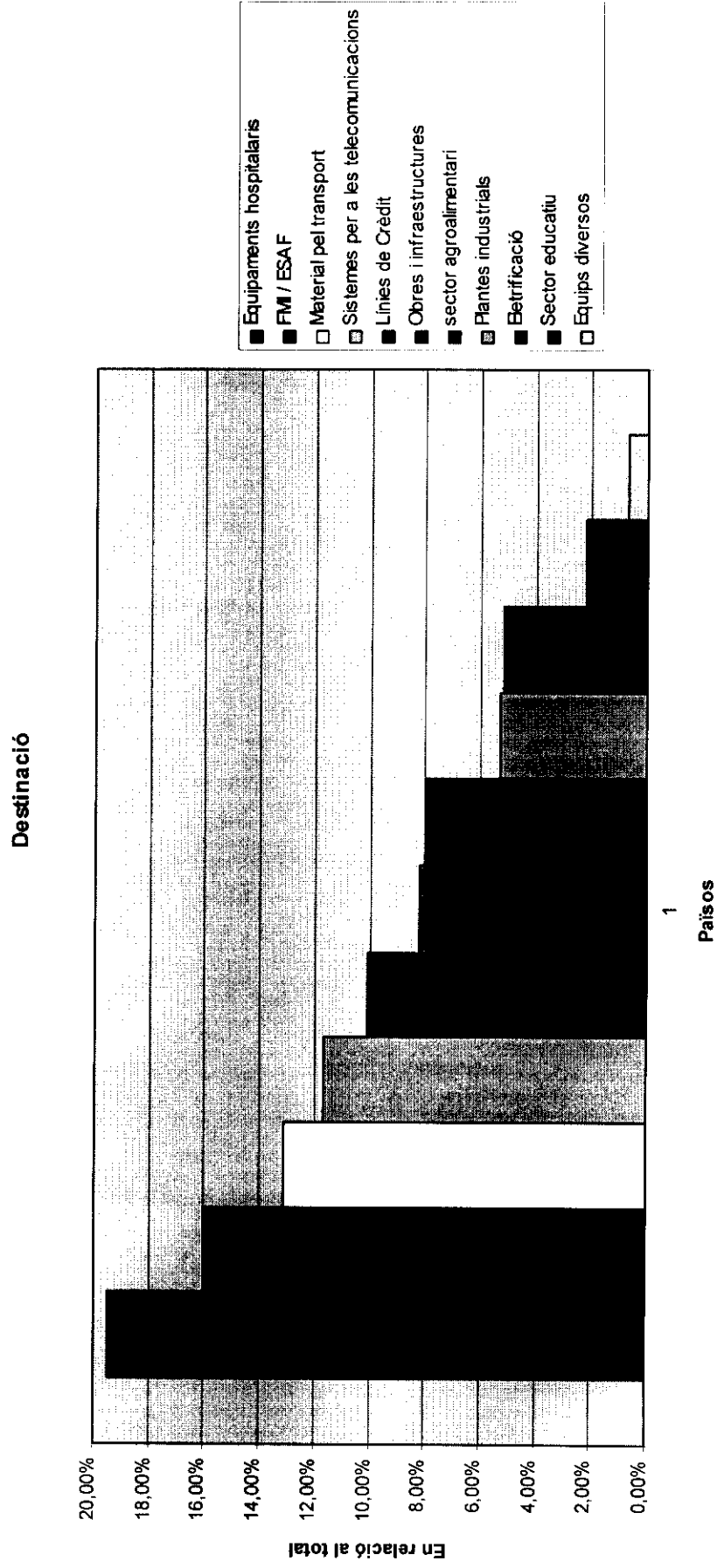
nivell de benestar de les poblacions també ho són, encara que han d'ésser analitzades des de una perspectiva molt més cautelosa a causa de que si són susceptibles de donar rendibilitat econòmica no són correctes conforme al Paquet de Hèlsinki. En el moment de realitzar el present estudi no disposem de dades que permetin fer una valoració acurada de cadascuna de les partides i determinar la seva correcció. Aquesta manca de dades ha estat causada per l'obscuritat amb la que l'administració espanyola envolta els crèdits FAD, a la que els investigadors han demanat varies vegades la informació referent al material exportat i la destinació del mateix. L'apartat de plantes industrials hauria de ser valorat molt rigorosament perquè és molt difícil que no tingui rendibilitat comercial, així doncs mentre no es pugui disposar de dades que permetin demostrar el contrari, considerem que les partides utilitzades per a finançar plantes industrials són incorrectes. El que no és admissible en cap cas són les partides destinades a línies de crèdit i a varis perquè no es possible esbrinar la seva destinació en cap cas, i per tant és possible que aquestes partides amaguin l'exportació de bens del tot incorrectes, per raó de la seva natura, com són bens industrials i material susceptible d'utilització dual. Les partides destinades als organismes multilaterals, son partides financeres, de manera que la concessió és competència dels organismes que han rebut els fons i per tant no són objecte d'anàlisi, en aquest cas tampoc no disposem de les dades que indiquen la seva destinació final.

Global 1995

(ii) *global 1994*

1- En el gràfic s'expressen percentualment les magnituds que ha assolit cada sector en el total de concessions de crèdit FAD realitzades el 1994

Si poseu en relació aquestes dades temàtiques amb la variable de la destinació geogràfica d'aquestes concessions, els resultats són força , com a mínim, curiosos. Partides de gran contingut tecnològic o de poca repercussió en el desenvolupament de la població més deficitària d'ajut dels països prestataris són comunes. Es plasma en exemples concrets la poca idoneïtat de moltes partides FAD de 1995 i 1994.

Per evitar una fractura del text de les conclusions de la present recerca hem preferit ubicar tota la informació pormenoritzada i detallada amb gràfics en un compendi annex per motius d'unitat estructural i sense que tal col·locació prejudici cap menor importància quant al contingut, ans el contrari.

És en aquestes dades concretes on s'encarnen els resultats de la nostra investigació, raó per la qual suggerim la seva revisió atenta

Compendi Annex

Concreció geogràfica de la destinació dels crèdits FAD (1994/1995)

I- Marroc¹⁴⁸.

a) 1995

Es van concedir dues operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 2.696.210.000 de pessetes.

1ª Operació

---

¹⁴⁸ Dades d'elaboració pròpia, a partir :

- de la informació extreta del Butlletí econòmic de l'ICE, números 2491, de 26 de febrer a 3 de març de 1996, i 2449 de 27 de març a 2 d'abril de 1995.
- de la sol·licitud d'informació a l'administració de l'estat formulada pel diputat del grup parlamentari de Convergència i Unió, senyor Carles Campuzano i Canadès, realitzada el 8 d'octubre de 1996, amb registre d'entrada nº 007795. Contestada per escrit el 26 de novembre de 1996 amb registre d'entrada nº 010733. En la sol·licitud es demanava : 1-destinació geogràfica final. 2- Destinació per empreses i sectors econòmics receptors. 3- Terminis d'amortització, percentatges de liberalitat i tipus d'interès aplicats a les operacions. 4- Amortitzacions realitzades. 5- Coneixement dels projectes pel desenvolupament que s'hagin realitzat per a una correcta administració dels fons rebuts i de les persones encarregades de la seva gestió en el cas que els projectes existeixin. 6- Natura i especificacions tècniques dels béns d'equipament adquirits amb càrrec als crèdits FAD.
- de la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del Grup Parlamentari Federal d'Izquierda Unida/Iniciativa per Catalunya, senyor Joan Saura Laporta, realitzada el 3 de setembre de 1996, amb registre d'entrada nº 5201. Contestada per escrit el 22 de novembre de 1996 amb registre d'entrada nº 008624. En la sol·licitud es demanava : 1- Quina és la destinació geogràfica de les partides de béns adquirits amb càrrec al sistema de crèdits FAD, en el país de destinació. 2- Quina és la destinació sectorial dels béns per empreses i sectors receptors. 3- Quins són els terminis d'amortització, els tipus d'interès aplicats a les diverses operacions i percentatges de liberalitat de què disposen els diferents crèdits. 4- Quins plans de desenvolupament s'han realitzat per a una correcta gestió dels fons concedits i qui en són els gestors. 5- Quines són les amortitzacions que s'han realitzat. 6- quines són les matèries concretes enviades amb càrrec als crèdits FAD. 7- En el cas que el crèdit FAD hagi servit per a l'adquisició de serveis a empreses espanyoles, quines són les empreses prestatàries. La contestació al senyor Saura va consistir en trametre-li un llistat que és una fotocòpia del Butlletí Econòmic de l'ICE nº 2449 de 27 de març a 2 d'abril de 1995, on segons el govern consta tot el que es va demanar. En aquest punt hem de manifestar que la informació tramesa per l'administració de l'estat al senyor Saura en cap cas contestava les preguntes que el mateix va formular.

	1-12-95		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	Consisteix en la renovació, clau en mà, d'un tanc de circulació d'àcid sulfúric i d'un circuit d'alimentació de sofre.
	Imasa
	SAFI.
	industrial, branca de fertilitzants.
	296.210.000 de pessetes.
	no consta
	1,3 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no s'ha començat a executar el projecte perquè el Conveni de crèdit no ha entrat en vigor

2ª operació

	28-12-95		es desconeix ¹⁴⁹
--	----------	--	--------------------------------

	dos vaixells porta-contenidors per assegurar el trànsit del
--	---

¹⁴⁹ S'indica que no es pot precisar perquè a final de novembre de 1996, l'única publicació referent als crèdits FAD, el Butlletí Econòmic de l'ICE nº 2491, de 26 de febrer a 3 de març de 1996 no precisa si el conveni de crèdit corresponent ha estat aprovat. L'administració tampoc no ha precisat als senyors diputats Carles Campuzano i Joan Saura si el conveni està signat.

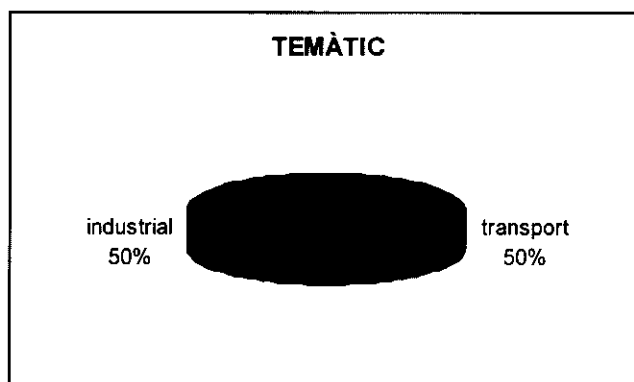
	mediterrani part d'Europa ¹⁵⁰
	Unión Naviera de Levante
	no consta
	transport
	2.400.000.000 de pessetes
	no consta
	1,5 %
	14, amb 5 anys de gràcia
	25,09 %
	cap perquè compta amb un període de gràcia de 5 anys
	els contractes comercials entrar en vigor el passat 26-5-96, s'ha començat la construcció ¹⁵¹ i l'exportació es començarà quan estiguin construïts en la seva totalitat

Percentatge temàtic :

Indústria	50 %
Transport	50 %

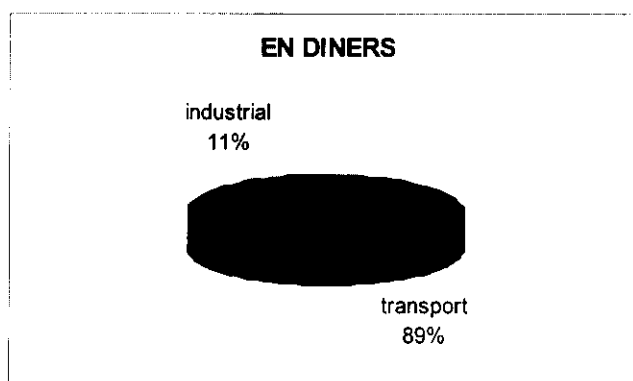
¹⁵⁰ Un vaixell porta-contenidors difícilment respon a les recomanacions realitzades pel Congrés dels Diputats, les quals es precisen a la introducció d'aquest capítol. Tal i com es desprèn de la normativa reguladora dels crèdits al desenvolupament de l'OCDE, que s'expliquen en el capítol sobre la Coordinació institucional, els bens exportats no poden tenir rendibilitat comercial, i difícilment un vaixell porta-contenidors no la té.

¹⁵¹ No és possible que es comenci a executar un projecte sense que s'hagi signat el corresponent CV de crèdit. En aquest sentit, veure la nota nº 149.

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit al Marroc el 1995¹⁵² :

Transport	89,1 %
Indústria	10,9 %

¹⁵² La major part dels fons amb càrrec al FAD concedits al Marroc el 1995, varen ésser utilitzats per a l'adquisició de mitjans de transport econòmicament rendibles, veure 2° operació realitzada amb el Marroc el 1995. En el repartiment temàtic dels fons ha primat l'interès de la indústria de drassanes espanyola, que passa un moment molt delicat. En aquest repartiment temàtic prima l'interès de l'exportador per sobre de les necessitats de les poblacions de desenvolupament. Es produeix una utilització fraudulenta dels Fons per part de l'administració espanyola que els computa com a AOD quan no ho són perquè acaben convertint-se en un suport a la indústria espanyola.

La partida destinada al sector industrial, que es correspon amb la 1ª operació realitzada amb el Marroc el 1995, i que suposa un percentatge molt més petit de fons que el destinat a l'adquisició de mitjans de transport, es més correcte, si bé una planta industrial té una rendibilitat relativa, en aquest cas és per a la producció de fertilitzants, i per tan es correspon amb els criteris que es fixen a l'introducció d'aquest capítol.

b) 1994

Es van concedir dues operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 35.940.000 de \$.

1ª Operació¹⁵³

	8-7-94		1-8-94
--	--------	--	--------

	4 llanxes de salvament
	Astilleros Zamacona
	no procedeix, són pel salvament de naufrags en aigües marroquines
	vaixells
	2.330.000 \$
	0,3 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35,2 %
	no se'n ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys

¹⁵³ L'estat d'aquesta operació pot ser conegut, recorrent a les preguntes parlamentàries amb nº 184/010493 dels senyors Arqueros Orozco i Hernado Fraile, ambdós del Partit Popular. L'estat de l'operació va ser aclarit pel ministre Gómez-Navarro amb data 23-6-95. Es va contestar que el projecte havia estat realitzat en la seva totalitat i que consistia en la construcció i entrega de quatre llanxes de salvament de 20 metres d'eslora. En aquest punt ens trobem davant una problemàtica endèmica, va costar molta feina als senyors diputats del Partit Popular saber la natura i les característiques de les operacions. En aquest moment el partit popular es troba en el poder i no ha contestat tots els detalls, com la data del conveni de crèdit als senyors Saura i Campuzano. Hem qualificat aquest problema d'endèmic perquè la mateixa obscuritat existent duran el govern socialista persisteix amb el Partit Popular.

	no consta ¹⁵⁴
--	--------------------------

2ª operació

	8-7-94		es desconeix ¹⁵⁵
--	--------	--	--------------------------------

	construcció i equipament, clau en mà, d'un complex d'escorxadors a Casablanca amb capacitat per a 60.000 tones anuals de carn
	Ramón Vizcaíno
	Infraestructura municipal per al sacrifici de bestiar, refrigeració i congelació, tractament de sangs i subproductes i incineració de restes
	33.610.000 \$
	0,95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35,04 %.
	cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys

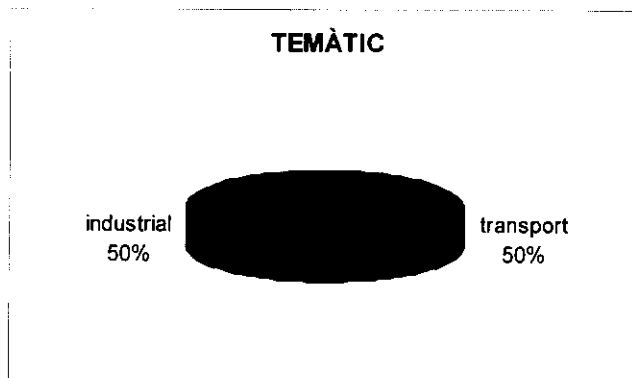
¹⁵⁴ Existeix una descoordinació entre el poder executiu i el legislatiu, donat que les peticions de diversos diputats no han estat contestades, i no es compren la manca de voluntat d'informació sobre un projecte en vigor.

¹⁵⁵ Veure nota nº 149

l'agost de 1996, la Comunitat de Casablanca va entregar els terrenys on s'han de construir els escorxadors. L'entrada en vigor del contracte¹⁵⁶ està pendent del cobrament d'un prepagament que està previst rebre.

Percentatge temàtic :

Industrial	50 %
Transport	50 %

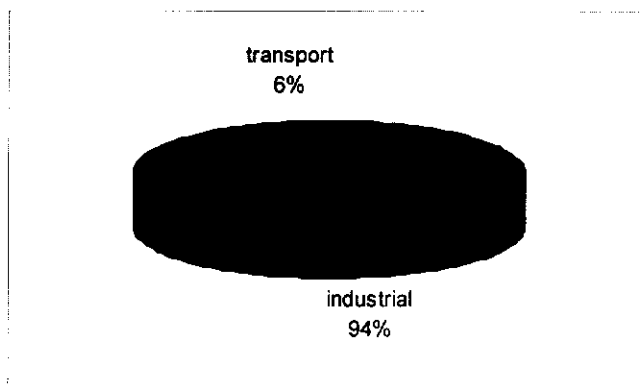

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit al Marroc el 1994 :

Industrial	6,4 %
------------	-------

¹⁵⁶ L'entrada en vigor del contracte ha d'estar pendent de la signatura del conveni de crèdit, no pot dependre d'una donació. En tot cas és la signatura del conveni de crèdit que ha de dependre de la donació. L'entrada en vigor, doncs no consta.

Indústria	93,6 %
-----------	--------

II- Bolívia¹⁵⁷

a) 1995

Es van concedir sis operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 13.703.157 \$

1º operació¹⁵⁸

¹⁵⁷ Dades d'elaboració pròpia, a partir :

- de la informació extreta del Butlletí econòmic de l'ICE, números 2491, de 26 de febrer a 3 de març de 1996, i 2449 de 27 de març a 2 d'abril de 1995.
- De la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del grup parlamentari de Convergència i Unió, senyor Carles Campuzano i Canadès, realitzada el 8 d'octubre de 1996, amb registre d'entrada n° 010454. Contestada per escrit el 26 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 010731.
- De la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del Grup Parlamentari Federal d'Izquierda Unida/Iniciativa per Catalunya, senyor Joan Saura Laporta, realitzada el 3 de setembre de 1996, amb registre d'entrada n° 5201. Contestada per escrit el 22 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 008624.

En les dues peticions es van sol·licitar els mateixos extrems que s'exposen en la nota n°148.

¹⁵⁸ En referència a la natura de la primera operació realitzada amb Bolívia el 1995, hem d'indicar que si bé l'equipament hospitalari està d'acord amb les premisses que han de regir una correcta cooperació al desenvolupament, en aquest cas sorgeix una deficiència insospitada, de la qual se'n fa una referència succinta perquè es tracta en el capítol "Anàlisi temàtica"

Podem extreure de les opinions de fonts bolivianes que ens trobem davant una situació en la que els preus són summament cars. Aquest és un dels perills de l'ajut lligat, donat que el prestatari només pot utilitzar

	1-12-95	es desconeix ¹⁵⁹
--	---------	--------------------------------

	equipament hospitalari per a la Municipalitat de Santa Cruz de la Sierra
	Icuatro S.A
	Municipalitat de Santa Cruz de la Sierra
	Sanitari
	2.055.000 \$
	1,5 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35 %.

el capital obtingut per a adquirir uns productes molt determinats a una empresa determinada, que en molts casos els ven molt més cars aprofitant aquesta circumstància. Les fonts afirmen que Bolívia està pagant preus exorbitats perquè és un país pobre i no pot ser massa selectiu amb qui li dóna crèdit.

Aquesta problemàtica és coneguda des dels països exportadors, però no és compartida per les fonts empresarials consultades. En una entrevista amb el senyor Fernando Bedoya, directiu de Sirecox, els investigadors varen abordar aquesta problemàtica, que en opinió de les empreses exportadores no existeix. S'afirma per part de Sirecox que els preus són més alts, però que en cap cas això suposa un ànim defraudatori cap el prestatari, afirmen que en el 99% aquesta activitat està justificada per el percentatge de fons que s'han de destinar a despeses locals. Existeix en la normativa de l'OCDE una disposició que estableix el límit del 15% per a despeses locals sobre el total dels fons concedits. Els empresaris afirmen que en la majoria dels casos els països prestataris són molt pobres i l'única solució per poder realitzar els projectes és inflar els preus dels productes per a destinar el sobrepreu a despeses locals. La pràctica mercantil de les despeses locals es correspon amb el següent exemple, si es venen frigorífics per a un mercat, però també s'ha de construir la nau que els ha d'allotjar, i com que per a construir la nau només es pot destinar un 15 % del total de l'operació, s'inflaciona el preu per a poder disposar de més capital per les despeses locals sense depassar el 15 % establert per l'OCDE.

Aquesta explicació és possible que sigui certa, però aquest no és un bon sistema per a poder portar a terme una bona política d'ajut al desenvolupament. S'incorre en una activitat fraudulenta per salvar les exportacions per part de les empreses. A pesar de les "bones" intencions, és fàcil que es donin actuacions fraudulentes que impliquin un perjudici per a les poblacions més necessitades, amb un gran descrèdit per al sistema de crèdits al desenvolupament i amb un desprestigi per a les empreses exportadores.

Hem de recordar els escàndols que han existit al voltant d'aquesta problemàtica, a l'Uruguai amb Focoex, a Perú amb Ugarte, i les queixes que hem rebut de les fonts bolivianes.

¹⁵⁹ Veure nota n° 149.

	no se'n ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
	el grau d'execució, en fase de subministrament, s'estima al voltant del 73 % ¹⁶⁰

2ª operació¹⁶¹

	17-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	subministrament de maquinària d'obres públiques per l'Alcaldia de La Paz
	Makiber S.A
	infraestructura de béns d'equipament per a ús públic
	3.028.000 \$

¹⁶⁰ Com s'explica a la nota anterior es desconeix l'existència de convenis de crèdit on s'autoritzin les imputacions de contracte de crèdit comercial als fons concedits amb càrrec al FAD. No es poden realitzar si el conveni de crèdit no ha entrat en vigor.

¹⁶¹ A pesar que s'indica que l'operació està pendent de l'aprovació del conveni de crèdit, sabem per fonts bolivianes que el projecte no interessa. La raó és que Bolívia està portant a terme un reajustament de l'economia que consisteix en la potenciació del sector privat, així doncs s'està produint una pèrdua de preponderància del sector públic en favor del privat. En aquest context també els ens municipals desitgen perdre presència. L'Alcalde de Cochabamba actualment es vol desentendre de la maquinària, perquè s'haurà de vendre al sector privat, perquè amb la nova normativa boliviana l'Ajuntament de Cochabamba no ha realitzar les funcions per les que es va adquirir la maquinària. Tanmateix, existeixen pressions provinents d'Espanya, per a consumir l'entrega dels béns que podrien repercutir en altres operacions que hi ha pendent com són les del sector educatiu. Ens trobem davant un clar exemple del mercadeig de la solidaritat.

	1,5 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35 %
	no s'han realitzat amortitzacions del crèdit
	el projecte no s'ha realitzat perquè s'està esperant l'entrada en vigor del conveni de crèdit de la part comercial que complementa el crèdit FAD

3ª operació¹⁶²

	17-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	<p>són tres operacions diferents que consisteixen en equipament per diferents universitats del país. La licitació internacional de què va ser objecte aquest projecte global va ser auspiciada per el PNUD, i van recaure sobre diferents empreses espanyoles tres lots per subministrar a diferents universitats. Els tres lots es divideixen en tres crèdits FAD diferents, cadascun d'ells amb la seva corresponent instrumentació, l'import desglossat ascendeix</p>
--	--

¹⁶² Aquest és un sector molt important segons les fonts bolivianes, donat que existeix un nivell molt baix d'alfabetització entre la població boliviana. És significatiu que aquesta és l'única operació finançada amb crèdit FAD que prové d'una licitació d'un organisme internacional. Dels centenars d'operacions finançades amb FAD, només s'ha aconseguit en poques ocasions ser competitiu davant l'oferta internacional i obtenir els contractes. La raó creiem que està en la mateixa natura del FAD i en els òrgans que el gestionen, no compleixen les premisses del que ha de ser un bon ajut al desenvolupament i per tant poques vegades concorren a licitacions, i menys les guanyen. S'observa com més de dos anys després que l'operació fos aprovada pel consell de ministres encara no s'ha signat el conveni de crèdit ni ha començat l'execució d'un projecte tant importat per al desenvolupament, aquesta tardança només pot ser imputable a les autoritats espanyoles, que no estan excessivament preocupades pel que hauria d'ésser el vertader ajut al desenvolupament.

	a : 823.000 \$, 142.000 \$, 2.754.000 \$
	Edibon, Distesa, Dycsa
	educatiu
	3.719.000 \$
	1,5 %
	30 anys, 10 anys de gràcia
	35 %
	no s'han realitzat amortitzacions del crèdit
	no s'ha començat l'execució dels tres projectes

4ª operació¹⁶³

	2-6-95		es desconeix ¹⁶⁴
--	--------	--	--------------------------------

	subministrament de làmpades per l'Alcaldia de Cochabamba
	Indalux
	Alcaldía de Cochabamba

¹⁶³ Aquesta operació es refereix a béns d'infraestructura, (pel concepte de nfraestructura són correctes). Tal com ens han indicat fonts bolivianes, l'operació resulta amb un preu exhorbitat. Hi ha un altre problema indicat per les mateixes fonts que nosaltres compartim, fins quin punt és necessari que un país tan pobre com Bolívia adquireixi làmpades produïdes a mils de quilòmetres de distància ? No es tracta de béns que impliquin una gran tecnologia, és un producte que es podia adquirir a països més propers o fabricar a Bolívia mateix. Sembla que hi ha hagut pressions per a l'adquisició de les làmpades provinents de l'exterior i de cercles polítics bolivians relacionats amb l'exterior. Des d'Espanya, només és possible imaginar la conveniència de realitzar aquesta operació per interès comercial. No podem pensar que aquesta operació té per a Indalux un gran component de I+D.

¹⁶⁴ Veure nota nº 149

	infraestructura municipal en sector elèctric, enllumenat públic
	1.331.000 \$
	0,95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35 %
	no se'n ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
	s'està procedint al 50 % dels subministraments sobre un total de 27.440 làmpades ¹⁶⁵

5ª operació¹⁶⁶

	5-5-95		no s'ha signat
--	--------	--	----------------

	subministrament d'equipament per a sis hospitals
	Intersalus S.A

¹⁶⁵ Veure nota nº 160.

¹⁶⁶ els investigadors van portar a terme una reunió amb Intersalus el dia 17 de juliol a les 18 hores a la seu d'Intersalus al carrer Guitard de Barcelona amb el seu president senyor Enrique Obach Téllez. En aquesta reunió es va parlar de les activitats d'Intersalus a Bolívia. Es constata l'envelliment de la dotació dels hospitals a Bolívia i Intersalus es dedica a la venda d'equipament mèdics per a hospitals. En aquesta concreta operació Intersalus hi va accedir a través d'una licitació, però el senyor Obach manifesta que Intersalus només tracta amb el client sobre el material i que tot el referent al préstec i a les condicions financeres es tractat per la SGFFE i l'ICO, ells només tracten del material i d'intentar donar un bon servei al client.

Així doncs no és donen inflacions en el preu dels equipament si es porta a terme una bona gestió per part de les institucions públiques competents en matèria de FAD.

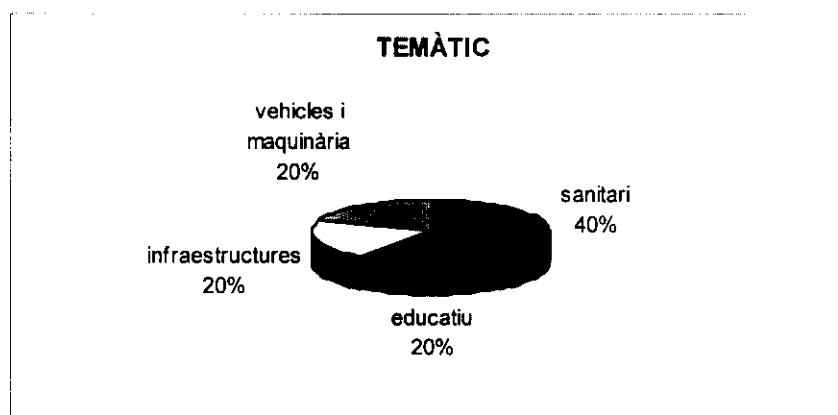
	Caja nacional de Salud
	sanitari
	436.059.000 de pessetes ¹⁶⁷
	2,50 %
	30 anys, amb 9 anys de gràcia
	No consta
	no consta
	no consta

Percentatge temàtic :

Sanitari	40 %
Educatiu	20 %
Infraestructures	20 %
vehicle	20 %
maquinari	

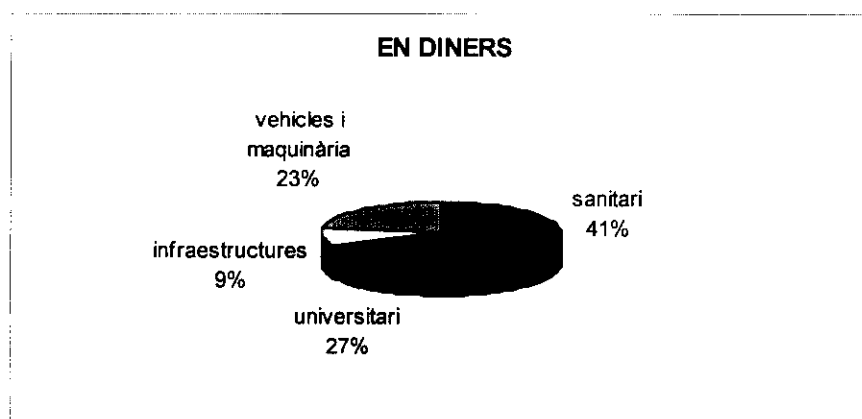
---

¹⁶⁷ Per realitzar els càlculs referents al percentatge que suposa cada una de les operacions en relació al total, s'utilitza el dòlar americà com a base. En aquest cas l'operació es va realitzar en pessetes per tant aquestes s'han convertit en dòlars americans, que el 5-5-95 es cotitzaven a 122,14 pessetes cada dòlar.

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit al Bolívia el 1995 :

Sanitari	41 %
Educatiu	27 %
Infraestructures	9 %
vehicles i maquinària	23 %

b) 1994

Es van concedir tres operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 10.335.000 \$

1º operació

	29-12-94		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	projecte d'ampliació de la carretera Puente Méndez-Potosí
	Agroman. (Sirecox)
	no consta
	infraestructura de comunicacions terrestres
	5.000.000 \$
	4,5 %
	20 anys, amb 7 anys de gràcia
	35 %
	no se n'ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 7 anys
	no consta

2ª operació,

	16-09-94		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	projecte d'ampliació de la carretera Puente Méndez-Potosí
	Agroman. (Sirecox)

	infraestructura de comunicacions terrestres
	3.000.000 \$
	4,5 %
	20 anys, amb 7 anys de gràcia
	35 %
	no se n'ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 7 anys
	no consta

3ª operació

	16-09-94		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

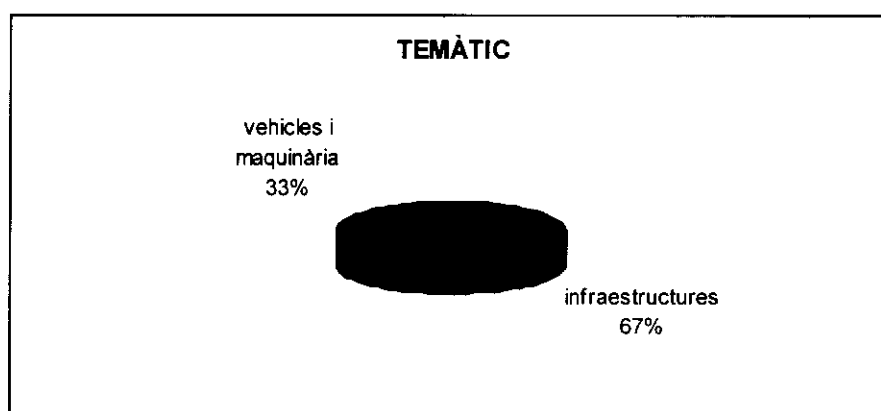
	dos muntacàrregues i una grua
	Sercobe/INDS. LUNA
	maquinària i vehicles
	1.335.000 \$
	0,95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
No consta	

	no consta
	no consta

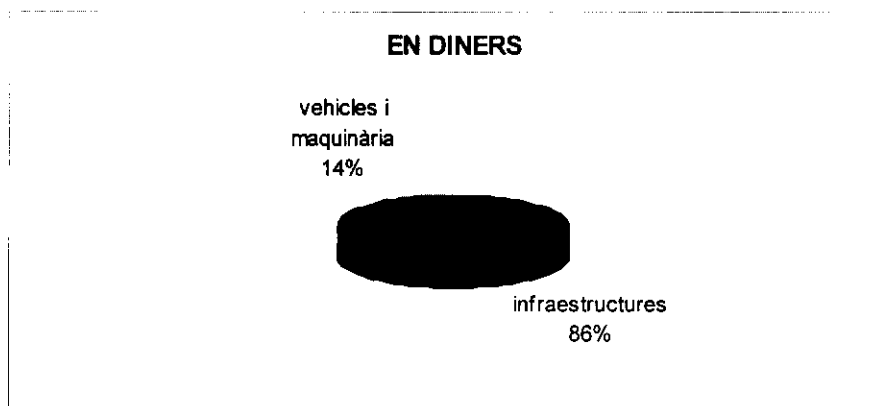
Percentatge temàtic :

Infraestructures	66,6 %
vehícles i maquinària	33,3 %

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit al Bolívia el 1995 :

Infraestructures	77 %
vehícles i maquinària	13 %

III- Colòmbia

a) 1994¹⁶⁸

Es va concedir una operació de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 14.998.000 \$

Operació

¹⁶⁸ Dades d'elaboració pròpia, a partir :

- De la informació extreta del Butlletí econòmic de l'ICE, números 2491, de 26 de febrer a 3 de març de 1996, i 2449 de 27 de març a 2 d'abril de 1995.
- De la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del grup parlamentari de Convergència i Unió, senyor Carles Campuzano i Canadès, realitzada el 8 d'octubre de 1996, amb registre d'entrada n° 010459. Contestada per escrit el 26 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 010736.
- De la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del Grup Parlamentari Federal d'Izquierda Unida/Iniciativa per Catalunya, senyor Joan Saura Laporta, realitzada el 3 de setembre de 1996, amb registre d'entrada n° 5201. Contestada per escrit el 22 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 008624.

En les dues peticions es van sol·licitar els mateixos extrems que s'exposen en la nota n°1. No es torna a reproduir per raons d'economia.

	16-9-94	es desconeix ¹⁶⁹
--	---------	--------------------------------

	Projecte de telefonia rural
	Alcatel
	Cauca Medio i Alto Magdalena
	infraestructura de telecomunicacions per zones rurals del país
	14.998.000 \$
	0,95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35 %
	no se n'ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
	el grau ¹⁷⁰ d'execució, s'estima al voltant del 81 %

b) 1993

Es va concedir dues operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 35.000.000 \$

1ª Operació,

¹⁶⁹ Veure nota nº 149.

¹⁷⁰ Veure nota nº 160.

	28-5-93		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	reforçament sector elèctric
	Focoex
	no consta
	infraestructures
	10.000.000 \$
	no consta
	0,95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	No consta
	no consta

2ª Operació

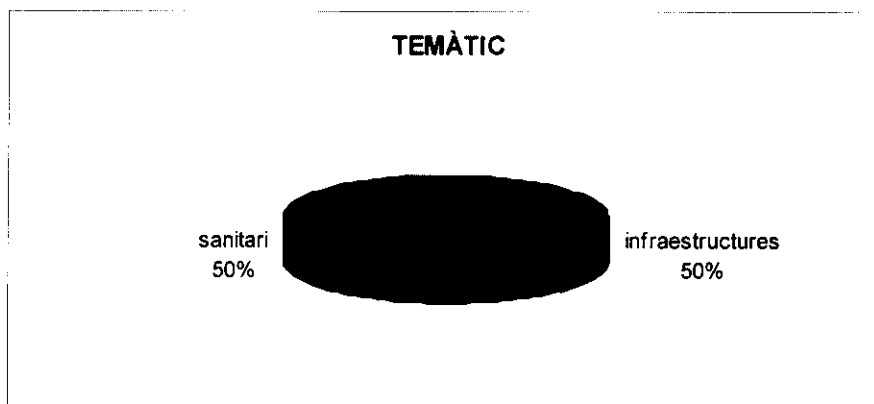
	21-5-93		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	equipaments per al sector hospitalari
	Focoex
	no consta
	sanitari
	25.000.000 \$

	0,95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	No consta
	no consta
	no consta

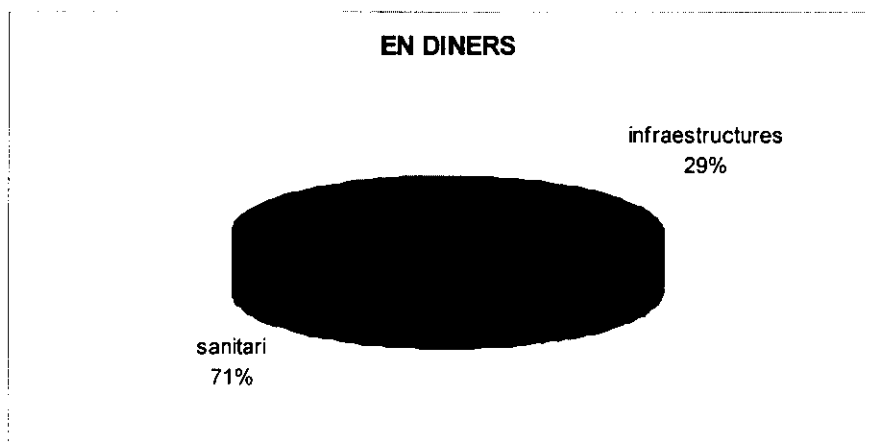
Percentatge temàtic :

Infraestructures	50 %
Sanitari	50 %

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit al Bolívia el 1995 :

Infraestructures	28,5 %
Sanitari	71,5

IV-Perú¹⁷¹

a) 1995

Es va concedir una operació de crèdit FAD :

¹⁷¹ Dades d'elaboració pròpia, a partir :

- De la informació extreta del Butlletí econòmic de l'ICE, números 2491, de 26 de febrer a 3 de març de 1996, i 2449 de 27 de març a 2 d'abril de 1995.
- De la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del grup parlamentari de Convergència i Unió, senyor Carles Campuzano i Canadès, realitzada el 8 d'octubre de 1996, amb registre d'entrada n° 010458. Contestada per escrit el 26 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 010735.
- De la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del Grup Parlamentari Federal d'Izquierda Unida/Iniciativa per Catalunya, senyor Joan Saura Laporta, realitzada el 3 de setembre de 1996, amb registre d'entrada n° 5201. Contestada per escrit el 22 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 008624.

En les dues peticions es van sol·licitar els mateixos extrems que s'exposen en la nota n°1. No es torna a reproduir per raons d'economia.

Valor total de les concessions : 11.840.000 \$

1º operació¹⁷²

	5-05-95		es desconeix ¹⁷³
--	---------	--	--------------------------------

	subministrament i muntatge d'equipaments hospitalaris per a l'hospital de la Força Aèria del Perú
	Emex-Zócalo
	Força Aèria del Perú
	sanitat (militar)
	11.840.000 \$
	3,4 %
	14 anys, amb 4 anys de gràcia
	35 %
	no se'n ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 4 anys

¹⁷² Ens trobem davant una operació en la qual s'ha exportat equipament hospitalari, el material hospitalari repercuteix directament en un dels objectius que es fixen en el principi d'aquest capítol per tal que una operació pugui ésser considerada com correcte. És clar que incideix directament en prestar atenció a les necessitats humanes bàsiques. El que no resulta gens clar és que aquesta atenció a les necessitats humanes bàsiques es faci des dels estaments militars. El material exportat té per destinació la Força Aèria Peruana i per tant serà d'ús preferencial de l'estament militar i difícilment serà d'utilitat als sectors amb més dificultats de la població peruana. Això demostra que el que l'administració espanyola i les empreses exportadores persegueixen és l'interès comercials pur i dur. No és pot considerar com a ajut al desenvolupament un material que serà gestionat pels militars. Aquest material, a part de quedar fora de l'abast de la majoria de la població, es torna susceptible de ser utilitzat en campanya o contra la mateixa població civil. En aquest sentit hem de recordar que el Perú és un país on el respecte dels drets humans és escàs, amb exemples com els aconteixements, poc coneguts a la nostra societat, de "La Cantuta" o de "Barrios Altos", on els militars varen tenir una presència destacada en la repressió de la població civil.

¹⁷³ Veure nota nº 149.

En aquests moments el projecte es troba en fase de recollida de productes, l'embarcament dels qual està previst que es realitzi durant el mes d'octubre de 1996¹⁷⁴.

b) 1993

Valor total de les concessions : 39.900.000 \$

1º operació¹⁷⁵

	29-12-93	no s'ha signat
--	----------	----------------

sistema de transmissió digital per fibra òptica

¹⁷⁴ Veure nota nº 160

¹⁷⁵ Aquesta operació s'ha vist afectada per diverses circumstàncies, a les que els investigadors han tingut accés a través de reunions amb sectors empresarials i oficials de Lima.

L'operació va ser negociada al 1991, però va ser suspesa a causa de l'autocop d'estat del 5 d'abril, realitzat per el president Fujimori. Totes les ajudes i crèdits que Espanya tenia concedits al Perú varen ser suspesos, segons fons confidencials com a represàlia

L'operació va ser finalment aprovada el 29-1-93, com es pot observar no s'ha signat el CV de crèdit i en teoria l'operació està paralyzada, circumstància que és propiciada per les autoritats peruanes. Una de les conseqüències més importants de la nova situació del Perú és la política econòmica que s'està portant a terme. Va ser iniciat un procés privatitzador en el que la "Compañía Peruana de Teléfonos", que era la destinatària dels bens adquirits amb càrrec al FAD es va privatitzar abans que es signés el CV de crèdit, la posició de les autoritats peruanes és que correspon als nous gestors de l'empresa, "Telefónica de España" decidir si els interessa la fibra òptica, i decidir qui la servirà i qui en serà el garant, segons el govern de Fujimori era evident que no podia ser competència de l'estat peruà endeutar una empresa que ja no els pertanyia, és clar que aquesta operació ha estat abortada i mai no es podrà realitzar. El que és més paradoxal, és que Alcatel ha intentat realitzar el muntatge del material per a forçar la signatura del conveni. Això en cap cas ho podia realitzar a menys que assumís el risc per compte propi. No es pot iniciar l'execució d'un projecte abans que el conveni de crèdit hagi estat aprovat per l'ICO. Si no ha estat així ens trobem davant una situació en la que una empresa ha utilitzat el sistema de crèdits FAD per a pressionar a les administració peruana per a la signatura, tot ajudant-se de l'administració espanyola. No sabem que hauria passat si s'hagués realitzat el muntatge.

Les fonts peruanes creuen que aquest és un exemple que l'administració espanyola només està preocupada per la promoció de les seves empreses. De tota manera considera que l'ajut és positiu, però que el país prestatari, com en aquest cas el Perú, ha de vetllar pels possibles abusos que s'intentin cometre.

	Alcatel
	no consta
	telecomunicacions
	39.900.000 \$
	3,5 %
	22 anys, amb 6 anys de gràcia
	35 %
	no se n'han realitzat perquè el crèdit ha estat cancel·lat
	el projecte no s'ha executat

V-Argentina¹⁷⁶

¹⁷⁶Dades d'elaboració pròpia, a partir :

- De la informació extreta del Butlletí econòmic de l'ICE, números 2491, de 26 de febrer a 3 de març de 1996, i 2449 de 27 de març a 2 d'abril de 1995.
- De la sol·licitud d'informe a l'administració de l'estat formulada pel diputat del grup parlamentari de Convergència i Unió, senyor Carles Campuzano i Canadès, realitzada el 8 d'octubre de 1996, amb registre d'entrada n° 010455. Contestada per escrit el 26 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 010732.
- De la sol·licitud d'informació a l'administració de l'estat formulada pel diputat del Grup Parlamentari Federal d'Izquierda Unida/Iniciativa per Catalunya, senyor Joan Saura Laporta, realitzada el 3 de setembre de 1996, amb registre d'entrada n° 5201. Contestada per escrit el 22 de novembre de 1996 amb registre d'entrada n° 008624.

En les dues peticions es van sol·licitar els mateixos extrems que s'exposen en la nota n°148. No es torna a reproduir per raons d'economia.

- De la sol·licitud d'informació a l'administració de l'estat formulada per el diputat del Grup Parlamentari Popular, senyor Rafael Hernando Fraile, realitzada el 14 de gener 1994, amb registre d'entrada 015479. Contestada per escrit el 12 d'abril de 1994 amb registre d'entrada 015479.

a) 1994

Es van concedir sis operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 153.917.000 de \$.

1º operació¹⁷⁷,

	5-8-94		no s'ha signat
--	--------	--	----------------

	projecte d'equipament contra-incendis pel cos portuari de bombers de l'Argentina
	Rosenbauer Española
	cos de bombers
	béns d'equipament
	2.680.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	No consta

En la sol·licitud es demanava : quins crèdits havien estat concedits per el Consell de Ministres durant el 1992 i 1993, així com els béns i serveis que es varen exportar i els organismes, entitat o empreses importadores dels països beneficiaris en les operacions aprovades durant els anys 1992 i 1993.

¹⁷⁷ Aquesta operació finançada amb FAD és per a l'adquisició de material contra-incendis, és a dir béns d'equipament per a les diverses tasques dels bombers del cos portuari. No es tracta de material d'ús general, sinó que és per a una tasca dins el port, que deixant de banda la població objecte de repercussió directe dels béns, és una operació clarament sotmesa a criteris de mercat i empresarials. Per altre part, els ports són zones franques amb un status especial que no és comparable amb la resta del país i difícilment, per les característiques d'unes instal·lacions portuàries pot ser objecte de subdesenvolupament. No creiem que aquest material compleixi cap dels objectius que es fixen al principi d'aquest capítol.

	no se n'ha realitzat cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
	no consta

2ª operació

	5-8-94		no s'ha signat
--	--------	--	----------------

	projecte de comunicació de fronteres
	Tecosa
	Infraestructura de telecomunicacions
	29.460.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
es situa al voltant del 15 %	

3ª operació

	5-8-94		es desconeix ¹⁷⁸
--	--------	--	--------------------------------

	equipament mèdic per als hospitals de la província de Córdoba
	Focoex
	9.811.000 \$
	0.95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
	es situa al voltant del 86 % ¹⁷⁹

4ª operació

	29-12-94		es desconeix ¹⁸⁰
--	----------	--	--------------------------------

	equipament hospitalari del programa "Plan Nacional"
	Focoex/Eductrade/Dycsa

¹⁷⁸ Veure nota nº 149

¹⁷⁹ Veure nota nº 160

¹⁸⁰ Veure nota nº 149.

	sanitat
	80.379.000. \$
	0.95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
	es situa al voltant del 50 % ¹⁸¹

5ª operació

	29-12-94		es
			desconeix ¹⁸²

	equipament mèdic de dos hospitals i una maternitat a la província de Córdoba
	Dycsa
	sanitat
	15.340.000. \$
	0.95 %

¹⁸¹ Veure nota nº 160.

¹⁸² Veure nota nº 149.

	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
	es situa al voltant del 3 % ¹⁸³

6ª operació

	29-12-94		es
			desconeix ¹⁸⁴

	plantes potabilitzadores per a la província de Buenos Aires
	Sercobe
	infraestructures
	16.247.000. \$
	0.95 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	cap perquè compta amb un període de gràcia de 10 anys
es situa al voltant del 33 % ¹⁸⁵	

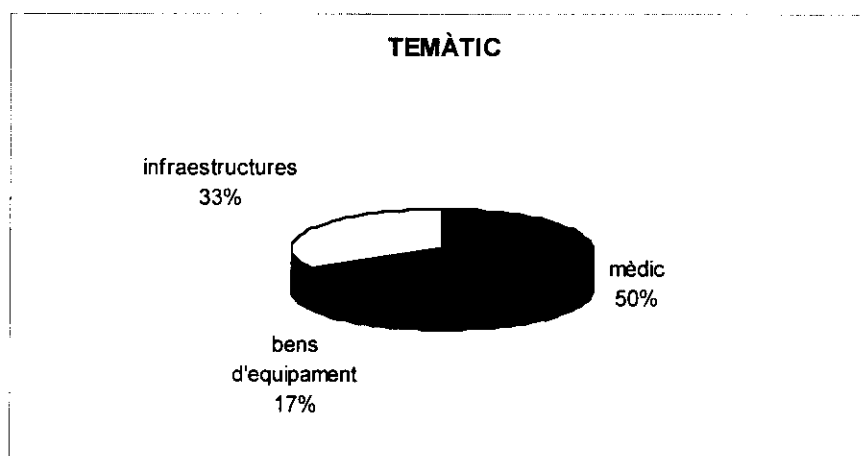
¹⁸³ Veure nota nº 160.

¹⁸⁴ Veure nota nº 149.

¹⁸⁵ Veure nota nº 160.

Percentatge temàtic :

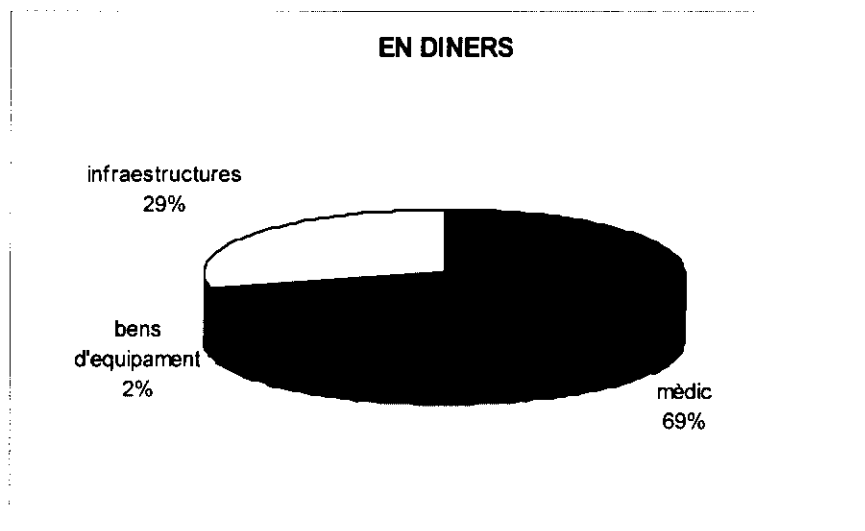
Mèdic	50 %
Bens d'equipament	16,6 %
Infraestructures	33,3 %

Percentatge temàtic¹⁸⁶ en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a l'Argentina el 1994 :

Mèdic	69 %
Bens d'equipament	2 %
Infraestructures	29 %

¹⁸⁶ De les anàlisi de les exportacions a l'Argentina el 1994, destaquen els percentatges importants que assoleixen els bens d'equipament i les infraestructures. De les infraestructures, llevat del projecte que té per objectiu la construcció de plantes potabilitzadores, tots els altres no tenen relació amb els objectius del que ha de ser la política de desenvolupament, que es fixen al principi d'aquest capítol. De l'anàlisi en podem desprendre que les úniques partides que realment han estat correctes pel que es refereix a la natura de les exportacions, són les destinades al sector sanitari i a les esmentades plantes potabilitzadores.

b) 1993

Es van concedir dues operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 34.098.000 \$

1º operació¹⁸⁷

	26-3-93		7-3-94
--	---------	--	--------

	<p>projecte de cartografia per satèl·lit a tres escales per a tot el país.</p> <p>Subministrament d'equipaments per processar i analitzar imatges satel·litàries i fulles cartogràfiques.</p>
--	---

¹⁸⁷ Aquest és un projecte que té per destinació l'Exercit Argentí, per tant, es tracta de la venda de material d'ús militar. Un material que és necessari per processar imatges del país obtingudes des de els satèl·lits. Es tracta d'un material que implica un gran desplegament tecnològic. Una operació molt costosa econòmicament, que no té cap incidència sobre la població objecte de subdesenvolupament, per la seva natura i per la seva destinació. És ben greu és que computi en el global de l'AOD espanyola.

	Institut Cartogràfic de Catalunya
	Institut Cartogràfic Militar Argentí
	serveis
	9.993.000 \$
	0,10 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35 %
	no consta
	100 %
	el nivell d'execució del projecte se situa al voltant del 50 %

2ª operació

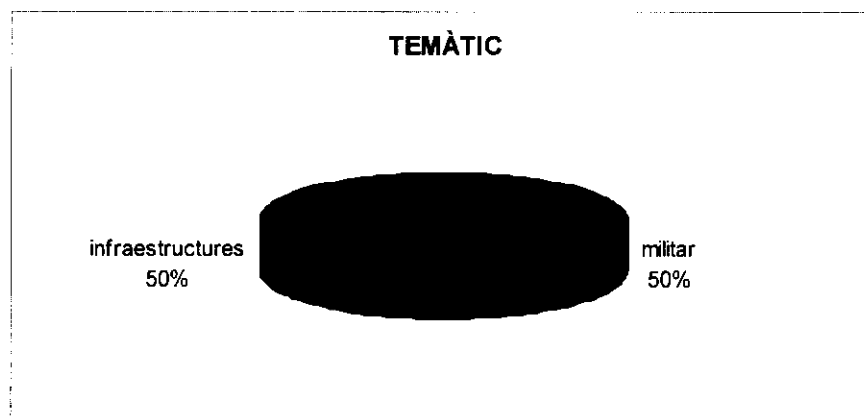
	7-05-93		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	modernització de centrals hidràuliques a la província de Córdoba. Subministrament de turbines, reixes, vàlvules, reguladors, rodaments, transformadors, generadors, equips d'excitació, sistemes de control i protecció de centrals i subestacions ; així com la supervisió del muntatge i posada en servei.
	Sercobe

	elèctric
	24.105.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	35 %
	no ha entrat en vigor el conveni de crèdit
	el projecte no ha estat realitzat

Percentatge temàtic :

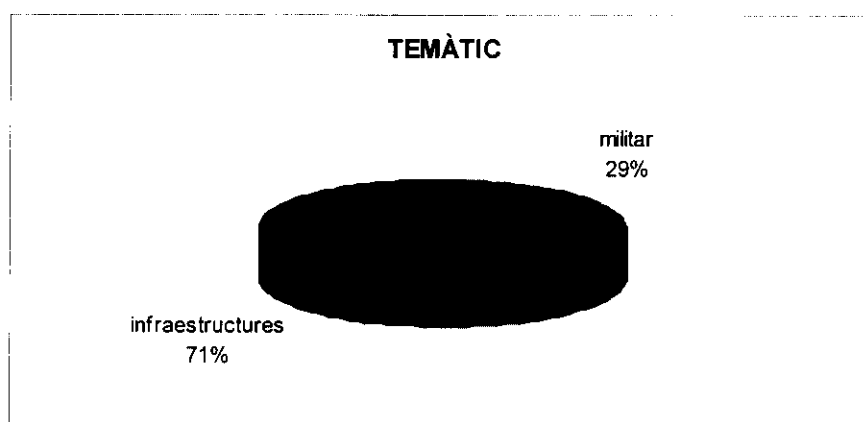
Militar	50 %
Infraestructures	50 %

Percentatge temàtic¹⁸⁸ en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a l'Argentina

el 1993 :

Militar	29,3 %
Infraestructures	70,7 %

VI - Xina^{189,190,191}

¹⁸⁸ De les dues operacions concedides a l'Argentina el 1993, només s'ha pogut realitzar la que té per destinació el sector militar, l'operació de venda de turbines per a una central elèctrica no ha estat realitzada, quan és molt més important per el desenvolupament del país.

¹⁸⁹ L'anàlisi temàtica realitzada sobre els béns exportats a la República Popular Xinesa, es realitza fins el 1992, donat l'especial volum de crèdit FAD que aquest país ha rebut des de les darreries de la dècada del 80. Un dels problemes més important, és que des de que van succeir els fets de Tiananmen, els crèdits es van ralentitzar en la seva aprovació per part del Consell de Ministres. No obstant les operacions es varen aprovar per l'ICO tal i com consta a les dates de signatura dels convenis de crèdit. Així doncs hem estimat oportú citar totes les operacions que varen ser aprovades per l'ICO al 89 i que més tard ho varen ser pel Consell de Ministres i per la CIAD, quan els efectes dels aconteixements de Tiananmen es van esvaïr en temps.

Abans del 92 les operacions que havien estat aprovades per l'ICO al 89 i que es van confirmar per el Consell de Ministres i per la CIAD varen ser :

a) 1995¹⁹²

Es van concedir sis operacions de crèdit FAD :

1. Tres plantes per el tractament de productes químics a Xinjian per valor de 77.619.000 \$ aprovades pel Consell de Ministres el 5-12-91 i per l'ICO el 5-10-89.
2. Dos projectes d'infraestructura telefònica per valor de 17.211.000 \$, aprovades pel Consell de Ministres el 8-3-91, i per l'ICO el 5-10-89.
3. Quatre projectes d'infraestructura telefònica per valor de 57.889.000 \$, aprovades pel Consell de Ministres el 28-12-90, i per l'ICO el 5-10-89.

¹⁹⁰ Per regla general les operacions realitzades amb la Xina estan voltades per una situació de desinformació, com es pot desprendre de l'anàlisi realitzada sobre els crèdits concedits a la Xina, no consten les dades referent als gestors dels materials exportats, ni tampoc els detalls de les operacions, sobretot de les línies de crèdit que els han estat concedides. La Xina és el país al que li han estat concedides més línies de crèdit, cosa que dificulta d'una manera molt important realitzar un estudi referent a la destinació real dels fons concedits a la Xina.

¹⁹¹ El sistema polític xinès és de partit únic. Ens trobem davant una dictadura que al llarg dels darrers anys ha mostrat un gran despreci pels drets humans, tal i com s'explica al capítol X. Això demostra que l'administració espanyola no està gens preocupada per la clàusula democràtica ni per el nivell de respecte als drets humans, en aquest cas. Diem en aquest cas perquè en altres països que o són molt més pobres o no representent un mercat tant important (Cuba o el Perú) si s'ha tingut en compte la clàusula democràtica. Aquesta opinió és veu corroborada per la d'un directiu d'una empresa multinacional que té un volum de negoci important a la Xina, que desitja restar a l'anonimat, que va manifestar en entrevista privada que l'administració espanyola quan es tracta de la Xina no posa cap impediment a les operacions i que no està gens preocupada per la clàusula democràtica.

¹⁹² Les operacions amb la Xina estan determinades per una circumstància especial, el suport incondicional de l'administració espanyola per a les empreses que pretenen entrar en el mercat xinès. La raó és que aquest és un mercat molt important per els països occidentals, que en definitiva són els membres del CAD, donat el seu ràpid desenvolupament i l'impressionant nombre de consumidors que formen aquest mercat. Això ha portat a conseqüències molt importants: la primera és que no es realitza la mateixa valoració per la Xina que pels països més pobres, com és el cas de Bolívia. Observant les operacions que s'han aprovat per a la Xina el 1995 destaca el fet que es tracta en la seva majoria d'operacions per a la finançament de material industrial, (en la seva majoria són bens susceptibles d'una rendibilitat econòmica). L'administració no té en compte cap criteri restrictiu per a les exportacions a la Xina i si per als altres països. D'aquí se'n deriva una problemàtica més important, perquè totes les operacions han passat el filtre de l'OCDE. L'única explicació perquè s'hagi aconseguit, és que els països del nostre entorn realitzen la mateixa política. Aquesta és una justificació que l'administració espanyola en les seves més altes instàncies no es cansa d'utilitzar. La segona és que no s'apliquen els mateixos criteris de caire polític que amb els altres països, més pobres o amb un mercat de menys importància que el xinès, com és el cas del Perú, en el qual l'ajut va ser suspès com a conseqüència de l'autocop d'estat del 5 d'abril. A la Xina totes les activitats contràries als drets humans que han estat repetidament denunciats pels organismes internacionals competents com les NN.UU s'han seguit realitzant sense que l'administració espanyola prenguéss una actitud de represàlia com en el cas de Perú. Els fets de la plaça de Tiananmen que varen motivar la suspensió o la revocació de l'ajut que molts països concedien a la Xina, no van ser tinguts en compte per el govern espanyol, que es va limitar a fer una tímida suspensió de l'ajut. Hi ha veus que indiquen que no tant sols no es va suspendre l'ajut, sinó que es va aprofitar per a incrementar la presència espanyola a la zona. Una d'aquestes veus és la del diputat del Grup Popular al Congrés dels diputats, senyor Rafael Hernando Fraile.

Valor total de les concessions : 158.667.000 de \$.

1º operació

	28-12-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	planta detergents
	Técnicas Reunidas
	no consta
	industrial
	74.100.000 \$
	0,35 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

2ª operació

	28-12-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	tres línies de premses
	Fagor-Arrasate
	industrial
	19.080.000 \$
	0,20 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

3ª operació

	28-12-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	línia de crèdit
	no consta
	no consta
	20.000.000 \$
	1,50 %

	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

4ª operació

	22-12-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	línia de crèdit
	no consta
	no consta
	no consta
	20.000.000. \$
	1,50 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

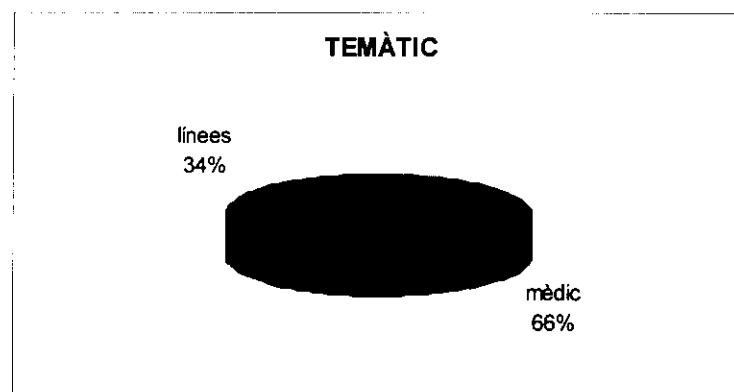
5ª operació

	4-8-95		no s'ha signat
--	--------	--	----------------

	1.50 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

Percentatge temàtic :

Industria	66 %
Línies de	34 %

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a la Xina el

1995¹⁹³ :

¹⁹³ El percentatge més important de l'ajut a la Xina el 1995 recau sobre béns industrials que tenen rendibilitat econòmica. De totes les operacions que es detallen en l'anàlisi del 95, només la referent a la construcció de les plantes potabilitzadores s'acosta al que s'ha d'entendre per ajut al desenvolupament. La resta és material que en cap cas pot ser considerat com ajut al desenvolupament. Destaca l'important percentatge de fons destinats a l'obertura de línies de crèdit, que no poden ser controlades, donada la

--	--	--	--

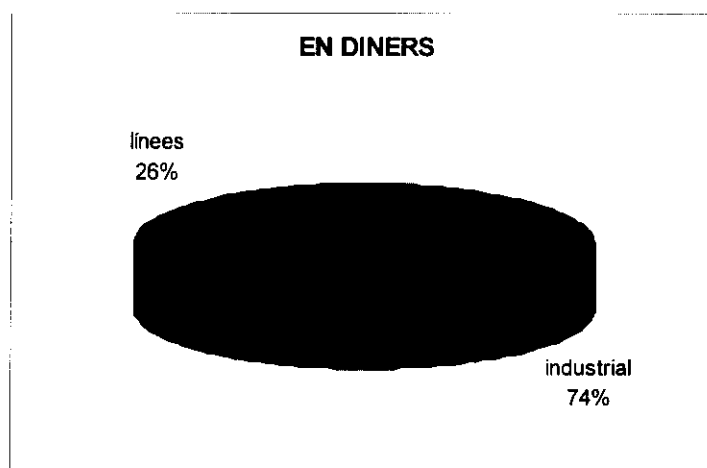
	planta de fundició de blocs de motor
	Loramendi
	industrial
	13.000.000. \$
	0.35 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

6ª operació

	4-8-95		no s'ha signat
--	--------	--	----------------

	planta tractament aigua potable
	Pridesa (Sirecox)
	infraestructures
	12.487.000. \$

Industrial	74 %
Línies	26 %

b) 1994¹⁹⁴

Es van concedir quatre operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 75.451.000 de \$.

1º operació

	29-12-94		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

manca d'informació que envolta la seva concessió. L'administració espanyola es limita a deixar constància que la línia ha estat concedida, però no consta per a què, ni cap detall que pugui fer sospitar la seva destinació ni qui gestionarà el material, ni res que en permeti fer una anàlisi pormenoritzada

¹⁹⁴ Per el que fa a les operacions aprovades el 1994, es repeteixen els mateixos problemes que han estat analitzats en les notes anteriors, es a dir, exclusiva concessió de fons per a l'adquisició de material industrial, que possiblement és susceptible de tenir rendibilitat econòmica, i la concessió de línies de crèdit. Sense oblidar els problemes relatius a la manca de transparència i d'obscuritat de les operacions aprovades.

	línia de crèdit
	no consta
	no consta
	no consta
	20.000.000 \$
	1,30 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta
	no consta

2ª operació

	29-12-94		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	maquinària planta ecumeno
	Termotecnia/Eurocon
	industrial
	20.500.000 \$
	0,20 %

	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

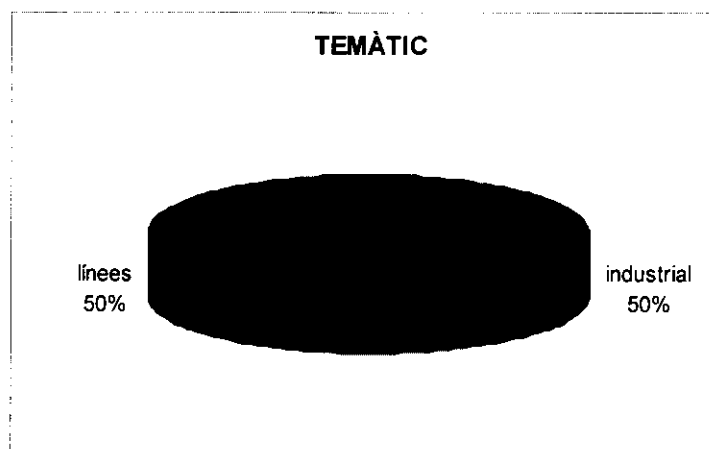
3ª operació

	29-12-94		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	planta taps cautxú
	Caucho y Elastomeros
	no consta
	industrial
	14.951.000 \$
	no consta
	0.20 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

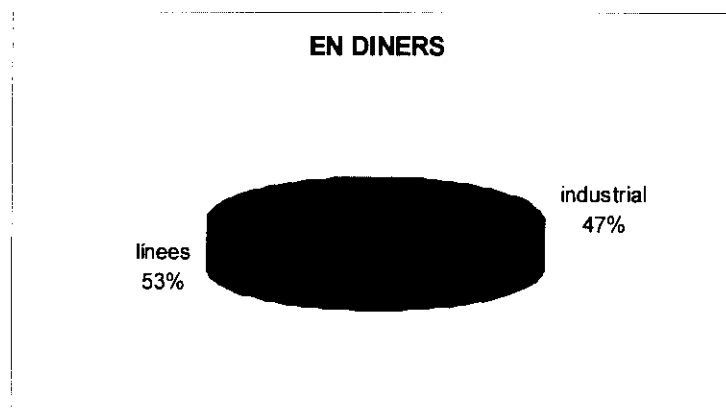
4ª operació

	8-7-94		no s'ha signat
--	--------	--	----------------

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a la Xina el 1994 :

Industrial	47 %
línees	53 %

c) 1993¹⁹⁵

¹⁹⁵ Un dels problemes més grans que hem detectat en l'estudi del FAD, és el relacionat amb les dates d'apropament dels convenis de crèdit per part de l'ICO i la l'agent financer del govern xinès. De les 7 operacions aprovades el 1995, 5 ho varen ser per l'ICO el 5-10-89. Aquesta situació és incomprendible. No és possible que l'ICO negoci un conveni de crèdit amb qualsevol govern o agent financer estranger sense manament exprés del Consell de Ministres, que l'atorga en el moment de l'aprovació del crèdit FAD, tal i com s'estableix per disposició legal, (veure el capítol referent a mecànica del FAD) amb evident vulneració del principi de legalitat. Així ens trobem en una situació en que l'ICO ha actuat sense autorització del Consell de Ministres. Al menys sense autorització oficial. Això demostra el que s'ha

--	--	--	--

	línia de crèdit
	no consta
	no consta
	no consta
	20.000.000. \$
	no consta
	0.30 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta
	no consta

Percentatge temàtic :

Indústria	50 %
Turisme	50 %

Es van concedir set operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 77.193.239 de \$.

1º operació

	29-12-93		5-10-89
--	----------	--	---------

	assistència tècnica sector elèctric
	Initec
	no consta
	serveis

exposat en les notes anteriors, que l'administració espanyola està interessada en el mercat xinès per sobre de qualsevol altre consideració. L'any 89 es van produir els successos de la Plaça de Tiananmen, i l'ajut internacional a la Xina va ser suspès. El govern espanyol va seguir el corrent internacional i va adoptar com represàlia la suspensió de les operacions. Es constata que les mateixes varen ser acordades i aprovades per l'ICO el mateix any de la massacre de Tiananmen. Aquesta actitud només pot ser entesa mitjançant el despreu pel principi de legalitat i per una aplicació garantista de l'estat de dret. El govern espanyol va adoptar, la suspensió dels crèdits com a mesura cosmètica davant la Comunitat Internacional, mentre encarregava a l'ICO que enllestís les condicions de les operacions que varen ser aprovades quatre anys més tard. Això implica una vulneració de la legalitat vigent, en quant el Consell de Ministres atorga manament a l'ICO per a negociar les operacions amb la aprovació de cadascuna d'elles. Amb aquesta actitud es demostra que el govern no ha estat preocupat en cap moment pel respecte als drets humans a la Xina i que l'únic que ha fet ha estat a que els fets fossin oblidats per a realitzar les operacions en les condicions pactades al 89. Aquesta política implica que el govern xinès, en cap moment s'ha sentit pressionat pel govern espanyol en la seva política referent a les llibertats civils i polítiques i a un major respecte als drets humans. No s'ha sentit pressionat perquè coneixia que les operacions serien realitzades, i l'únic inconvenient era un retard en la seva realització. Aquesta política de l'administració espanyola implica :

- un frau a la legalitat, a causa del procediment utilitzat per a portar a terme les negociacions
- una manca de respecte a les recomanacions del Congrés dels diputats que s'estableixen al principi d'aquest capítol, que estableixen com a condició per a que l'ajut sigui correcte, que tingui incidència sobre la democratització de les societats objecte de desenvolupament
- una engany a la Comunitat Internacional, en quan el govern espanyol, es va limitar a simular que tallava l'ajut a la Xina, i l'únic que va fer fou suspendre la seva materialització mentre es dedicava a negociar a través de l'ICO noves operacions amb el govern xinès el mateix any dels aconteixements de Tiananmen.

L'ICO va negociar totes les operacions sense manament legal del Consell de Ministres, sense coneixement de la CIAD i eludint tots els tràmits establerts legalment. Un cop passat el ressò dels aconteixements de Tiananmen, les va passar a la CIAD i al Consell de Ministres per a la seva aprovació. Aquesta qüestió implica que es pugui posar en dubte tot el procediment d'obtenció d'un crèdit FAD, perquè en aquest moment amb les dades de què es disposen no es pot confirmar que aquesta hagi estat una excepció.

	30.000.000 \$
	0,20 %
	35 anys, amb 13 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

2ª operació

	19-11-93		9-1-95
--	----------	--	--------

	maquinària per el ferro a Meizhou
	Danobat, Sociedad Cooperativa
	no consta
	industrial
	9.200.000 \$
	no consta
	0,30 %
	39 anys, amb 12 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

3ª operació

	19-11-93		5-10-89
--	----------	--	---------

	control trànsit Xangun
	Sainco Tráfico
	infraestructures
	4.990.000 \$
	0,30 %
	39 anys, amb 12 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

4ª operació

	19-11-93		25-1-94
--	----------	--	---------

	línia de crèdit

	8.880.000. \$
	0,50 %
	30 anys, amb 9 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

5ª operació

	28-5-93		5-10-89
--	---------	--	---------

	dues depuradores per Xianmen
	S.A.D.E.P.A.G./Degremont
	infraestructura
	257.000.000 de pessetes
	0.20 %
	21 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
no consta	

6ª operació

	28-5-93		5-10-89
--	---------	--	---------

	assistència tècnica sector elèctric
	Initec
	no consta
	serveis
	20.000.000. \$
	no consta
	2,50 %
	35 anys, amb 13 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

7ª operació

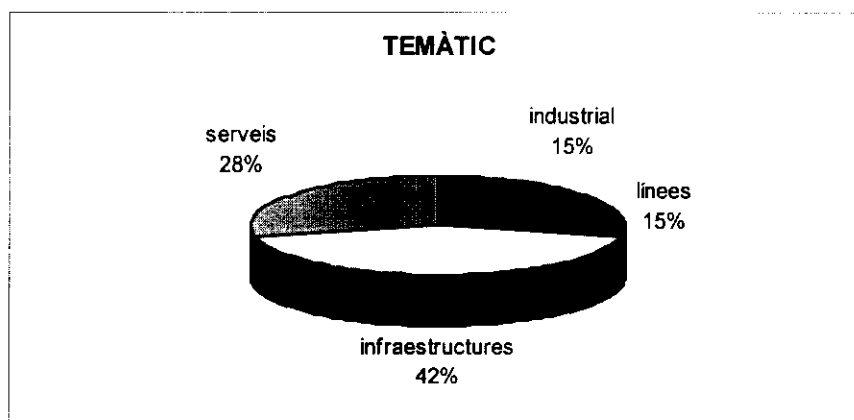
	21-5-93		5-10-89
--	---------	--	---------

	planta aigua potable Zhangzhou
	Thyssen Ingenieria
	no consta
	infraestructura
	259.000.000. de pessetes
	no consta
	2,50 %
	21 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

Percentatge temàtic¹⁹⁶ :

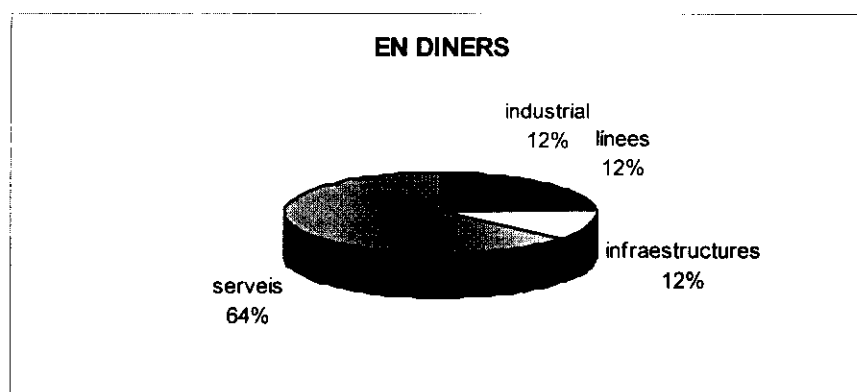
Indústria	14,5 %
Línies	14,5 %
Infraestructura	42,5 %
Serveis	28,5 %

¹⁹⁶ De l'anàlisi del repartiment temàtic de les operacions aprovades per a la Xina, se'n desprèn que la majoria de les operacions són per a l'adquisició de bens d'equipament de caràcter industrial i per la construcció de plantes industrials. La majoria d'elles són susceptibles de tenir rendibilitat i per tant no s'ajusten al Consens OCDE, i la seva incidència en el conjunt de la població xinesa és mínim, i la seva repercussió en aconseguir un major nivell de desenvolupament institucional democràtic és nul. En el sector infraestructures existeixen partides destinades a la construcció de plantes potabilitzadores que tenen probablement un major grau de repercussió en el benestar de la població objecte de desenvolupament. Pel que fa al sector serveis, que consisteix en l'aprovació de diverses partides per a la prestació de serveis d'assistència elèctrica, no se'n pot desprendre la natura de la mateixa. Resulta difícil d'imaginar que un país que està en condicions de situar satèl·lits de comunicacions o militars a l'òrbita de la terra, necessiti assistència tecnològica provinent d'Espanya. A pesar de l'obscuritat, entenem que si l'assistència és per a que un major nombre de famílies disposi de llum elèctrica, aquestes són operacions correctes en quan al matèria o servei exportat. Per a una major aproximació a la natura de les operacions aprovades, veure les notes anteriors.

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a la Xina el 1993 :

Industrial	12 %
Linees	12 %
Infraestructures	12 %
Serveis	64 %

d) 1992¹⁹⁷

Es van concedir sis operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 227.234.000 de \$.

1º operació

	23-12-92		5-10-89
--	----------	--	---------

	no consta
	Alcatel
	centrals telefòniques a Ganzú
	infraestructures
	14.160.000 \$
	no consta
	1,25 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

¹⁹⁷ En relació a les operacions aprovades el 1992, en dues ocasions es repeteix la problemàtica referent a que en el moment de l'aprovació per part del Consell de Ministres, les operacions ja havien estat negociades per part de l'ICO.

2ª operació

	23-12-92		5-10-89
--	----------	--	---------

	centrals telefòniques, Mong in
	Alcatel
	infrastructures
	12.010.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

3ª operació

	17-7-92		16-1-92
--	---------	--	---------

	foneria de Wuan
	Técnicas Reunidas
	no consta
	industrial
	151.709.000 \$
	no consta
	1,25 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

4ª operació

	21-2-92		16-1-92
--	---------	--	---------

	planta d'òxid d'etilè a Tianmin
	Foster Wheeler Trad
	no consta
	industrial
	30.640.000. \$
	no consta
	1,25 %

	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

5ª operació

	21-2-92		16-1-92
--	---------	--	---------

	planta ciment Quinxin
	KHD Humbolt Wedag
	no consta
	industrial
	3.715.000 \$
	no consta
	1,25 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

6ª operació

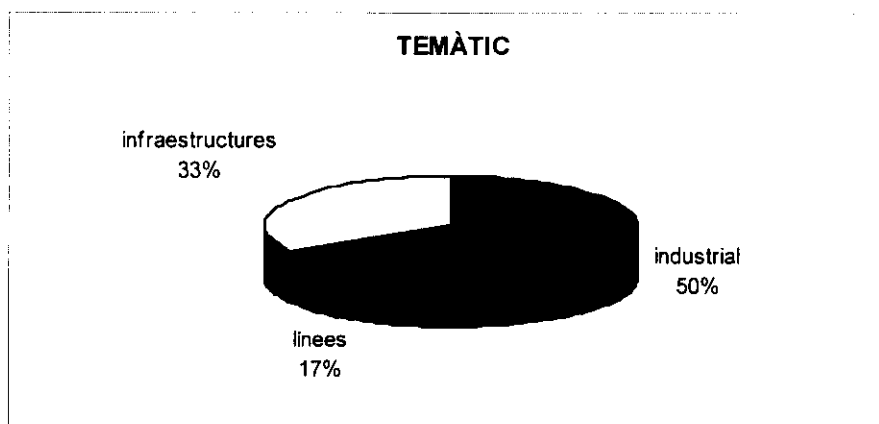
	21-2-92		23-6-92
--	---------	--	---------

--	--	--	--

	línia de crèdit
	no consta
	no consta
	no consta
	15.000.000. \$
	no consta
	0,55 %
	20 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta
	no consta

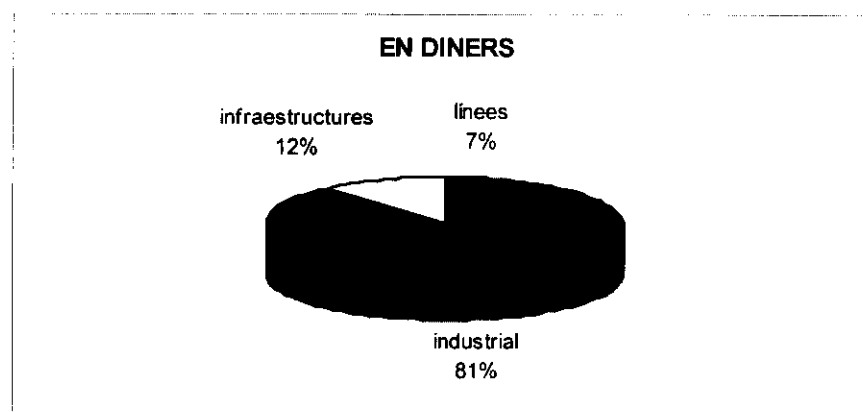
Percentatge temàtic :

Indústria	49,9 %
Finjes	16,6 %
Infraestructura	33,3

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a la Xina el 1992¹⁹⁸ :

Industrial	82 %
Línies	6,5 %
Infraestructura	11,5 %

¹⁹⁸ De totes les operacions aprovades per a la Xina el 1992, només les referents a infraestructura, en aquest cas telefònica, compleixen amb els objectius del que és un bon ajut al desenvolupament. És molt significativa la preponderància del sector industrial, que és susceptible de tenir rendibilitat econòmica, i per tant no és correcte, i del sector línies de crèdit que amb les dades de que es disposa no pot ser fiscalitzat.

	10-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	xarxa elèctrica Lobito Bengula
	Elecnor S.A
	no consta
	infraestructures
	2.835.000 \$
	no consta
	3,45 %
	13 anys, amb 15 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

3ª operació

	10-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	transmissió Cabambe-Viana
	Elecnor S.A
	infraestructures
	2.998.000 \$

VII- Angola**a) 1995**

Es van concedir set operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 76.576.000 de \$.

1º operació

	1-12-95		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	26 complexos mèdico-educatius
	Emex S.A
	no consta
	sanitari
	24.335.000 \$
	no consta
	3,45 %
	19 anys, amb 4 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

2ª operació

	no consta
	3,45 %
	13 anys, amb 5 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

4ª operació

	10-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	remodelació subestació Cabambe
	Elecnor S.A
	no consta
	infraestructures
	3.394.000 \$
	no consta
	3,45 %
	13 anys, amb 5 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

5ª operació

	10-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	extensió sub-estació Cuca Mutamba
	Montreal. (Sercobe)
	no consta
	infraestructura
	21.250.000 \$
	no consta
	3,45 %
	13 anys, amb 5 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

6ª operació

	10-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	Equipament mèdic hospital de Cazenga
	Iecsa. (Focoex)
	no consta
	sanitari

	2.490.000 \$
	no consta
	1,50 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

7ª operació

	10-11-95		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	clínica multiperfil a Luanda
	Emex S.A
	no consta
	sanitari
	9.053.000 \$
	no consta
	0,50 %
	30 anys, amb 9 anys de gràcia
	no consta
	no consta
no consta	

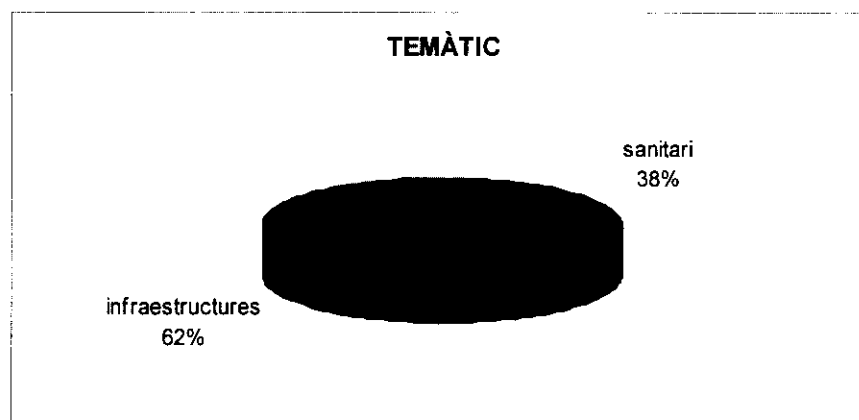
8ª operació

	2-6-95		no s'ha signat
--	--------	--	----------------

	xarxa telefònica bàsica a Luanda
	Alcatel
	no consta
	infrastructures
	10.221.000 \$
	no consta
	0,35 %
	30 anys, amb 10 anys de gràcia
	no consta
	no consta
	no consta

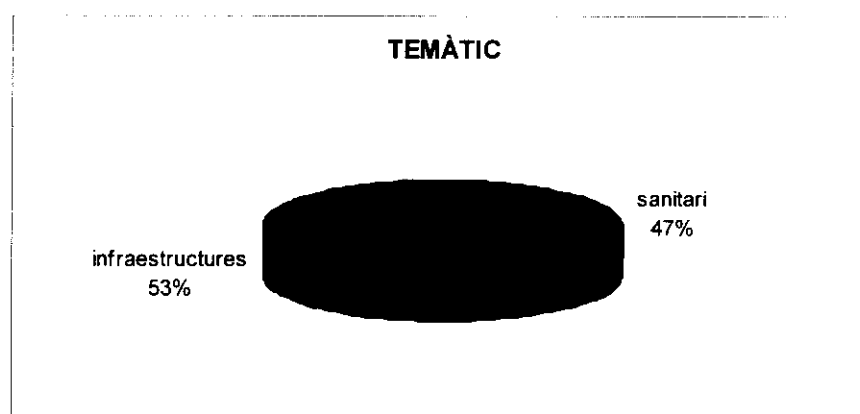
Percentatge temàtic :

Sanitat	37,5 %
Infraestructures	62,5%

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a Angola el 1995¹⁹⁹ :

Sanitari	47 %
Infraestructures	53 %

¹⁹⁹ L'anàlisi de les operacions aprovades revela que en aquest cas, i per el que es refereix a la natura del bens que es pretén exportar, les operacions són correctes, perquè totes incideixen en el benestar de la població, a través d'una millora en les comunicacions, en un país que les té totalment destruïdes a causa de la llarga guerra civil. L'altre sector beneficiari és l'hospitalari que té una incidència directa en el benestar de la població, sempre que es tracti d'hospitals públics als qual pugui tenir accés tota la població.

VIII- Mèxic

a) 1993

Es van concedir quatre operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 47.090.000 de \$.

1º operació

	29-12-93		no s'ha signat
--	----------	--	----------------

	projecte de construcció dels serveis generals de la planta i dipòsits i magatzems exteriors del projecte de planta de metiliterbutil-éter, (producte utilitzat com additiu per a les benzines sense plom)
	Dycsa
	no consta
	industrial
	20.986.000 \$
	no consta
	1,25 %
	30 anys, amb 10 de gràcia
	35 %
	no s'han produït perquè no s'ha signat el conveni de crèdit i el projecte no ha entrat en vigor
	no s'ha executat

2ª operació

	28-5-93		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	projecte de subministrament d'una planta de congelació de verdures
	Consorci M.E.B
	Estat de Sinaola (àrea dels Mochis)
	béns d'equipament
	8.466.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 de gràcia
	35 %
	no s'ha executat

3ª operació

	21-5-93		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	projecte de construcció i equipament per a l'explotació d'una
--	---

	pedrera de marbres, a l'estat de Queretaro
	Dycsa
	béns d'equipament
	11.875.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 de gràcia
	35 %
no s'ha executat	

4ª operació

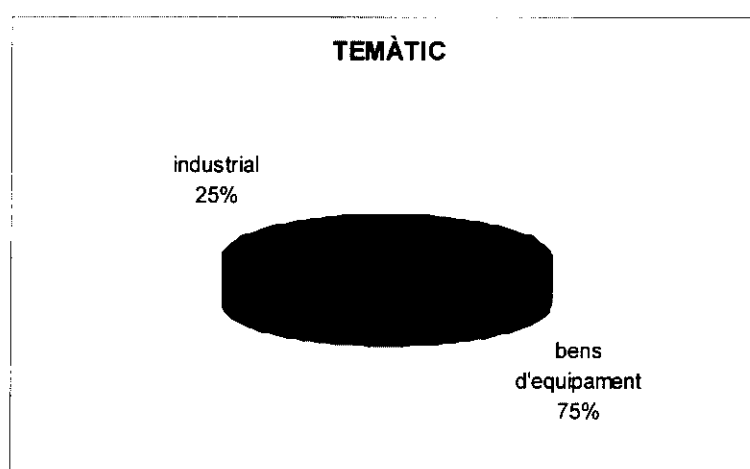
	21-5-93		no s'ha signat
--	---------	--	----------------

	projecte de construcció i equipament d'un hospital general a la ciutat de Chetumal, de l'estat de Quintana-Roo.
	Cubiertas y Mzov.
	béns d'equipament
	5.763.000 \$
	1,25 %

	30 anys, amb 10 de gràcia
	35 %
	no s'han realitzat perquè el crèdit està en període de carència.
	no s'ha iniciat l'execució.

Percentatge temàtic concedit el 1993²⁰⁰ :

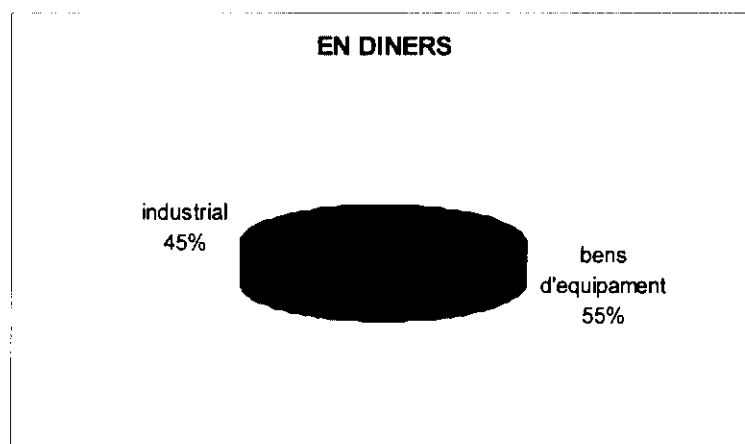
Béns d'equipament	75 %
Industrial	25 %

Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a Mèxic el 1993 :

²⁰⁰ Totes les operacions es corresponen a exportació de material industrial o béns d'equipament. Tots aquests béns detallats en els quadres corresponents a les operacions aprovades per Mèxic el 1993, són susceptibles de tenir rendibilitat i per tant no són correctes amb el Consens OCDE. No són béns que permetin un major grau de desenvolupament al conjunt de la població, ni tant sols a sectors determinats, perquè és un material destinat a una millora de les explotacions existents o a la construcció de noves plantes industrials, que només donaran un benefici econòmic als seus gestors, siguin públics o privats, i tindran un incidència indirecta sobre la població objecte de desenvolupament. En els moments en que es varen aprovar aquestes concessions Mèxic estava a punt de sortir de la llista de països seleccionables del Consens de l'OCDE. Així l'administració espanyola ha utilitzat el FAD per a finançar l'adquisició de béns que no incideixen en el benestar de la població, abans que s'hagués d'utilitzar una altra font de finançament per a les exportacions industrials espanyoles.

Bens d'equipament	55 %
Industrial	45 %

b) 1992

Es van concedir tres operacions de crèdit FAD :

Valor total de les concessions : 15.697.000 de \$

1ª operació

	23-12-92		12-3-93
--	----------	--	---------

	Sistema de telecomunicacions de la doble via electrificada
	Mèxic-Queretaro
	Sainco
	infraestructura

	5.347.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 de gràcia
	35 %
	no se n'han realitzat perquè està en període de carència
	no consta

2ª operació

	23-12-92		27-9-93
--	----------	--	---------

	instal·lació d'una xarxa de radars meteorològics
	Emex/Ericsson
	Comissió Nacional d'Aigua
	infraestructura
	4.298.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 de gràcia
	35 %
	no se n'han realitzat perquè està en període de carència
no consta	

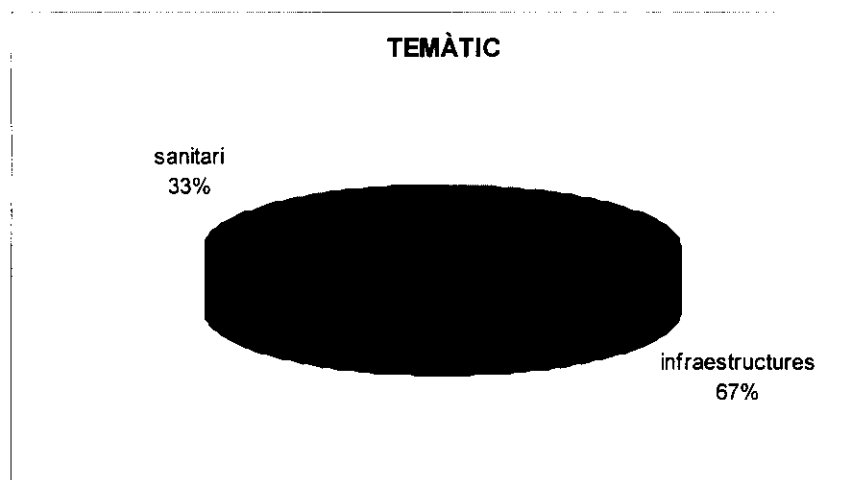
3ª operació

	23-12-92		12-3-93
--	----------	--	---------

	hospital oncològic de Sonora
	Cubiertas y Mzov
	sanitari
	6.052.000 \$
	1,25 %
	30 anys, amb 10 de gràcia
	35 %
	no se n'han realitzat perquè està en període de carència
	no consta

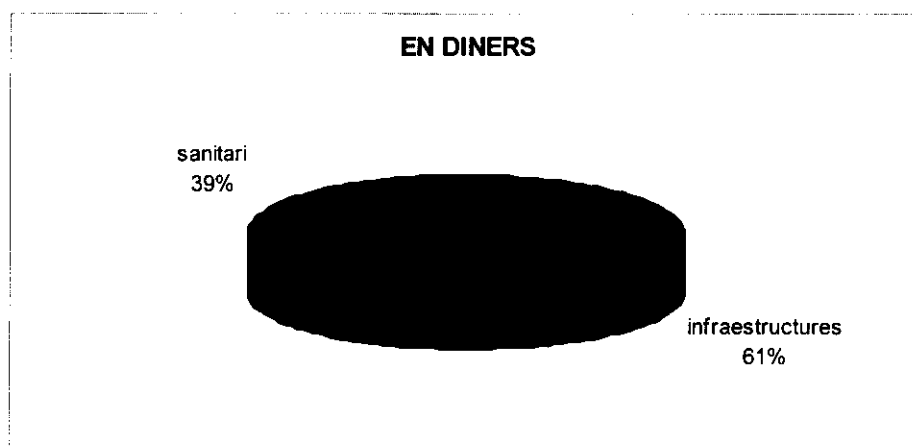
Percentatge temàtic concedit el 1992 :

Investigació	66,6%
Sonora	33,3%

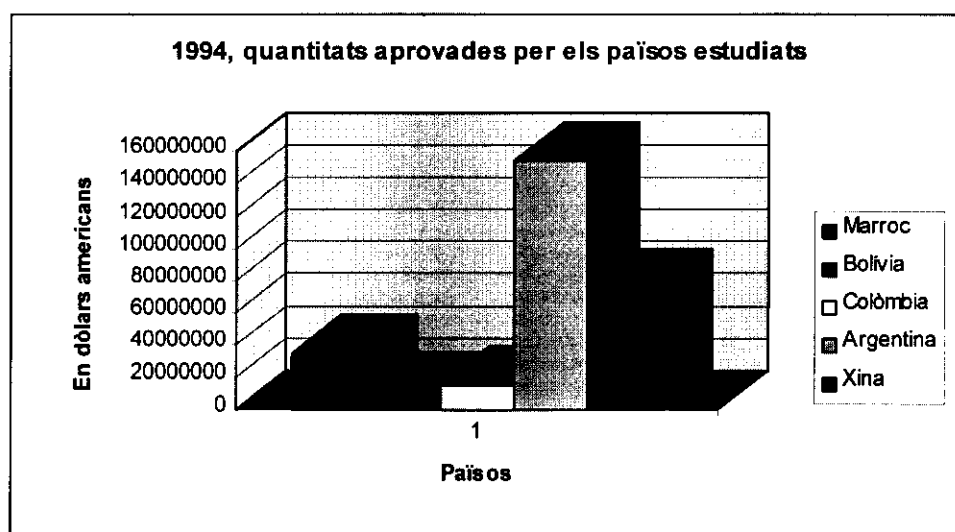
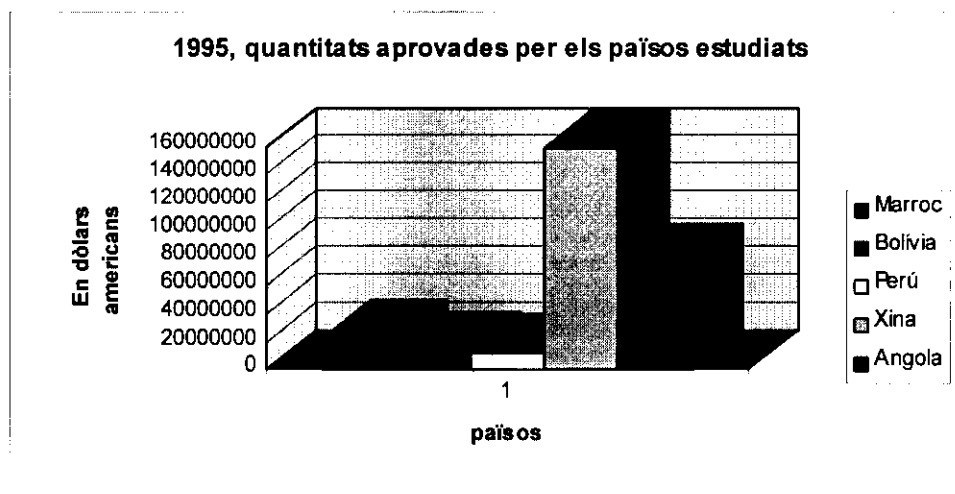
Percentatge temàtic en relació al total monetari de crèdit FAD concedit a Mèxic el 1992²⁰¹ :

Infrast...	61%
Sanitari	39%

²⁰¹ Les operacions aprovades per a Mèxic el 1992, són correctes des de el punt de vista del material exportat, donat que totes incideixen en el benestar de la població. El material sanitari és correcte sempre que vagi destinat a institucions que no posin restriccions a cap estament de la població en el seu fruïment. El percentatge infraestructures, està destinat a la millora de les comunicacions i a l'adquisició d'un sistema de radars meteorològics. Cal destacar la seva bondat, sempre i quan incideixin directament en el benestar del conjunt de la població.

3. gràfiques

(c) Conclusions i propostes

(i) *Conclusions*

1. Des de la seva creació el 1976, el FAD ha sofert una evolució important en el tipus de matèries exportades. Fins els anys 90, no es va tenir cap mena de sensibilitat amb el que era el desenvolupament dels més necessitats. Fins el 1991 s'exportaven armes amb càrrec al FAD. Actualment aquesta pràctica està totalment oblidada.
2. Fruit de l'evolució comentada al primer punt d'aquestes conclusions, és l'espectacular augment de recursos destinats als sectors sanitari i educatiu, que compleixen totes les recomanacions dels òrgans nacionals i internacionals. Malgrat que aquest augment és positiu s'ha produït durant els anys 1994 i 1995, és a dir gairebé 20 anys més tard de la instauració del FAD.
3. L'administració espanyola vulnera el Consens OCDE de forma reiterada perquè exporta gran quantitat de béns que són rendibles econòmicament. Això implica que l'OCDE no porta a terme l'estricta control que s'espera d'aquest organisme. Un exemple incomprensible és la gran quantitat de plantes industrials que es construeixen i entreguen clau en mà amb finançament FAD.
4. Segueix existint una inexplicable obscuritat, que les administracions emparen en el secret comercial que impedeix conèixer la realitat de les exportacions. Les peticions que s'han contestat a diversos diputats, que fetes per encàrrec de l'equip investigador, estan molt lluny del que hauria de ser la transparència informativa en un règim democràtic com el nostre. (Vegeu apartat dedicat al principi de publicitat del FAD (III, 3)).
5. Existeix una gran quantitat de concessions en forma de línia de crèdit per a la Xina, les quals no poden ser analitzades per la seva manifesta obscuritat.
6. Es realitzen operacions que només són profitoses pels interessos de l'indústria espanyola, com és el cas de les exportacions navals espanyoles al Marroc.
7. En moltes ocasions, i aprofitant que la concessió és per un crèdit lligat, en el qual el comprador està obligat a adquirir el material a la indústria del país prestamista, es produeix una inflació en els preus.

8. Actualment no s'exporta material militar, però existeixen partides de FAD destinades a l'adquisició de material amb destinació a les forces armades d'alguns països. Unes forces armades que en alguns casos com l'argentí, han portat a terme actuacions lamentablement poc sensibles amb els drets humans i la democràcia. Aquestes operacions no són correctes des d'una tècnica de la cooperació al desenvolupament perquè no es tracta de material que sigui útil per a la majoria de la població, o encara que ho sigui, en resulta atribuïda la seva gestió a les forces armades, sense generar riquesa directament.
9. L'administració espanyola utilitza el FAD a la seva conveniència política, sanciona uns països amb la possible suspensió de l'ajut per no respectar els drets humans, com és el cas del Perú, i no observant altres actituds reprovables com el que està succeint a la Xina.
10. Els països més desenvolupats d'entre els més pobres, com són l'Argentina o Mèxic utilitzen el FAD per a l'adquisició de béns que tenen rendibilitat econòmica. Especialment pel que fa a l'adquisició de béns infraestructura i plantes industrials clau en mà.
11. Mai no es va suspendre l'ajut a la Xina, només es va portar a terme una suspensió l'execució dels projectes que havien estat aprovats prèviament per l'ICO.
12. L'ICO ha negociat i signat convenis de crèdit sense manament previ del Consell de Ministres, (per via de l'aprovació). És difícil esclarir aquesta llacuna en l'actuació de l'ICO amb informació de que disposem.

(ii) *propostes*

1. Respectar les recomanacions provinents del Congrés dels Diputats en matèria d'ajut al desenvolupament.
2. Respectar les recomanacions dels organismes multilaterals competents en matèria de desenvolupament i adherir-se a les seves polítiques.
3. Evitar la persecució d'interessos comercials en favor d'un suport més real a les poblacions més necessitades.

4. Donar una major transparència a l'informació relativa al FAD.
5. Sancionar les empreses que abusin de la situació de debilitat dels més pobres.
6. Elaborar, amb caràcter de subvenció a fons perdut, plans de desenvolupament per cadascun dels països beneficiaris d'un crèdit FAD.
7. Evitar que el finançament de qualsevol material susceptible de tenir rendibilitat econòmica, i que computi com AOD
8. Observar acuradament la destinació dels materials o serveis exportats per a evitar un desviament en el seu ús.
9. Intentar que els béns finançats amb càrrec al FAD siguin d'abast general per a les poblacions dels països prestataris.

IV. CARÀCTER COMERCIAL DELS CRÈDITS FAD.

El sistema de crèdits concessionals que va establir el govern espanyol i que és coneix amb el nom de FAD, és en teoria un mode d'ajut a països que estan en vies de desenvolupament, és a dir, a països en dificultats econòmiques.

La realitat que es desprèn de les anàlisis legislativa i procedimental, és que els crèdits FAD són orientats a la promoció de les empreses espanyoles a l'estranger, les quals estan lluitant per fer-se un lloc en els principals mercat internacionals. És clar, doncs, que el FAD té una claríssima orientació comercial, que està per sobre de qualsevol altre criteri que es refereixi a ajut o suport al desenvolupament de les poblacions dels estats o nacions en vies de desenvolupament.

Aquestes apreciacions teòriques s'ha vist corroborades per la tasca pràctica que han portat a terme els investigadors davant tots els interlocutors que intervenen en les concessions de crèdit FAD, és a dir davant representants de l'administració espanyola, de les empreses implicades en la venda de material amb destinació als països del tercer món, amb representants de les legacions diplomàtiques dels països que han rebut béns amb càrrec al FAD. Els investigadors poden afirmar sense dubte que els resultats de les investigacions teòriques, s'han vist confirmats i augmentats amb les afirmacions de tots els implicats, qui sense cap rubor han afirmat la comercialitat del FAD.

Per poder afirmar que els crèdits FAD son de caràcter comercial, cal una definició del que entenem que és comercial, és a dir, l'exclusiva persecució de beneficis econòmics. Aquests s'obtenen de dues formes :

- lucre econòmic en el balanç final d'una operació mercantil.
- promoció publicitària per la presència d'un establiment mercantil en un concret mercat econòmic.

Així doncs apreciar el caràcter comercial d'una manera exclusiva, implica que l'objecte estudiat només està informat per la consecució dels dos objectius anteriors. En manifestar la comercialitat del FAD afirmem que el seu objectiu és que les empreses mercantils espanyoles obtinguin lucre en les seves operacions amb els països en vies de desenvolupament, i que mantinguin una presència continuada en el mercat internacional dels països del tercer món.

Actualment l'administració espanyola competent en matèria d'ajut al desenvolupament dirigeix la seva actuació a l'obtenció dels objectius esmentats anteriorment.

(a) Principals trets que indiquen la comercialitat dels crèdits FAD

(i) *En la sol·licitud.*

La sol·licitud davant la SGFFE la porta a terme l'empresa que té la pretensió d'exportar els béns o serveis. D'aquesta problemàtica se'n fa ressò el Tribunal de Comptes²⁰². El qual afirma que el FAD es concedeix al país importador, i que per tant és aquest qui ho hauria de sol·licitar. No obstant això en la pràctica és el mateix exportador²⁰³ qui es dirigeix a la Direcció General de Política Comercial per sol·licitar informació o per presentar un projecte amb l'acord del país importador²⁰⁴.

---

²⁰² Informe de fiscalització del Fons d'Ajut al Desenvolupament dels anys 1986 a 1990, a les Corts Generals, per Tribunal de Comptes. A l'informe, i basant-se en la natura de les operacions i en la legalitat vigent, el Tribunal de Comptes indica que és l'importador qui ha de realitzar la sol·licitud. No obstant això el Tribunal observa que en la pràctica és el mateix exportador qui es dirigeix inicialment a la Direcció General de Comerç, sol·licitant informació o bé presentant un projecte.

²⁰³ Fonts Empresariales relacionades amb el FAD. No es filtren les necessitats del país importador, no es pot demanar a una empresa mercantil que porti a terme gestions d'aquest tipus. Haurien d'existir comissions com succeeix amb les operacions del Banc Mundial. D'aquestes afirmacions podem desprendre que les empreses que treballen amb crèdit FAD no realitzen cap gestió destinada a la valoració de què és el que més convé a les poblacions dels països en vies de desenvolupament.

²⁰⁴ Aquesta situació és difícilment comprensible, perquè pensem que la sol·licitud l'hauria de realitzar el país prestatari, ja que té un coneixement molt més exhaustiu de les seves necessitats. El crèdit al desenvolupament és per a donar suport a les economies més deprimides per a poder dotar-se de les infraestructures mínimes per a aconseguir un bon nivell de creixement, o per a poder cobrir les necessitats més bàsiques de la població. Aquests són els criteris que s'haurien de tenir en compte al moment de presentar una sol·licitud de crèdit FAD, i qui millor els pot defensar és el país importador. El fet que la sol·licitud sigui realitzada per l'empresa que pretén exportar els béns o serveis, indica que el criteri comercial és el que informa la concessió d'un crèdit FAD des de un bon principi. Que una empresa privada o pública amb caràcter mercantil es converteixi en representant dels interessos de poblacions de països en vies de desenvolupament és incongruent donat que l'objecte de totes les empreses regulades per la legislació mercantil és aconseguir un lucre al final de cada exercici. Per tant aquestes empreses, d'acord amb el seu objecte social deixaran en un segon terme l'interès pel desenvolupament i es centraran en l'obtenció de guanys.

(ii) En l'actuació de la SGFFE.

La SGFFE és el primer òrgan amb capacitat per a denegar una operació Depèn de la Direcció General de Política Comercial. Es tracta d'un filtre relacionat amb les activitats comercials espanyoles. No és una institució amb l'obligació de vetllar per la política de desenvolupament que porta a terme l'administració espanyola, sinó que la seva missió és promocionar el comerç i la presència d'exportacions i empreses espanyoles a l'estranger²⁰⁵. L'actuació d'aquest òrgan és determinant en l'obtenció d'un crèdit FAD, perquè si s'aconsegueix l'aprovació pel mateix, difícilment es veurà denegat en instàncies posteriors.

No es desprèn de la regulació legal cap criteri que pugui guiar les decisions de la SGFFE.

Existeix un buit legal²⁰⁶ que permet a la SGFFE aplicar els criteris que li semblen més escaients, i que donada la seva natura són criteris comercials²⁰⁷.

Aquesta situació en la que només es tenen en compte criteris comercials²⁰⁸ ha estat posada de manifest per el CAD²⁰⁹ en l'informe de valoració de l'AOD espanyola²¹⁰

---

²⁰⁵ El dia 17 d'octubre els investigadors es van desplaçar a la seu de la Direcció General de Política Comercial, on mantingueren una entrevista amb dues funcionàries de la SGFFE. Aquestes funcionàries varen afirmar, sense cap tipus de reserva que la prioritat del FAD és fomentar les exportacions de les empreses espanyoles, no cap altra. Des de SGFFE es justifica aquesta activitat de considerar el FAD contemplant només un vessant comercial, en que aquest és un instrument de promoció de les empreses espanyoles a l'estranger i que és una política que és seguida per tots els països del nostre entorn. En la reunió es va expressar d'una manera ben clara que aquest organisme només està preocupat per la promoció i el benefici comercial de les empreses espanyoles a l'estranger. Un exemple posat per les funcionàries de la SGFFE, és que en el cas que una empresa espanyola no resulti competitiva en els costos davant una empresa d'un altre país. La SGFFE realitza un "matching", que consisteix en l'igualació de les condicions financeres proposades per la competència internacional. És fàcil endevinar que aquesta activitat proteccionista, es per tal de poder aconseguir els contractes amb el país prestatari, no per a poder millorar les condicions financeres a les quals s'haurà de sotmetre el país prestatari.

²⁰⁶ No existeix cap normativa en la que es fixin els criteris que han de regir la valoració de les operacions per part de la SGFFE.

²⁰⁷ Les funcionàries de la SGFFE encarregades de la tramitació de les peticions de crèdit, afirmen que no existeix cap criteri al que s'hagin d'atenir per a realitzar la selecció de les operacions.

²⁰⁸ Entrevista a la seu de Cubiertas i MZOV amb el senyor José Luís G^a Ubanell, Director general. En aquesta entrevista es va posar de manifest la gran importància que té el FAD per les empreses espanyoles, donat que és un crèdit comercial i suposa una excel·lent eina per l'obertura de nous mercats. Com es pot comprovar, la visió que tenen les grans empreses que treballen amb crèdit FAD es correspon amb la definició que s'ha donat de caràcter comercial.

D'ençà que es va instituir el Fons d'Ajut al Desenvolupament, s'han elaborat diversos documents provinents d'instàncies administratives i parlamentàries²¹¹ en els quals es fixen un seguit de criteris²¹² que han d'informar les concessions²¹³ de crèdit al desenvolupament. No han estat seguits en cap ocasió.

---

²⁰⁹ Diari de sessions del congrés dels diputats. Comissió no permanent sobre cooperació i ajut al desenvolupament. Compareixença del Ministre de Comerç i Turisme sr. Gómez-Navarro Navarrete. V Legislatura. Núm 385, 1994. Com a resposta d'una pregunta d'un diputat popular (Hernando Fraile) en relació a l'Informe del CAD, el Ministre dóna una sèrie de claus per interpretar el citat informe. "L'OCDE és un organisme dedicat exclusivament a l'ajut al desenvolupament, no comercial, i, per tant, qualsevol visió comercial és considerada de forma negativa. Així, era de suposar que l'Informe del CAD no seria massa complaent amb la política de crèdits FAD, instrument comercial amb un pes molt important en la cooperació espanyola."

²¹⁰ Informe del Comitè d'Assistència al Desenvolupament de l'OCDE sobre l'ajut al desenvolupament espanyol. 1993. En el mateix s'afirma que Espanya és el país amb un programa d'ajut concessional amb més orientació comercial i el segon amb condicions comercials més dures, entre els països del CAD. S'afirma que el Ministeri de Comerç té el seu propi sistema d'avaluació dels crèdits FAD. No obstant, és un sistema que no permet una verificació suficient de la correcta utilització dels fons i no tracta l'impacte sobre el desenvolupament d'aquests crèdits. Son avaluacions i criteris comercials. Crèdits FAD. Malgrat el seu nom, són concedits atenent a criteris de tipus comercial, tal i com regula el reial decret de creació. El 1992, el FAD va suposar quasi tres quartes parts de l'ajut bilateral espanyol i va suposar menys del 20% del total de les exportacions espanyoles en aquell any. Els criteris de pobresa i el suport a plans nacionals de desenvolupament del país receptor no han jugat fins la data un paper significatiu en el procés de decisió de concessió dels crèdits FAD. Fins 1990, el CAD denuncia que els FAD van servir per finançar equipament militar espanyol, tot i que aquestes exportacions no van constar com AOD. L'últim crèdit FAD concedit per equipament militar va ser autoritzat el 1991. El CAD es fa ressò del document "La realitat de l'ajuda", publicat per diverses ONGs espanyoles, on es critica els efectes negatius sobre la qualitat, la distribució geogràfica, sectorial de l'ajuda degut als crèdits FAD, i les conseqüències sobre el deute extern dels països beneficiaris. El 1992, el Parlament també insisteix en la necessitat que els crèdits FAD estiguin guiats pels principis directors de l'ajuda al desenvolupament i que es doni prioritat als criteris d'ajut per sobre dels comercials. El CAD recomana que com a primer pas, el govern espanyol hauria de considerar només AOD aquells crèdits FAD que responguin totalment als criteris d'AOD, pràctica instituída per Àustria fa uns anys per aquests tipus de crèdits. Una mesura així contribuiria a millorar la qualitat de l'ajuda espanyola, tot i que també comportaria una reducció substancial del seu volum.

²¹¹ "Informe sobre los objetivos y líneas generales de la política española de cooperación y ayuda al desarrollo" Arxiu del Congrés dels Diputats, 1992.

²¹² En el citat informe s'indica que les característiques generals de la política espanyola de cooperació al desenvolupament seran les següents :

1. Voluntat de col·laborar en el reforçament de relacions pacífiques i de la col·laboració entre els pobles de la terra.
2. Espanya assumeix en el conjunt de la seva política de cooperació al desenvolupament el compromís de cooperar en el desenvolupament integral de les nacions més necessitades.
3. El desenvolupament significa millorar les condicions de vida del conjunt de la població, majors cotes de llibertat, un millor repartiment dels fruits del creixement, la millora de la seguretat individual i col·lectiva, i l'accés assegurat als serveis sanitaris, educatius i culturals.
4. Espanya respecta la capacitat de cada poble a impulsar el seu model de desenvolupament, però exigeix dels països beneficiaris un compromís ferm i fort en favor de la democratització i el respecte als drets humans.

(iii) *En la selecció a la Direcció General de Política Comercial.*

Al sí de la SGFFE existeix una comissió anomenada Comissió Financera²¹⁴, que és l'encarregada de seleccionar les operacions que es trametan a la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament. La presència d'aquesta Comissió Financera²¹⁵ ha estat

---

5. La política espanyola de cooperació al desenvolupament és in integrant destacat de la política exterior, i serveix als interessos d'aquesta.

Els objectius esmentats en aquest informe són :

- a. Suport per a la consecució d'un creixement sostingut basat en el propi creixement dels països en desenvolupament, en un marc de respecte a la democràcia i als drets humans.
- b. Contribuir a la seguretat, la pau i l'estabilitat.
- c. Potenciar la imatge exterior d'Espanya, la presència política i el coneixement de la nostra experiència col·lectiva en democràcia, l'expansió de la cultura hispànica en el món i la projecció internacional de la nostra economia.
- d. La potenciació dels recursos humans, la reforma de l'aparell estatal i el sanejament de l'economia.
- e. Espanya concedirà prioritat a la formació professional de les poblacions ajudades en els camps que més convinguin al desenvolupament dels seus països. La formació es prestarà sempre que sigui possible en el país en desenvolupament, a menys que les circumstàncies aconsellin fer-ho a Espanya.
- f. En la valoració del procés democratitzador d'un país, a efectes de que sigui susceptible de rebre ajut al desenvolupament constitueixen requisits mínims, les llibertats fonamentals d'expressió, de moviment i d'associació, l'igualtat de tots els ciutadans davant la llei, la llibertat de premsa, l'expressió política plural i sobretot el principi de separació de poders de l'estat.
- g. Es tindrà sempre el compte l'existència de l'anomenada clàusula democràtica a que fa referència el punt anterior. Per tant no té sentit afirmar que la política espanyola d'ajut al desenvolupament respectarà la no ingerència en assumptes interns.

Referent al FAD l'informe manifesta que aquest s'ha d'atenir als principis expressats per a la regulació de la política de cooperació.

²¹³ Diari de sessions del Congrés dels Diputats, V legislatura, Comissió no permanent sobre cooperació i ajut al desenvolupament, núm 442. Compareixença del Secretari d'Estat de la SECIPI, senyor Dicenta Ballester per informar del PACI 1995. En aquesta compareixença el Secretari d'Estat va considerar que la utilització del FAD amb finalitats comercials no ha d'escandalitzar ningú, ja que tothom ho fa, segons ell.

(Vegeu l'estudi realitzat sobre la política de desenvolupament aplicada per el Regne dels Països Baixos)

²¹⁴ Funcionaris de la SGFF manifesten que totes les proposicions son analitzades per la comissió, que no és cap instància oficial, sinó que es tracta d'un simple grup de treball de la casa. Està compostat pels directors i sub-directors dels diversos departaments que s'ocupen de la tramitació de les operacions. Així doncs resulta que les sol·licituds de crèdit FAD, en un primer moment son acceptades o rebutjades per un òrgan sense personalitat jurídica i que per tant no està sotmès a cap tipus de normativa en la seva actuació. Per tant es pot afirmar sense cap dubte que en no existir criteris fixats, només es té en compte l'interès comercial de les operacions i de les empreses que les sol·liciten.

²¹⁵ Contestació del govern a la pregunta dels diputats Rafael Antonio Hernando Fraile i Manuel Arqueros Orozco, del Grup Popular, sobre projectes i crèdits amb càrrec al Fons d'Ajut al Desenvolupament (FAD) autoritzats en la Comissió Interministerial del FAD i en Consell de Ministres des de l'1 de gener de 1994. BOCG, Congrés, 21-06-1994. La contestació té data de 24 d'octubre de 1994. En aquesta contesta, el govern afirma que la normativa legal vigent que regula el FAD no preveu l'existència d'una Comissió Financera que avalui els projectes abans de ser presentats a la Comissió Interministerial. El Ministeri de Comerç és qui té la funció d'elevat les propostes a la Comissió Interministerial. Per això, en el sí de la

denunciada pel Tribunal de Comptes²¹⁶. A la pràctica aquesta comissió financera, que es basa en criteris comercials, és qui aprova o rebutja una sol·licitud de crèdit FAD ja que la Direcció General de Política Comercial és qui denega les operacions o les aprova i eleva a la CIAD²¹⁷. El fet que el primer filtre provingui d'un organisme de caràcter comercial, que no està sotmès a cap tipus de regulació legal tendint a una efectiva aplicació de polítiques de desenvolupament, impedeix que en instàncies posteriors es puguin tenir en compte criteris referits al desenvolupament.

(iv) Aplicació de criteris provinents de la OCDE.

La condició més important per a la concessió d'un crèdit FAD és que aquest vagi destinat a un país considerat com a país en vies de desenvolupament per l'OCDE. En la selecció de les operacions per part de l'administració espanyola, especialment en la primera fase s'aprecia una inclinació important a no concedir crèdits FAD a països amb un nivell de renda molt baix²¹⁸.

Direcció General de Política Comercial es porten a terme reunions de treball amb la funció d'analitzar de forma conjunta les operacions FAD i d'elaborar les propostes que la normativa marca al Ministeri de Comerç.

En realitat tal i com es desprèn de les afirmacions dels funcionaris de la SGFFE i de l'informe del Tribunal de Comptes, aquesta Comissió és qui té un poder més gran en l'acceptació o no d'una operació de crèdit FAD.

²¹⁶ Informe del Tribunal de Comptes a les Corts Generals, durant el període fiscalitzat es va observar com una comissió financera ad hoc, dins la SGFFE, és qui elabora i aprova de forma efectiva totes les sol·licituds de crèdit FAD.

²¹⁷ Funcionàries de la SGFFE van manifestar que durant el procés d'aprovació, la CIAD posa reserves a les aprovacions si li sembla convenient, però no atura les concessions, que sempre estan determinades per la SGFFE. Les denegacions sempre es queden en filtres intermitjos. Els investigadors van sol·licitar consultar les sol·licituds denegades, però no es va permetre per part de la SGFFE.

²¹⁸ Corts Generals, Diari de Sessions del Senat, V legislatura, Comissions, núm. 185. Compareixença del Secretari d'Estat, senyor Apolonio Ruíz Ligeró, per a informar sobre el balanç de la política relativa als crèdits FAD, del 1994 i perspectives per el 1995. En aquesta compareixença el Secretari d'Estat va afirmar que : “ no crec que la cooperació hagi d'estar regida per criteris econòmics, però en el que es refereix a crèdits FAD si que ho és, perquè pretenem que vagin dirigits a països que tinguin un nivell de renda intermedi que els permeti tornar-nos els diners.

Corts Generals, Diari de Sessions del Congrés dels Diputats, V legislatura, Comissions, núm. 413. Compareixença del Secretari d'Estat de Comerç Exterior per explicar els resultats dels crèdits amb càrrec

L'Administració espanyola manté aquesta actitud per evitar situacions de mora²¹⁹, en les quals el deutor no pot fer front als pagaments. Aquesta voluntat dirigida a assegurar l'amortització és completament comercial²²⁰, no es valora el possible estat de necessitat dels possibles prestataris²²¹.

(v) *Actuació de la CIAD en relació al Ministeri d'Afers Exteriors.*

---

al FAD que es van concedir el 1993 i previsions per al 1994. El Secretari d'Estat va afirmar " El FAD és i serà un element fonamental de promoció de la implantació de les empreses espanyoles a l'exterior, de promoció de les exportacions, tot hi haver-hi un element d'ajut a l'exterior. Per tant, no és indiferent que els països tinguin una situació econòmica determinada, perquè a la llarga ha de tornar els crèdits.

Diari de Sessions del Congrés dels Diputats, V legislatura, Comissió no permanent sobre cooperació i ajut al desenvolupament, núm 385. Compareixença del Ministre de Comerç i Turisme, senyor Javier Gómez-Navarro Navarrete. El ministre va confirmar el caràcter comercial dels crèdits FAD afirmant que " El FAD té una concepció clara de foment a l'exportació, d'acord amb les orientacions de l'OCDE, no va dirigit als països més pobres, els quals han de ser receptors d'ajut no reemborsable". Sembla que el ministre interpretava que els països més pobres no han de ser objecte de l'atenció de l'OCDE. El ministre també va afirmar que el FAD es dirigeix a tres zones, dos de les quals són de prioritat política, el Maghreb i Iberoamèrica, però en la tercera que és Àsia la prioritat és completament comercial perquè el FAD és un element important de penetració i obertura de mercat.

²¹⁹ ICO, Reunió amb la senyora Concepción Frutos. La taxa de morositat es situa en el 4.5 %, i que és un resultat excel·lent, és una taxa molt baixa. Aquest resultat és molt similar al que obté la banca privada en les operacions mercantils, de la qual l'ICO n'està molt satisfet, llavors la valoració d'una operació es exclusivament al caràcter comercial, i aquesta idea influeix les concessions.

²²⁰ Informe del Comitè d'Assistència al Desenvolupament de l'OCDE sobre l'ajut al desenvolupament espanyol. 1993. Posa de manifest que els països amb renda mitja han rebut el 35 %de l'AOD, mentre que els països menys desenvolupats només han rebut el 7%.

²²¹ El problema que apreciem és el que constitueix un dels eixos principals del present estudi, difícilment els països més pobres podran millorar la seva situació si no reben el suport dels estats anomenats desenvolupats. Per tant aquesta actitud que manté l'administració espanyola és totalment inacceptable, donat que perseguir el retorn dels capitals prestats i alhora aconseguir una bona promoció de l'indústria espanyola a l'estranger és mantenir una actitud que només busca el benefici comercial directe per a les empreses espanyoles que exporten els seus productes gràcies als crèdits FAD, i indirecte amb l'obertura de nous mercats per a la indústria. Així el criteri comercial és ben evident, es produeix una situació de lucre comercial i promoció per als empresaris sense córrer cap risc perquè amb la selecció de països que puguin fer front als crèdits s'asseguren aquest objectius.

La Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament, està integrada per representants de diversos ministeris²²². Un dels càrrecs més importants dins la CIAD l'ocupa un representant del Ministeri de d'Afers Exteriors. El Director General de Relacions Econòmiques Exteriors²²³, adscrit al Ministeri d'AA.EE²²⁴, n'ocupa una vice-presidència. En la selecció prèvia que ha fet la SGFFE s'apliquen criteris comercials, per tant és difícil que en l'opinió que el representant d'exteriors, el qual ha vetllar per la correcció política de les operacions, pugui opinar sobre sol·licituds que han estat denegades amb anterioritat, perquè no les coneix²²⁵. Aquest és el problema de la CIAD, no pot vetllar per les necessitats del països peticionaris, perquè les operacions han estat presentades per empreses espanyoles de caràcter mercantil, ni per la correcció de les operacions perquè les que arriben a tractar-se al seu sí, ja estan cribades seguint criteris de caire comercial. La realitat indica que és el Ministeri de Comerç qui

---

²²² Real Decret 2399/1977 de 19 de setembre.

²²³ Entrevista a la seu de la Direcció General de Relacions Econòmiques Exteriors, amb el seu Director General, senyor Manuel Valencia, i amb el Sub-Director, senyor Ramón Abaroa. En aquesta entrevista es va indicar que el seu departament només està al corrent de les operacions a través de la CIAD, i que no es poden contradir amb el Ministeri de Comerç. Amb aquestes afirmacions es confirmen tota la situació descrita anteriorment, la CIAD no està al corrent fins que l'operació és presentada pel Ministeri de Comerç, i els seus membres no s'oposen al mateix. S'indica que en l'actual sistema de concessió, l'única cosa que s'intenta és no vulnerar el consens OCDE. Referint-se al sistema de concessió, exposa que l'actual sistema els sembla molt bé i que en cas que el nou govern del Partit Popular modifiqui la Llei, només seran mesures cosmètiques. El que es pretén és que els crèdits FAD tinguin un tractament àgil i que es segueixi utilitzant el sistema d'ajut lligat, perquè suposa una excel·lent mètode de suport a l'indústria espanyola.

Indiquen que s'està procurant que el FAD no tingui una utilització tan comercial. Com es pot observar, aquestes afirmacions del Director General, es contradueixen amb la voluntat de continuar utilitzant el FAD com s'ha fet fins a la data.

Les úniques observacions que fa a Direcció General es refereixen al compliment dels acords signats per Espanya amb altres països, i al respecte a les clàusules imposades per l'ONU i la UE. Com és el cas de l'Iraq.

²²⁴ Les propostes que arriben a la CIAD són sempre provinents de la Secretaria de Comerç, de totes formes és possible que la Secretaria de Comerç actuï a suggeriment del Ministeri d'Afers Exteriors. Aquesta possibilitat es desprèn de l'art 2 del Decret 509/77 de 25 de febrer. Mai s'ha produït, i segons la Direcció General de Relacions Econòmiques Exteriors sempre s'actua a proposta de la Secretaria de Comerç.

²²⁵ DIARI DE SESSIONS DEL CONGRÉS DELS DIPUTATS. COMISSIÓ NO PERMANENT SOBRE COOPERACIÓ I AJUDA AL DESENVOLUPAMENT. Compareixença del Ministre de Comerç i Turisme sr. Gómez-Navarro Navarrete. 14 de desembre de 1994. V Legislatura. Núm 385, 1994. Fins ara la CIAD només estudia les propostes presentades pel Ministeri de Comerç. A partir d'ara, el Ministre declara la voluntat de buscar una major coordinació amb el Ministeri d'Exteriors. Des d'ara, el Ministre anuncia que la CIAD estudiarà també les propostes rebutjades inicialment pel Ministeri de Comerç, per així evitar el pes determinant del Ministeri de Comerç.

selecciona les operacions i la CIAD es limita a manar a l'ICO que proposi la seva aprovació al Consell de Ministres.

(vi) Actuació de la CIAD en relació amb l'ICO.

Les negociacions oficials que es refereixen a les condicions financeres del projecte, que incideixen de forma directa en la rendibilitat i per tant en el caràcter comercial, es porten a terme després de l'aprovació per part de la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament.

Aquesta situació implica una deixació²²⁶ de les funcions de la CIAD. El fet que amb posterioritat a l'aprovació de les operacions es realitzi una negociació²²⁷ de les condicions financeres, és il·legítima²²⁸ atès que la mateixa incideix en el resultat econòmic de les operacions i per tant en el caràcter comercial.

---

²²⁶ Aquesta deixació té origen en que la normativa legal reguladora dels criteris per a l'administració i aplicació del Fons d'Ajut al Desenvolupament, concretament en l'article 7 del Decret 509/77. Estableix que la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament nomenarà l'ICO com a agent financer per a la instrumentació dels crèdits que s'atorguin amb càrrec al FAD, l'agent financer prestarà els serveis de : caixa, control, instrumentació tècnica i amortització. Llavors és clar que a la norma legal no s'atribueix capacitat negociadora alguna a l'ICO amb les autoritats estrangeres, i molt menys una negociació que es porti a terme amb posterioritat a l'aprovació per la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament.

²²⁷ ICO pg 28. Entrevistes a la SGFFE i a l'ICO. l'ICO porta a terme les negociacions que es refereixen a la part financera. Aquesta és un pràctica que denota un escàs respecte per el Principi de legalitat, aquesta situació es dona perquè en l'aprovació que porta terme la Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament no s'inclouen les qüestions financeres, que son negociades posteriorment per l'ICO abans de l'arribada al Consell de Ministres. La situació és dona perquè no es pot extreure de la normativa legal que la comissió tingui potestat per a delegar aquestes qüestions en l'ICO. Només arriben operacions seleccionades amb criteris comercials i la negociació de les condicions financeres, es porta a terme fora de l'abast de la CIAD.

²²⁸ No obstant. La problemàtica que apreciem sobre la negociació, referida al moment en que la mateixa es realitza i els subjectes que la porten a terme, pot veure's emparada per la norma legal, Decret 509/77, si es força la seva interpretació, activitat que es pot considerar lícita però no legítima, i per tant poc respectuosa amb principi formal de legalitat.

(vii) *Conclusions i propostes.*

■ **conclusions**

1. Els crèdits FAD són una eina comercial per a la promoció de les empreses espanyoles.
2. Els criteris per a la concessió d'un crèdit FAD són comercials.
3. Les autoritats que realment aproven les concessions estan adscrites a la Secretaria de Comerç i no estan sotmeses a cap regulació que estableixi criteris tendents a tenir en compte les necessitats dels peticionaris.
4. Els països que volen obtenir un crèdit FAD han de confiar la defensa dels seus interessos a empreses de caràcter mercantil.
5. La CIAD és completament inoperativa, es limita a elevar al Consell de Ministres el que la Secretaria de Comerç li fa arribar.
6. L'ICO realitza tasques de negociació financera que pertiquen a la CIAD.
7. El Ministeri d'Afers Exteriors no posa objeccions a les propostes de la Direcció General de Política Comercial.
8. Els països més pobres difícilment poden obtenir un crèdit FAD.

■ **Propostes**

1. Substituir els crèdits FAD per instruments adequats als interessos dels països en desenvolupament.
2. La sol·licitud davant la SGFFE l'ha de realitzar les autoritats del país que opta a la concessió del crèdit FAD.

3. Les autoritats competents encarregades de la tramitació de les operacions de crèdit FAD han de ser les que tenen un coneixement ampli de les necessitats del tercer món, en concret la SECIFI.
4. S'ha d'evitar la presència de criteris financers en la valoració que es porta terme per a la concessió d'un crèdit FAD.
5. S'ha d'evitar la presència de comissions de treball que no estiguin creades per manament legal.
6. S'han de fixar els criteris que han de regir la concessió d'un crèdit FAD per mitjà de llei.
7. S'ha de convertir la CIAD en òrgan decisor i evitar que continui essent una mera formalitat. D'acord amb aquesta idea la CIAD ha de tenir coneixement de totes les operacions que han estat denegades abans d'arribar a ser fermes.
8. La funció de l'ICO ha de ser la d'agent financer del govern, però les condicions financeres han de ser negociades abans de l'aprovació definitiva a la CIAD.
9. S'ha d'evitar que l'ICO negoci un cop l'operació ha estat aprovada per el Consell de Ministres

(b) Les empreses beneficiàries.

(i) *Introducció*

A partir del 1976, amb l'arribada de la democràcia varen canviar radicalment les condicions socials, polítiques i econòmiques d'Espanya. Varen millorar de forma molt important les condicions de vida de la població a causa de la reinstauració d'un sistema democràtic respectuós amb els drets fonamentals i les llibertats públiques dels ciutadans. Es va produir una major internacionalització del nostre país, que va culminar a mitjans de la darrera dècada amb l'incorporació a l'OTAN i a la UE.

Aquesta nova situació del nostre país en relació a la comunitat internacional ha afectat de forma decisiva l'economia nacional. S'ha donat una globalització de les relacions internacionals que ha implicat la necessitat que el nostre país sigui competitiu en tots els àmbits econòmics internacionals. L'economia i especialment els sectors productius de l'economia, és a dir empresaris i treballadors, han hagut d'adaptar-se a una nova situació en la que no gaudeixen del proteccionisme de l'època de la dictadura del general Franco. La desaparició d'aquell proteccionisme, s'ha donat especialment amb l'apertura del mercat interior a altres països, per tant per a poder subsistir, el sector productiu ha hagut de millorar la seva productivitat per a poder competir en el mercat interior i per a poder penetrar en altres mercats.

Aquesta adaptació s'ha realitzat de forma progressiva, encara que no ha estat exempta de situacions traumàtiques com les viscudes durant la reconversió industrial. Com hem dit a partir del 1976 i dins del procés d'internacionalització del nostre país, Espanya va adherir-se a l'Acord sobre Directrius en Matèria de Crèdit a l'Exportació a primer de Juliol de 1976.

Durant les darreries de la dècada dels setanta, Espanya va retornar els crèdits que havia rebut per el seu desenvolupament. Simultàniament, el 1977 va passar ser membre del CAD, és a dir a partir del 1977 Espanya forma part del 21 països més desenvolupats, els qual concedeixen ajut als països menys desenvolupats. Amb la incorporació a aquesta disciplina internacional, es va obrir un nou mercat a les exportacions de l'empresariat espanyol, el dels crèdits concessional. Actualment, segons fonts empresarials²²⁹ el tercer món rep un 11% del total de les exportacions espanyoles, no és un percentage molt significatiu, però existeix la convicció que aquest ha d'augmentar per tal de millorar l'economia espanyola. Gran part de l'activitat de les empreses espanyoles al mercat concessional es desenvolupa a través del FAD. A través del FAD les empreses espanyoles poden accedir als mercats concessional, i això implica una internacionalització de l'empresa espanyola. Una vegada s'ha aconseguit un projecte en un país determinat, l'empresa que l'ha aconseguit queda en una posició molt avantatjosa per a possibles noves operacions. És també causa de la internacionalització, el fet que per poder atendre les necessitats dels països compradors, les empreses espanyoles es veuen obligades a mantenir oficines permanents en els països als qual han exportat.

En aquest s'analitza la posició de les empreses que treballen en l'àmbit dels crèdits concessional, des de una perspectiva més asèptica en relació a la idea de desenvolupament, però sense oblidar que les empreses exportadores es mouen en un mercat que en teoria és per a donar suport a les economies menys desenvolupades.

Actualment les empreses espanyoles tenen una actuació determinant²³⁰ en la concessió d'un crèdit FAD El procediment de concessió establert per l'administració espanyola permet que puguin primar els interessos comercials²³¹ per sobre d'un correcte ajut al desenvolupament.

---

²²⁹ Fernando Bedoya Ayuso. Director de Sirecox.

²³⁰ Vegeu. Cap III, 2.

2- Realitat de la pràctica administrativa actual.

Les empreses que utilitzen el FAD es troben amb diversos problemes tal s'expliquen en els següents punts.

■ manca de publicitat

Les operacions de crèdit FAD, estan envoltades d'una situació de manca de publicitat. Aquesta manca de publicitat afecta a tota la societat, però també a les empreses que han obtingut un crèdit FAD per a un país en vies de desenvolupament.

Hem comprovat des de diverses fonts empresarial²³² que les empreses exportadores, que són les que sol·liciten a la DGPC la concessió d'un crèdit FAD a un país al qual pretenen exportar, no coneixen les condicions financeres de operacions en què participen

Totes aquestes dades són en poder de l'ICO. Per altre part les empreses exportadores no coneixen els contractes comercials de què són objecte les seves exportacions. La relació directa és entre l'ICO i el client, i les empreses només es limiten a servir el material conforme a la seva oferta quan aquest els és demanat. Així doncs les empreses només tracten amb el client sobre la tipologia del material que s'exportarà.²³³

Aquesta situació d'opacitat, que ha estat constantment denunciada durant vint anys de vida del FAD, que ha permès que es portessin a terme exportacions sense el més mínim respecte per el

---

²³¹ Vegeu supra al present capítol.

²³² Entre elles Intersalus.

²³³ Aquesta situació implica que les empreses es limiten a concórrer a una operació i a rebre les compensacions pertinents per la seva activitat. En estar limitada la seva activitat, succeeix que la responsabilitat de la correcció dels bens exportat recau completament a l'administració espanyola.

desenvolupament dels més necessitats, té una conseqüència important en l'àmbit empresarial. Aquesta conseqüència està un tant deslligada de l'objectiu d'aquesta investigació, és a dir surt de l'anàlisi del que és la correcció o incorrecció de l'ajut al desenvolupament.

Ens referim a la manca d'informació de l'empresariat espanyol, que en un percentatge molt elevat desconeix l'existència de les formules de crèdit concessional i per tant no aprofita una possibilitat important per a poder competir en un mercat tant globalitzat com l'actual.

La desinformació²³⁴ de la majoria de l'empresariat espanyol ha fet que el FAD hagi estat monopolitzat per un grup d'empreses molt reduït que en molts casos tenen caràcter públic.

■ repartiment del FAD

Les empreses que exporten béns i serveis a països en vies de desenvolupament amb càrrec al FAD, són empreses espanyoles o amb seu a Espanya, donat que el FAD és un instrument de promoció de les empreses espanyoles al mercat concessional. En l'actual sistema de crèdit concessional concedit per Espanya, es dona una important diferència entre les empreses que hi participen, les quals poden ser dividides en dues categories.

1. Grans Empreses públiques, com Focoex i Sirecox que es dediquen a la promoció de l'empresariat i dels productes espanyols als mercats internacionals des de dues vessants complementàries²³⁵.

---

²³⁴ La situació de desinformació obeeix a una sèrie de raons ben determinades, la majoria d'elles manifestades en les entrevistes que l'equip investigador ha mantingut amb representants de les empreses implicades com són : Angel Alda de FOCOEX, Fernando Bedoya de SIRECOX, José Luis Garcia Ubanell de CUBIERTAS i Mzov i Enrique Obach Téllez d'INTERSALUS : 1- manca de publicitat adequada per part dels organismes administratius competents en la gestió del FAD. 2- Falta de coordinació entre les C.A, Administracions Locals i Administració Central. 3- Manca d'un servei d'assistència tècnica per a països que volen optar a la concessió d'un crèdit FAD i per a empresaris interessats en participar en el mercat dels crèdits concessionals.

²³⁵ SIRECOX s'ocupa d'exportar bens i serveis a països sense solvència internacional, països que en molts casos es troben intervinguts per el FMI. Desenvolupa la seva activitat en 5 àrees : serveis de promoció comercial, serveis de consultor especialitzat, disseny i execució en operacions de comerç compensat i exportació de béns i serveis. Es tracta d'una empresa pública en forma de societat anònima mercantil i està participada al 100% per l'ICEX.

2. Grans Empreses públiques dedicades a la producció de béns o prestació de serveis.²³⁶
3. Grans Empreses privades dedicades a la producció de béns o prestació de serveis.²³⁷
4. Petita i mitjana empresa privada dedicada a la prestació de serveis o la producció de bens d'equipament.²³⁸

Focoex és una empresa pública que adopta forma de societat anònima i està participada en un 60% per l'ICEX, en un 24 % per el BEX i en un 16 % per TÈNEO. El seu serveis impliquen la recerca de finançament per als empresaris espanyols interessats a competir en el mercat internacional i en l'exportació de bens i serveis adquirits a empreses espanyoles.

L'activitat d'aquestes dues empreses implica que estan en poder d'informació privilegiada i per tant són elles les que han de procurar arribar a tot l'empresariat espanyol. Estem davant de grans empreses que en molts casos no s'ocupen a causa de la petita i mitjana empresa, aquesta situació incideix desfavorablement en dos àmbits : a) els països del tercer món desconeixen totes les possibilitats que els ofereix el mercat espanyol, i això en molts casos pot implicar ser negatiu per a les poblacions en vies de desenvolupament, perquè podrien intentar adquirir material que potser desconeixen que existeix b) un perjudici per a les petites i mitjanes empreses en quant no poden optar als mercats de crèdit concessional. Un altre problema és la concentració d'empreses beneficiàries de FAD entre l'empresariat espanyol. Aquesta problemàtica ha estat denunciada pel Tribunal de Comptes, ja que és produeix una excessiva concentració en poques empreses del gruix del volum contractat amb càrrec al FAD. Aquesta situació es dona perquè les contractacions que les grans empreses públiques no es realitzen mitjançant concurs o licitació. El senyor Angel Alda de FOCOEX va manifestar que si s'utilitza el procediment de licitació es produeix una excessiva rebaixa en els preus que porta a que els empresaris no puguin fer front als compromisos que han assolit.

²³⁶ Aquestes empreses no tenen problemes a l'hora d'exportar amb finançament concessional, atès el gran volum de negoci que realitzen i que implica una capacitat econòmica per a reportar a terme prospeccions internacionals a la recerca de nous mercats i operacions. En la majoria dels casos aquestes empreses disposen d'oficines comercials als països on exporten i aquesta circumstància els permeten conèixer totes les necessitats dels mercats on són presents.

Tothom sap que la indústria de drassanes és molt deficitària i per tant la seva activitat és molt carregosa per l'economia nacional. Això implica que aquestes empreses no són competitives, però no es tanquen per molt diverses raons com és la de mantenir els llocs de treball que proporcionen. En moltes ocasions tenen la necessitat de col·locar els seus productes a països del tercer món per a poder subsistir. Com s'ha comprovat al capítol "Anàlisi Temàtica" no sempre els béns exportats són necessaris per a les poblacions objecte de subdesenvolupament. Un exemple provenint d'una font que desitja restar a l'anonimat és que actualment s'estan construint dos vaixells pesquers a una indústria de drassanes a Galícia per a un país en vies de desenvolupament, el problema de la construcció d'aquests dos vaixells és que el conveni de crèdit no ha estat signat i en aquest moment es desconeix si el país de destinació se'ls quedarà. Aquesta actitud és totalment irresponsable, però sobretot il·legal, no es pot començar a executar una operació fins que no s'hagi signat el corresponent conveni de crèdit. No es segueixen les disposicions legals referents a procediment de concessió d'un crèdit FAD i per tant es confirmen les tesis apuntades en l'anàlisi de les operacions amb destinació a la Xina on moltes de les operacions de crèdit tenen data de CV de crèdit posterior a l'aprovació per part del Consell de Ministres.

La situació que es dona en l'operació que es refereix a la construcció dels vaixells, reflexa la doble posició de les forces polítiques i socials. Mentre a Galícia els partits polítics i els sindicats pressionen per a que es realitzi l'operació sense complir amb la l'escassa legalitat vigent, en altres àmbits indiquen que el FAD és un instrument nociu per a les poblacions objecte de desenvolupament i que s'ha de reformar perquè no es produeixin abusos per part de les empreses espanyoles.

²³⁷ En aquest context aquestes empreses són les que poden aprofitar de forma més important els sistema de crèdits FAD, donat que poden portar a terme activitat de promoció en els mercats internacionals sense necessitat de treballar amb empreses intermediàries. El seu és un volum de negoci important.

(iii) Conclusions

1. Es produeix una situació d'oligopoli del mercat concessional en favor de les grans empreses públiques i privades.
2. L'administració espanyola és la responsable de les operacions, i per tant l'empresariat, especialment la petita i mitjana empresa, es limita a presentar les operacions i si són aprovades, tota la responsabilitat pertany als gestors del FAD.
3. El FAD és un instrument de promoció empresarial.

(v) Propostes

1. La creació d'un fons de promoció per a les empreses espanyoles que no computi com a AOD.
2. Crear un vertader sistema de crèdit concessional que respecti les necessitats socials i, si cal intentar al sí de l'OCDE la modificació del sistema d'ajut concessional.
3. Promocionar l'ajut al desenvolupament a través de l'establiment de mesures d'exempció fiscal per a les empreses que treballin en aquest àmbit.
4. Promocionar l'ajut privat, establint controls estrictes en la natura dels bens exportats i rebaixant les condicions per a què els menys desenvolupats puguin obtenir els béns i serveis que necessiten.

---

²³⁸ El seu no és un volum de negoci molt important donat que difícilment poden assolir el mercat internacional perquè no disposen de la infraestructura necessària per a poder donar-se a conèixer, i depenen de forma molt important de les grans empreses públiques de promoció de l'empresariat espanyol. Fonts provinents d'aquest sector indiquen que es troben completament desinformades i els és difícil acudir al finançament concessional. Indiquen que no es porta a terme una adequada labor de promoció de les empreses espanyoles en general, sinó una dedicació preferencial a la gran empresa. En molts casos la necessitat d'intermediació comporta un encariment en el preu que es reflexa en una reducció de beneficis a causa de que s'ha de produir un ajustament en el marge comercial.

(c) Impacte dels projectes finançats amb FAD. drets humans i desenvolupament

Els capítols anteriors han vingut tractant aspectes molt concrets de la dinàmica del FAD, tant des d'una òptica comptable, com des d'un punt de vista més qualitatiu. Aquest estudi ha posat de relleu una sèrie de mancances del sistema de concessió de crèdits FAD. Ara bé, cal plantejar-se (1) el grau d'importància que Espanya dona al respecte dels drets humans per part dels països receptors d'ajuda i, especialment, de crèdits FAD a l'hora de decidir la concessió d'un crèdit; i (2) l'eficàcia del Fons d'Ajut al Desenvolupament com a sistema vàlid de desenvolupament dels països receptors.

En aquesta prospecció, cal tenir present la realitat del què ha suposat el FAD en el grau de desenvolupament dels països receptors des de la seva constitució l'any 1976.

(i) Inclusió de la clàusula del respecte dels drets humans per part dels països destinataris de crèdits FAD²³⁹

La qüestió referent al respecte dels drets humans per part dels països receptors d'ajuda externa al desenvolupament ha estat sempre un tema difícil d'abordar. Molts interrogants envolten aquesta qüestió, degut en bona part a la interrelació amb altres aspectes purament econòmico-comercials, de política exterior o inclús humanitaris. En aquest context, cal plantejar-se fins quin

punt una postura excessivament purista pot arribar a impedir el desenvolupament de la població ? Fins quin punt no estem penalitzant les poblacions en cas de suspensió o reducció de l'ajut al desenvolupament a conseqüència de conductes il·lícites dels seus governs ? Què cal entendre per drets humans i qui està legitimat per apreciar la seva vulneració i decidir, en el seu cas, una cancel·lació de l'ajuda ? No hi ha interessos comercials i polítics que dificulten la presa de decisions, especialment pel que fa al FAD, totalment deslligats de consideracions de desenvolupament? L'observació de la realitat no rebel·la tractes discriminatoris segons quin sigui el país acusat de cometre violacions dels drets humans?

Nacions Unides i altres organismes multilaterals, com ara la Unió Europea així com els seus Estats Membres - entre ells Espanya -, han elaborat orientacions de cares a la concessió d'ajudes i crèdits al desenvolupament. Sense cap ànim de voler reduir el tema, considerem important recollir els trets fonamentals de la Resolució sobre Drets Humans, Democràcia i Desenvolupament de la Unió Europea de 28 de novembre de 1991, adoptada concretament pel Consell Europeu de Ministres de Cooperació al Desenvolupament, ja que aglutina les línies fonamentals d'acció a l'hora de concedir ajuts al desenvolupament, entre els països de la UE i els seus estats membres, fet que ajudarà a analitzar la pràctica seguida per Espanya.

Trets fonamentals de la Resolució de 28 de novembre de 1991:

1. Parteix de la resolució de 29 de juny de 1991 sobre drets humans, en la qual es manifesta que la norma del dret i l'existència d'institucions polítiques i la legitimitat democràtica són les bases per a un desenvolupament equitatiu.

---

²³⁹ El títol d'aquest apartat fa referència explícita al FAD donat que existeixen diferències substancials amb la resta de modalitats d'ajut al desenvolupament, les quals donen més importància a la clàusula de drets humans.

2. Els drets humans tenen una naturalesa universal i és el deure de tots els estats promoure'ls.

D'altra banda, els drets humans i la democràcia són necessaris per aconseguir un desenvolupament sostenible. En aquest context, cal tenir en compte els termes de bon govern i despesa militar. El Consell considera important que la UE i els seus membres tinguin un enfocament similar en la defensa dels drets humans en els països en vies de desenvolupament. Això permetria donar cohesió i consistència a les iniciatives preses en aquest camp. L'objectiu d'aquesta resolució és formular criteris concrets, procediments i línies d'acció.

3. La Comunitat i els seus membres reconeixen la necessitat de donar un enfocament consistent als drets humans, democràcia i desenvolupament en la seva cooperació amb els països en vies de desenvolupament.

4. La Comunitat i els seus membres es comprometen a donar màxima prioritat a l'enfocament positiu que estimuli el respecte dels drets humans i la democràcia. Proposa algunes iniciatives mitjançant el suport a:

- a. països que intentin instaurar la democràcia i millorar la seva estructura de protecció dels drets humans.
- b. la legitimitat d'eleccions
- c. l'enfortiment de l'administració de justícia i la prevenció del crim
- d. la promoció del paper de les ONGs i d'altres institucions necessàries per a una societat plural
- e. l'opció d'un acostament descentralitzat de la cooperació
- f. assegurar una igualtat d'oportunitats per a tots

5. El Consell remarca la importància del criteri del bon govern. El desenvolupament sostenible només pot ser aconseguit si es respecta un nombre de principis generals: polítiques socials i econòmiques, processos de decisió democràtica, transparència governamental, drets humans i llibertat de premsa i expressió. La Comunitat i els seus membres es comprometen a donar suport als esforços dels països en vies de desenvolupament per avançar en el bon govern i aquests principis hauran de ser l'eix en les seves relacions de cooperació.

6. En el cas de greus i persistents violacions dels drets humans o de serioses interrupcions de processos democràtics, la Comunitat i els seus membres es comprometen a estudiar respostes adequades a la llum de les circumstàncies, segons criteris equitatius i objectius. Com a mesures a adoptar, la Resolució recull aquestes: queixes públiques o confidencials, canvis en el contingut o canals dels programes de cooperació o, inclús, la suspensió de la cooperació amb els estats afectats.

7. La resposta de la Comunitat a les violacions de drets humans evitarà penalitzar la població per culpa d'accions governamentals. Més que una simple suspensió de les relacions de cooperació, és preferible adaptar les activitats de cooperació a fi d'assegurar que l'ajuda al desenvolupament arribi més directament als sectors més pobres de la població d'aquell país, per exemple a través de canals no governamentals o informals i alhora establint una certa distància en les relacions entre els governs. En tot cas, l'ajuda humanitària i d'emergència continuarà de la mateixa forma.

8. El Consell dona molta importància a les despeses militars; una excessiva despesa pot contribuir a incrementar la tensió d'una zona, la violació dels drets humans o inclusiu pot ser utilitzat per portar a terme accions de repressió interna o de negació dels drets humans reconeguts a nivell internacional. Això comporta que la Comunitat i els estats membres hauran

de posar de manifest en les seves relacions amb països en vies de desenvolupament els efectes negatius que genera una excessiva despesa militar en els processos de desenvolupament. Amb aquest criteri, cal considerar el criteri d'oferir major suport aquells països que aconseguixin reduccions substancials en la seva despesa militar o, en el cas contrari, de reduir-la. Així, la Comunitat i els seus membres demanaran als països en vies de desenvolupament la col·laboració voluntària amb el registre de NN.UU. sobre transferència d'armes.

9. La Comunitat i els seus membres introduiran de forma explícita la consideració dels drets humans com un element en les seves relacions amb els països en vies de desenvolupament. Les clàusules de defensa dels drets humans seran inserides en els acords de cooperació.

Finalment, la Resolució obliga a la Comissió a transmetre anualment un informe al Consell sobre la posada en pràctica d'aquesta resolució. Alhora, preveu que anualment es mantinguin reunions entre la Comissió i representants dels estats membres per considerar polítiques i línies específiques d'acció per procurar per un respecte dels drets humans i per l'establiment d'un sistema de representació democràtica.

Amb l'aprovació del Tractat de la Unió Europea, la UE consagra definitivament la importància del respecte dels drets humans com un dels objectius generals de la Comunitat en el camp de la cooperació al desenvolupament i de la política exterior i de seguretat comú²⁴⁰.

A partir de 1992, s'introdueixen en els Acords amb Brasil i els països del Pacte Andí, així com Albània i els estats bàltics, una clàusula que defineix els principis democràtics i els drets humans com un "element essencial" de l'acord. Aquesta clàusula marca un punt d'inflexió en les relacions amb tercers països ja que (1) passa a considerar els drets humans com un tema

---

²⁴⁰ Articles 130U i J.1, apartat 2n del TUE. Vegi's en aquest sentit, la comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, document COM (95) 567 final.

d'interès comú, d'element de diàleg i instrument per a realitzar diferents accions positives (i no només com a resposta davant possibles infraccions), (2) permet recórrer a mesures restrictives proporcionades a la gravetat del cas concret, tot seguint el criteri d'evitar penalitzar la població pel comportament del seu govern, i (3) faculta a les parts, sobre la base del Conveni de Viena²⁴¹ per considerar com a “violació substancial” de l'acord “tota violació greu i persistent dels drets humans o tota interrupció greu del procés democràtic” i, en base a això, a suspendre o donar per acabat un acord totalment o parcial.

D'altra banda, els acords celebrats amb els estats de l'OSCE, des de maig de 1992, inclouen un text que completa la clàusula “element essencial”; es tracta d'una clàusula suplementària que permet reaccionar de forma immediata adoptant dos possibles accions, (1) la suspensió explícita o “clàusula bàltica” i (2) la clàusula general de no execució o “clàusula búlgara” que preveu mesures apropiades en cas d'incompliment de les obligacions de les parts.

Seguint en aquesta línia, el 1993 la Comissió recupera el discurs de la resolució de 1991 i reafirma la necessitat de concedir prioritat a la consolidació de l'estat de dret; de regir-se pels principis de bon govern i de transparència en la gestió dels afers públics; de donar prioritat a la consolidació de la societat civil, especialment en els sectors de l'alfabetització, a la consolidació del teixit social, dels mitjans de comunicació...²⁴²

La importància que la UE dóna al respecte dels drets humans i dels principis democràtics en les seves relacions amb tercers països es tradueix en una sèrie d'instruments. A efectes d'estudi del sistema de crèdits concessional, cal fer menció de l'instrument referent a la consideració dels

---

²⁴¹ Article 60 ap.1, 2, 3.

²⁴² Document COM (94) 42 final, 23 de febrer de 1994.

drets humans en les relacions contractuals entre la UE i tercers països²⁴³. En aquest àmbit, la UE recomana una sèrie de mesures restrictives que permeten als estats membres reaccionar davant violacions dels drets humans greus o d'interrupcions importants de processos democràtics per part dels governs dels països prestatari, sempre seguint el criteri d'evitar la penalització de la població. Aquestes mesures restrictives són:

1. modificació del contingut dels programes de cooperació o dels canals utilitzats
2. reducció dels programes de cooperació cultural, científica i tècnica
3. ajornament de les reunions de les comissions mixtes UE-país prestatari
4. ajornament dels contactes bilaterals d'alt nivell
5. ajornament de nous projectes
6. negativa a respondre a les iniciatives que provinguin d'aquest associat
7. embargaments comercials
8. suspensió de la venda d'armes, interrupció de la cooperació militar
9. suspensió de la cooperació.

El marc legal previst per la UE garanteix una aplicació eficaç i equànime de les mesures protectores davant agressions contra els drets humans, tot deixant com a *ultima ratio* la suspensió de la cooperació. Són nou mesures que poden actuar en funció de la gravetat de la violació de drets humans comesa i de les circumstàncies concretes del cas.

No obstant això, els diferents convenis de col·laboració amb tercers països, especialment en l'àmbit contractual, revelen situacions anòmales, provocades per la prevalència d'interessos polítics i sobretot econòmics. No deixa de ser clarivalent el fet que amb els diferents acords comercials i de concessió de línies de finançament amb càrrec a fons d'ajuda al

---

²⁴³ Document COM (95) 216 Final. Comunicació de la Comissió sobre la inclusió del respecte dels principis democràtics i dels drets humans en els acords entre la Comunitat i tercers països.

desenvolupament amb el Marroc i la Xina fins 1995 no s'hagi deixat constància de la necessitat de defensa dels drets humans i dels principis democràtics²⁴⁴. Malgrat tot, considerem que la visió comunitària és correcte. Només cal aplicar-lo amb equanimitat.

A fi de procurar per la necessària complementarietat entre els plantejaments de la UE i dels seus Estats Membres en matèria d'ajut al desenvolupament, des de finals dels anys 80, s'ha anat imposant una gradual presa de consciència sobre la necessitat d'una coordinació més sistemàtica i recíproca en diferents camps considerats essencials, amb la finalitat d'arribar a un major acostament entre les polítiques de la Comunitat i dels estats membres.

En aquesta línia, en la Declaració de 18 de novembre de 1992 sobre determinats aspectes de la política de cooperació al desenvolupament a l'horitzó de l'any 2000, el Consell i els representants dels governs dels estats membres van remarcar la necessitat que la Comunitat i els estats membres enfortissin una major coordinació en el camp de la cooperació al desenvolupament, a nivell polític i operatiu²⁴⁵.

El Tractat de la Unió Europea, en el seu Títol XVII, reconeix de forma explícita que la cooperació al desenvolupament és un objectiu comunitari, però s'estableix que la política comunitària en aquest àmbit és complementària de les polítiques dels estats membres²⁴⁶. El TUE ve a ratificar la complementarietat d'ambdues polítiques, tot concedint especial atenció a

---

²⁴⁴ Vegi's document COM (95) 216 Final, annex 3. Comunicació de la Comissió sobre la inclusió del respecte dels principis democràtics i dels drets humans en els acords entre la Comunitat i tercers països.

²⁴⁵ Document COM(93) 195 final, 10 de maig de 1993. Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu relativa als procediments de coordinació entre la Comunitat i els Estats Membres a nivell polític i operatiu.

²⁴⁶ Article 130 TUE

la coordinació de les polítiques i de les operacions de cooperació entre els estats membres i la Comunitat²⁴⁷.

Paral·lelament, l'apartat 1 de l'article 130X disposa que "els estats membres i la Comunitat coordinaran les seves polítiques en matèria de cooperació al desenvolupament i concertaran els seus programes d'ajuda, també en el marc d'organitzacions internacionals i de conferències internacionals". Aquest article preveu, per tant, un reforçament important a nivell de coordinació a tres nivells: polític, operatiu i en els aforaments internacionals.

En definitiva el TUE estableix un marc i uns mitjans per a la consecució de la complementarietat i, a més a més, imposa a la Comunitat i als seus membres una sèrie d'obligacions en termes d'intercanvi d'informació, de coordinació i de complementarietat.

Posteriorment, la UE ha continuat treballant amb la necessitat de complementar les polítiques de cooperació al desenvolupament entre la UE i els seus Estats Membres²⁴⁸.

Fins el moment, el resultat de la col·laboració a la pràctica ha estat discret. Tot i això, la voluntat de la UE i dels seus Estats Membres és tendir a una creixent cooperació i coordinació en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament i, per tant, també en l'àmbit del respecte dels drets humans en les relacions d'ajut al desenvolupament amb tercers²⁴⁹.

---

²⁴⁷ Vegi's en aquest sentit, la Resolució del Consell de Desenvolupament sobre la complementarietat entre les polítiques i les accions de desenvolupament de la Unió i dels Estats Membres, d'1 de juny de 1995.

²⁴⁸ Document COM(95)160 final, 3 de maig de 1995. Comunicació de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu sobre la complementarietat entre la política comunitària de cooperació al desenvolupament i les polítiques dels estats membres.

²⁴⁹ Vegi's document COM(95) 700 FINAL, 15 de desembre de 1995. Informe final de l'experiència pilot de coordinació operativa entre la comunitat i els seus estats membres. Propostes d'aprofundiment i generalització de la coordinació operativa. L'experiència pilot portada a terme amb Bangladesh, Costa d'Ivori, Costa Rica, Etiòpia, Moçambic i Perú va oferir una sèrie de resultats positius: (1) millor coneixement recíproc de les intervencions d'uns i altres a través d'intercanvis d'informació, reunions periòdiques; (2) determinació de duplicitats innecessàries i de llacunes en la cooperació europea; i (3)

(ii) *Espanya i la clàusula dels drets humans*

Centrada la orientació de la UE en aquest àmbit, passem a analitzar quina ha estat la realitat a Espanya en els darrers anys.

D'una banda, el Ministeri d'Afers Estrangers ha vingut manifestant que el FAD s'orienta cada cop més a la consecució dels objectius propis de l'AOD marcats per la SECIPI. D'altra banda, afirma la necessitat de respectar la clàusula democràtica i, per tant, d'intervenir amb la suspensió, reducció o cancel·lació de l'ajuda en cas de vulneració d'aquella²⁵⁰. Per tant, el discurs polític va en consonància amb els postulats de NN.UU. i de la UE.

A nivell operatiu, la realitat és ben diferent. A continuació relatem algunes dades²⁵¹ que aboquen una pràctica que dista molt del marc legal dissenyat per la UE i per tant assumit per Espanya en tant que membre de la mateixa:

1. La SGFFE considera que les violacions de drets humans no tenen perquè comportar una suspensió de l'ajut en concepte de crèdits FAD, ja que això comportaria un greu perjudici als empresaris exportadors. Només en situacions extremes, es planteja algun tipus d'intervenció, i

---

adopció de posicions comuns entre la UE i els Estats Membres. Malgrat això, també es van detectar dificultats/dèficits: especialment, la necessitat de millorar els aspectes qualitatius de la coordinació, ampliant la complementarietat de les polítiques de cooperació i definint les línies directrius i prioritats sectorials comunes.

²⁵⁰ Informació extreta de l'entrevista mantinguda amb el srs. Manuel Valencia i Ramon Abaroa, director general i sots-director, respectivament, de la Direcció General de Relacions Econòmiques Internacionals del Ministeri d'Afers Estrangers.

²⁵¹ Han estat extretes al llarg del treball de recerca.

sempre es té molt en compte de quina es tracta²⁵². Es veu clar que no es considera de la mateixa manera una violació de drets humans a la Xina²⁵³ que al Perú o a Cuba.

2. Aportacions de l'empresariat espanyol²⁵⁴ :

2.1. L'empresariat espanyol no confia excessivament en l'anomenada clàusula democràtica.

Denuncien que, sovint, pressions sindicals han obligat a continuar amb el finançament d'operacions que des d'una òptica de respecte dels drets humans, en general, i de promoció del desenvolupament, en concret, no es veien clares²⁵⁵.

2.2. Hi ha una desconfiança vers la capacitat dels governs locals d'afrontar amb garanties la direcció del seu país. Hi ha moltes acusacions de corrupció i mala gestió per part dels funcionaris dels països destinataris.

3. Aportacions de les forces parlamentàries:

3.1. El Parlament ha vingut sol·licitant de forma reiterada la necessitat de vincular la cooperació espanyola a la democratització i respecte dels drets humans en els països receptors, establint un

---

²⁵² Opinions expressades en la entrevista mantinguda el dia 16 d'octubre de 1996. Ja citada anteriorment.

²⁵³ La postura de l'anterior govern i la tendència mostrada per l'actual govern del Partit Popular va en la línia de considerar el FAD com un instrument idoni per col·locar als exportadors espanyols en condicions d'igualtat respecte els seus principals competidors. En aquest sentit, la Xina és un mercat molt important per la indústria espanyola i, per tant, una sèrie de raons de tipus comercial, financer i econòmic en benefici d'Espanya justifiquen la continuïtat en la concessió de crèdits concessionals a aquest país. En cap moment, es planteja cap referència a la necessària protecció dels drets humans mitjançant els instrument de prevenció i resposta previstos per la UE. Vegi's BOCG, 18-10-1994: Contestació del govern a les preguntes dels diputats Manuel Arqueros Orozco i Rafael Antonio Hernando Fraile, del Grup Parlamentari Popular, sobre ajuts concedits a Uruguai i la Xina amb càrrec al Fons d'Ajuda al Desenvolupament.

²⁵⁴ Informació extreta de les entrevistes mantingudes amb els màxims responsables de les principals empreses exportadores de bens finançats amb crèdits FAD.

²⁵⁵ Font : fonts empresarials consultades afirmen que la construcció de vaixells "camaroneros" per Astilleros Españoles, S.A. amb destinació a Camerun ha continuat gràcies a les pressions dels principals sindicats espanyols, tot i no existir el corresponent conveni de crèdit signat amb el Camerun.

sistema gradual de mesures restrictives. En l'Informe del Parlament de 1992²⁵⁶ s'afirma que l'ajut al desenvolupament no és neutral ni indiferent davant del nivell de democràcia d'un país. Cal actuar amb una permanent referència a la clàusula de democràcia.

Es suscita, doncs, la necessitat de justificar el perquè un volum important de crèdits FAD recauen en països on els drets humans no són garantits, o en països els quals no s'han adherit als principals instruments internacionals de protecció dels drets humans²⁵⁷.

3.2.A l'anterior Legislatura, el Partit Popular va insistir en la necessitat de procurar per una major respecte dels drets humans, en especial en el cas de la Xina²⁵⁸. Les ajudes espanyoles a la Xina han crescut molt els últims anys, especialment pel que fa a crèdits FAD. Des de 1987 fins 1993 la Xina va rebre 80.600 milions de pts en concepte de crèdits FAD. El 1995 es van conveniar crèdits per valor de 12.000 milions de pts en condicions FAD i 24.000 milions en condicions normals OCDE. La raó sembla recaure sempre en oferir a l'empresariat espanyol

---

²⁵⁶ Congrés dels Diputats, 1992, pp. 46, punts 1, 2 i 3.

²⁵⁷ Vegi's el quadre-resum al final del present capítol.

²⁵⁸ Entrevista mantinguda amb el diputat del Grup Popular sr. Hernando Fraile, el dia 18 d'octubre de 1996 a la seu dels grups parlamentaris a Madrid.

uns recursos importants que els permeti la penetració en el mercat xinès²⁵⁹. És una llàstima que aquesta insistència no hagi continuat un cop el Partit Popular ha assolit el poder ja que la condició de respecte dels drets humans a Xina seria un element essencial atesa la dramàtica situació al respecte que viu el subcontinent xinès.

---

²⁵⁹ Vegi's Diari de Sessions del Congrés dels Diputats. Comissió d'Afers Exteriors. 10 de maig de 1995. Núm. 490/1995. Pregunta del diputat del Grup Popular sr. Milián Mestre sobre la política espanyola vers la Xina. Resposta del Sots-Secretari del Ministeri d'Afers Exteriors, sr. Ezquerria-Calvo.

Conveni contra la Tortura... 1984	*	NO	*	+	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Conveni contra discriminació de la dona - 1979	NO	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Conveni contra el Genocidi... - 1948	*	NO	*	+	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Conveni de protecció dels drets del Nen - 1989	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Conveni relatiu a l'estatut dels refugiats - 1954	*	*	NO	*	*	*	*	*	*	NO	*	NO	*

* - Conveni ratificat

+ - Conveni signat però no ratificat

NO - Conveni no signat

Font: Informe de Desenvolupament Humà, 1996. PNUD-Nacions Unides.

(d) Eficàcia del Fons d'Ajuda al Desenvolupament com a sistema vàlid de desenvolupament dels països receptors.

Qüestió annexa al respecte dels drets humans per part dels països prestataris d'ajut espanyol, sobretot en concepte de FAD, és conèixer el grau d'eficàcia d'aquest sistema de finançament com a promotor del desenvolupament de les poblacions receptores de l'ajut. Cal plantejar-se si l'actual sistema de crèdits concessional espanyol contribueix al desenvolupament de les poblacions dels països que reben el crèdit. Cal saber si els béns exportats eren adequats a les necessitats de desenvolupament del país. Cal saber si els béns exportats finalment han revertit en una millora de la qualitat de vida de la població receptora. Així com Espanya porta un control rigorós de les ajudes gestionades per la SECIPI, directament o bé a través d'ONGs, cal saber si s'aplica el mateix rigor pel que fa a les ajudes finançades amb crèdits FAD.

Aquest estudi no ofereix la solució a tots aquests interrogants²⁶⁰ però sí que dona claus per una interpretació més ajustada a la realitat del què ha estat el FAD i de la seva contribució en el desenvolupament de les poblacions beneficiàries.

A efectes de metodologia, partirem del concepte de desenvolupament emprat pel Programa de Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD) en els darrers anys²⁶¹, de tal manera que

---

²⁶⁰ Un estudi d'aquesta envergadura comportaria portar a terme un estudi de camp en els països beneficiaris ja que la informació sobre l'estat dels projectes finançats amb FAD és inaccessible a Espanya o bé no es coneix ni es controla per part del govern espanyol. Més endavant, s'entra a fons en aquest tema.

²⁶¹ S'ha prè de referència l'Informe sobre Desenvolupament Humà corresponents a 1995 i 1996 a fi d'utilitzar una terminologia actualitzada.

permeti contrastar la realitat del balanç qualitatiu del FAD amb un model teòric emmarcat a priori, i acceptat pràcticament per tots els països del món en tant que membres de NN.UU²⁶².

El PNUD utilitza la teoria del desenvolupament humà per definir el concepte de desenvolupament; en aquesta teoria s'identifiquen quatre grans trets : productivitat, equitat, sostenibilitat a mitjà i llarg termini i potenciació (la qual depèn del augment de la capacitat de les persones). Cal fer esment de la necessitat de prendre en consideració altres aspectes a part del creixement econòmic, en especial, l'atenció a la seva qualitat i distribució i a la seva sostenibilitat. Aquests trets de la teoria del desenvolupament humà es desglossen en tres elements bàsic:

1 - Ha d'englobar el desenvolupament econòmic així com el desenvolupament dels recursos humans, és a dir, formació de les capacitats humanes i ús d'aquestes.

2 - Ha de potenciar realment la sostenibilitat i viabilitat de les accions ; és a dir, es deixa de parlar de desenvolupament i s'adopta el terme de desenvolupament sostenible.

3 - Ha de contribuir activament a la participació de la majoria de la població en el procés de desenvolupament sostingut i sempre fet en el seu benefici ; és a dir, ha de tractar-se d'accions econòmiques i de desenvolupament de recursos i capacitats humanes que promoguin el dret a la vida, a la salut, a l'educació, a l'adquisició de coneixements i capacitat i, finalment, a l'accés als recursos necessaris per a un estàndard de vida digne.

---

²⁶² L'elecció del concepte utilitzat per NN.UU. ha prevalgut per sobre del concepte emprat pel Banc Mundial. Al nostre entendre, aquest últim és més simplista ja que es basa únicament en el nivell de PIB. Pensem que és convenient afrontar el concepte de desenvolupament des d'una òptica més global i integradora.

La definició d'aquest model teòric i el seu reflex en la realitat del FAD espanyol des de la seva creació, però especialment en els darrers anys, aboca una sèrie de dades alarmants:

I - L'article 6 del Reial Decret de 1977, regulador del FAD, estableix que la Comissió Interministerial haurà de controlar l'execució de cada operació i haurà d'avaluar els resultats de la mateixa; a tal fi, pot demanar la col·laboració dels organismes de l'Administració i d'aquelles altres que estimi convenients. Fins ara, és a dir, després de pràcticament 20 anys de vigència del FAD, els diferents governs mai han fet ús d'aquesta potestat; el control exercit ha estat merament formal; i, finalment, no hi ha hagut cap mena d'avaluació.

II - Control del FAD. Hi ha dos tipus de controls: el financer i l'avaluació de les operacions finançades. L'únic control que s'exerceix consisteix en un sistema d'enquesta a les empreses beneficiàries, el qual es va implantar el 1994. Això vol dir que fins llavors, el govern espanyol no coneixia el resultat de les operacions finançades amb crèdits FAD.

El sistema d'enquesta és una mena de control merament documental, des d'un òptica d'empresa i d'implantació comercial. En canvi, la valoració sobre la utilitat del projecte des d'un punt de vista d'ajut al desenvolupament no s'ha fet mai. Les raons per no aprofundir en el control i avaluació són econòmiques i de política comercial²⁶³ i, per tant, sembla descartar-se que impliqui realitzar una avaluació dels efectes socials i econòmics que genera el projecte.

---

²⁶³ Vegi's compareixença del Ministre de Comerç i Turisme sr. Gómez-Navarro Navarrete. Diari de Sessions del Congrés dels Diputats. Comissió no Permanent sobre Cooperació i Ajuda al Desenvolupament.. 14 de desembre de 1994. V Legislatura. Núm 385, 1994. El Ministre va deixar clar que el motiu per no portar a terme controls qualitius d'impacte social dels projectes és purament econòmic, donat el seu elevat cost. D'altra banda, pensem que a darrera també hi ha raons de política comercial que aconsellen no fer aquests tipus d'estudis ja que comportarien haver de modificar l'actual sistema i moltes empreses en sortirien perjudicades.

III - La mateixa SGFFE, encarregada de gestionar el Fons d'Ajut al Desenvolupament posa de manifest alguns d'aquests dèficits, al nostre entendre greus, en la fiscalització i control de les operacions finançades amb FAD²⁶⁴ :

1. Afirmen amb rotunditat no haver cap mena de control de les operacions finançades amb el FAD
2. Les oficines comercials de les ambaixades espanyoles no fan cap tasca de fiscalització.
3. En cap moment s'han dissenyat prioritats en el pla del desenvolupament, donat que l'objectiu principal és la promoció de les exportacions espanyoles.
4. L'únic control que s'exerceix és el sistema d'enquesta a les empreses, abans esmentat. Amb aquest qüestionari el govern pretén tenir informació fidedigna del resultat de les operacions d'exportació de bens espanyols a través de crèdits FAD.
5. Segons la SGFFE, és el país prestatari qui fixa les prioritats del FAD i partir d'aquí Espanya selecciona les empreses beneficiàries en funció del bé a exportar. Aquesta dinàmica, que seria la normal i lògica i acord amb el que preveu la regulació legal del FAD, s'incompleix sistemàticament. L'ordre és exactament l'invers, de tal manera que és la SGFFE qui marca quins sectors comercials convé potenciar i llavors procedeix a l'adjudicació directa dels projectes que creu que més s'adeqüen a les seves conveniències.

IV - El Grups Parlamentaris han vingut reclamant amb insistència la necessitat d'impulsar nous mecanismes de control a part del sistema d'enquesta. En aquest sentit, s'han manifestat el Grup Popular, quan era a l'oposició parlamentària, el qual va proposar noves mesures de seguiment i de fiscalització²⁶⁵.

---

²⁶⁴ Informacions extretes de la reunió mantinguda amb responsables autoritzades de la SGFFE, el dia 16 d'octubre de 1996.

²⁶⁵ En el transcurs de la reunió mantinguda amb el diputat sr. Hernando Fraile, el dia 18 d'octubre de 1996, es va insistir en aquesta qüestió.

Per la seva banda, el Grup de CiU ha vingui qüestionant el fet que els controls sobre l'activitat del FAD siguin merament comptables i econòmics i no es plantegi la possibilitat d'endegar avaluacions sobre l'impacte dels crèdits FAD en el desenvolupament dels països beneficiaris²⁶⁶. L'argumentació de fons radica en la constatació de què el FAD és una part important de l'ajut oficial al desenvolupament espanyol.

V - Part de l'empresariat consultat critica la manca d'estudi de les necessitats reals del país destinatari del crèdit. Tot i que es sol atribuir a una mala gestió del govern del país beneficiari, el fet és prou significatiu per posar de relleu que el govern espanyol no coneix les mancances socials i econòmiques del país prestatari i, en conseqüència, s'exporta allò que més beneficia l'empresa espanyola.

VI - L'Avantprojecte de creació d'un nou fons concessional²⁶⁷, projectat en època de govern del PSOE, tampoc inclou més mesures de control. D'altra banda, l'actual govern del PP no sembla tenir massa interès en donar sortida a una reforma de l'actual FAD així com tampoc té voluntat d'incorporar nous mecanismes de control i avaluació diferents als que criticava quan era a l'oposició parlamentària

(e) Conclusions

(i) Tot i la intensa activitat de la UE en favor de la protecció dels drets humans per part de tercers països que realitzen operacions contractuals amb països membres, Espanya ha incomplet sistemàticament les clàusules democràtiques, especialment en aquells països amb gran interès comercial.

---

²⁶⁶ Vegi's la intervenció del diputat, sr. Lluís Recoder Miralles al Diari de Sessions del Congrés dels Diputats de 7 de febrer de 1995. Comissió no permanent sobre cooperació i ajuda al desenvolupament. Compareixença del Secretari d'Estat de Comerç Exterior, sr. Apolonio Ruiz Ligeró.

²⁶⁷ Anomenat Fons d'Ajuda al Comerç Exterior (FAEX).

(ii) S'ha produït un tracte discriminatori en l'aplicació de les clàusules democràtiques. Només en aquells casos amb una alta rendibilitat política, com p.e. Cuba, Guinea Equatorial o Perú, s'ha actuat d'acord amb els postulats de la UE.

(iii) El govern espanyol així com les Corts Generals desconeixen quin ha estat el destí de les operacions finançades amb el FAD. Únicament, es disposa del resultat d'unes enquestes que mai s'ha publicat i que mai han estat contrastades amb la realitat. Actualment es difícil saber si uns bens amb destí a un país prestatari de FAD han arribat realment, si s'ha produït la inversió projectada... Una lectura més perniciosa ens fa dubtar que el govern espanyol conegui on van els 80.000 milions de pts que anualment destina al FAD. I això podria ser molt greu.

(iv) Admetent el control a través de les esmentades enquestes com a cert, tot aplicant una presumpció de veracitat de les informacions manifestades per les empreses, es continua sense conèixer l'impacte real de les operacions finançades amb FAD, des d'una òptica de ajuda al desenvolupament. Si fins el moment no s'ha fet és perquè el FAD té una orientació únicament i exclusiva comercial i de promoció de l'empresariat espanyol. Tot i ser considerat com AOD, ningú sembla estar interessat en donar contingut al text de la llei, tot produint-se una vulneració clara del principi de legalitat.

(f) Propostes de canvi

(i) Considerar el FAD com a part integrant de l'AOD i aplicar en conseqüència els criteris de concessió d'ajut fixats per la SECIPI per la resta d'AOD no reemborsable. D'aquesta manera, s'aconseguiria destinar els crèdits FAD a aquelles zones on s'ha fet prèviament un estudi de la situació social i econòmica. Això significa establir una planificació plurianual i anual de FAD integrada en la planificació de la resta d'AOD.

(ii) Aplicar de forma equànime els postulats de la UE en matèria de protecció dels drets humans en les relacions amb tercers estats, guiant-se sempre pel criteri de no perjudicar les poblacions per conductes dels seus governs.

(iii) Introduir nous mecanismes de control i avaluació que permetin conèixer amb exactitud l'estat de les operacions finançades i alhora el grau de desenvolupament obtingut amb la concessió de crèdits FAD. Els mecanismes de control han de ser ante i ex post a fi de garantir que l'operació finançada arribarà a la seva destinació i que tindrà efectes qualitatius en la millora de la qualitat de vida de la població beneficiària.

De la mateixa manera que el Tribunal de Comptes realitza informes fiscalitzadors des d'un punt de vista comptable-econòmic, cal crear un òrgan similar que efectui aquest tipus de control o encomanar la gestió a entitats independents.

Finalment, aquest control i avaluació, ha de comportar reunions mixtes de seguiment estat prestador-prestatari.

ANNEX: L'AJUT OFICIAL AL DESENVOLUPAMENT CONCEDIT PELS PAÏSOS BAIXOS

La inclusió d'aquest annex monogràfic sobre la realitat de l'ajut oficial al desenvolupament als Països Baixos en el capítol dedicat a la protecció dels drets humans i a l'avaluació i control de l'AOD i, en concret del FAD, respon a la intenció de posar de manifest altres sistemes de protecció i control emprats per països desenvolupats, amb més experiència en el camp de l'ajut al desenvolupament que Espanya.

A fi de copsar amb major claredat la realitat holandesa, hom ha considerat adient fer una breu descripció de l'evolució dels plantejaments dels Països Baixos en la seva AOD i en l'atorgament de crèdits concessional²⁶⁸.

---

²⁶⁸ Els documents utilitzats per a l'elaboració d'aquest annex han estat essencialment:

A- A World of Difference: a new framework for development cooperation in the 1990's.

B- A World of Dispute: a survey of the frontiers of development cooperation, 1993.

C- A World of Difference.

D- OCDE-CAD, Informe de l'Ajut al Desenvolupament concedit pels Països Baixos, 1994-1995. OCDE/CAD/AR (94) 1/15.

E- Contestació dels Països Baixos a l'esmentat Informe.

F- Aid in Progress. Development Cooperation and the review of the Dutch Foreign Policy, 1995.

El punt de partida del nostre estudi cal situar-lo el 1989, moment en que el sistema internacional sofreix un ruptura decisiva, fet que porta als Països Baixos a orientar la seva política de desenvolupament en aquests sis punts:

- 1 - prioritització del desenvolupament institucional
- 2 - major connexió entre l'ajuda d'emergència, de reconstrucció i de transició i major eficàcia de l'ajuda
- 3 - importància dels factors culturals
- 4 - inclusió del criteri del bon govern com un factor a tenir en consideració
- 5 - major descompartimentalització de la política exterior, tot entenent l'ajuda oficial al desenvolupament com una part de la política exterior del país.
- 6 - major coordinació entre les polítiques referents al comerç, deute extern, relacions internacionals, cooperació al desenvolupament, Europa, medi ambient i drets humans. Són aspectes cada vegada més interconnectats que obliguen a adoptar una política integradora, descompartimentada.

Seguint aquest plantejament, el govern holandès ha publicat una sèrie de documents de treball que pretenen l'optimització de l'AOD als països en vies de desenvolupament. El 1990, en resposta als ràpids canvis en les relacions Nord-Sud, el Ministre holandès de Cooperació per al Desenvolupament, sr. Pronk, va publicar el document polític "A World of Difference: a new framework for development cooperation in the 1990's". Posteriorment, el setembre de 1993, "A World of Dispute: a survey of the frontiers of development cooperation" posa al dia els continguts de la primera obra.

A World of Dispute conté aquests trets principals:

- 1.priorització de la consecució de la pau i la prevenció de conflictes violents,
- 2.redistribució dels limitats espais mediambientals,
- 3.reducció del creixement de la població,
- 4.eliminació de les causes ecològiques, polítiques i socio-econòmiques de les migracions,
- 5.combinació de l'efectiva reducció de la pobresa amb la reducció de les desigualtats de tipus econòmic.

El setembre de 1995, es publica un nou document, el qual ve a completar els anteriors: "Aid in Progress. Development Cooperation and the review of the Dutch Foreign Policy". Es un document que té la pretensió de revisar tota la política exterior dels Països Baixos, amb la intenció de coordinar i incrementar l'efectivitat de la seva política internacional²⁶⁹.

En tots tres documents així com en altres publicats en aquest període²⁷⁰ ressalta la idea fonamental de que l'ajuda no és més que un aspecte de la cooperació internacional al desenvolupament, la qual també engloba altres aspectes: mesures preferencials i concessionals en l'àrea del comerç internacional, inversió estrangera, accés al Know-how i a la tecnologia, accés als recursos limitats mediambientals...

Tot i acceptar que l'AOD és una mesura positiva per als PVD, els Països Baixos matisen sota quines condicions es dona a l'hora de valorar la seva eficàcia. Hi ha molts factors, nacionals i

---

²⁶⁹ Extret del prefaci del document.

²⁷⁰ Des de 1990, el govern holandès ha publicat més de 30 documents d'anàlisi política en relació a la cooperació al desenvolupament. Entre ells, cal destacar-ne:

- 1.Canvi climàtic, 1990/1991
- 2.Cooperació al desenvolupament i educació als anys 90, 1991-1992. Aquest document prioritza la política d'Holanda en la millora de l'educació en els països en desenvolupament, especialment educació primària als països de l'Àfrica Subsahariana.
- 3.Cooperació al desenvolupament multilateral, 1991-1992.
- 4.Recerca i desenvolupament, 1991-1992.
- 5.Memorandum: Ajut bilateral deslligat pels països de l'UE a nivell comunitari. (Untying of Bilateral Aid from EC Member States at Community Level, 1991). Fa una defensa de l'ajut deslligat i proposa mesures perquè l'UE adopti aquesta posició.

internacionals, a nivell macroeconòmic que tenen un impacte determinant en l'efectivitat de l'ajuda: polítiques macroeconòmiques estables; inversió en la gent, formació i salut; polítiques comercials permissives tendents a facilitar la integració de les economies subdesenvolupades en els mercats mundials: relacions d'intercanvi més justes i reducció de les pràctiques proteccionistes; participació de la gent en el progrés...

D'altra banda, la cooperació al desenvolupament s'entén no només com un instrument per a un ordre internacional més equitatiu, sinó també per a la prevenció del desordre²⁷¹.

Gestió de l'AOD dels Països Baixos

I - VOLUM

El 1993 va suposar el 0'82% del PNB, és a dir, un 0'04% menys que el 1992. Part d'aquest volum es deu a la imputació de les despeses dels sol·licitants d'asil (allotjament i manutenció durant un any) en el total d'AOD, mesura permesa pel CAD.

El 1992 i 1993, el 80'13% de l'AOD es gestionava pel Ministeri d'Afers Exteriors i de Cooperació al Desenvolupament. El 20% restant es repartia entre 10 ministeris més, destacant-ne el Ministeri de Finances amb el 7'99%. El 1993, la despesa bruta en AOD va ser del 2'8% del PNB, un 0'2% menys del pressupostat (3%)²⁷². Tot i la importància del Ministeri d'Afers Estrangers, el CAD

---

²⁷¹ El desenvolupament no és possible en una situació d'inestabilitat. La cooperació al desenvolupament pot servir per alleugerir les situacions de pobresa però, a més a més, pot servir per restaurar l'estabilitat en països en conflicte, creant les condicions bàsiques per a un procés de creixement econòmic i social.

²⁷² Font: National Budget and Budget Statement, 1993.

qüestiona l'excessiva fragmentació de l'AOD en el seu informe sobre l'AOD dels Països Baixos de 1994/1995.

II - AJUT BILATERAL

A conseqüència de "A World of Dispute", el govern holandès va suspendre l'ajut a 12 països, entre ells Xina, Xile, Colòmbia,...

La triple classificació dels països per regió, sector i programes que fins llavors utilitzava, , va ser substituïda per quatre noves categories. L'objectiu es va reorientar cap a l'eliminació de la pobresa, la protecció mediambiental, la millora de les condicions de vida dels pobles i l'autonomia de la dona.

Les quatre noves categories són:

- 1.cooperació regular amb els països,
  - 2.països amb els que s'hagi signat un acord de desenvolupament sostenible, que no només cobreixi l'AOD sinó que també abasti altres ministeris,
  - 3.països on els esforços s'orienten directament a resoldre conflictes i aconseguir rehabilitacions,
  - 4.països en transició, en plena transformació estructural cap a una societat de mercat democràtica.
-

Com a norma, la cooperació amb els països de les dues primeres categories és estructural, a llarg termini i orientada al desenvolupament. La segona categoria inclou els tres països amb els que els Països Baixos han signat acords de desenvolupament sostenible: Benin, Bhutan i Costa Rica²⁷³.

III - QUALITAT I CONDICIONS FINANCERES DE L'AJUT

1. L'ajut deslligat. Originàriament, l'ajut financer estava lligat a la despesa en béns holandesos. A mitjans dels 70, es convení un acord internacional per deslligar part de l'ajuda. Els esforços dels Països Baixos s'encaminen a aconseguir que l'ajuda es gastí en els països en desenvolupament, és a dir, que la font de subministrament sigui un país del sud.

2. Bon govern i participació en el desenvolupament. El suport al bon govern és actualment una de les prioritats de l'ajuda dels Països Baixos: efectiu sistema de llei i ordre, accés dels individus al mercat i l'oportunitat de participar en el sistema polític. Aquests elements constitueixen el bon govern. Té una gran importància a l'hora d'assegurar l'èxit en un procés de desenvolupament. Es pren consciència, per tant, de la relació indiscutible entre democràcia i desenvolupament.

Aquest fet ha justificat la reducció o suspensió de l'ajuda en casos de flagrants violacions dels drets humans, de declivi seriós del creixement de la democràcia o d'una persistent despesa militar excessiva²⁷⁴.

---

²⁷³ Elements d'aquests acords:

a - sostenibilitat ecològica

b - millora del nivell de vida,

c - justícia: per tant, inclou oportunitats pel desenvolupament de la dona i els drets humans.

Font: CAD Memoràndum 1989/1990 i Anuaris de Cooperació al Desenvolupament 1991 i 1992.

²⁷⁴ L'inconvenient d'aquest plantejament resideix en què la informació sobre la despesa militar en els països en desenvolupament no està al dia i, a més a més, és incompleta.

IV - AJUT LLIGAT

En aquest punt, cal destacar els esforços dels Països Baixos en els diferents organismes internacionals per aconseguir un major grau de deslligament de l'ajut.

En tot cas, organitzen l'ajut al desenvolupament lligat entorn el Programa DRET - Development-Related Export Transactions Programme, el qual té per objectiu principal garantir una màxima transparència en la gestió d'aquest ajut.

El programa DRET és el substitut del programa LCL (Less Concessional Loans), implantat el 1991. Consisteix en un préstec subsidiat en un 40% del total. La resta, el 60%, l'ha de costejar el govern receptor. Òrgan executor d'aquests crèdits concessional és el Netherlands Credit Insurance Company (NCM), amb funcions similars a les que realitza l'ICO a Espanya.

El Paquet de Hèlsinki adoptat el 1992 va afectar el programa DRET, especialment pel que fa a la condició de no perseguir objectius econòmicament rendibles (tot i que la Xina és el país que més ajut rep actualment).

Aquests factors de restricció van fer declinar l'ús d'aquest programa DRET²⁷⁵ i des de 1992 ve complementat pel Programa MILIEV, Environment and Economic Self-Sufficiency, consistent en concedir donacions per afavorir iniciatives industrials que inverteixin en projectes que contribueixin positivament a la conservació del medi ambient.

V - ORGANITZACIÓ

---

²⁷⁵ De 1991 a 1992, va haver-hi una reducció de més del 60% - 180 concessions el 1991 i 66 el 1992.

Cal destacar l'existència del National Advisory Council for Development Cooperation (NAR), el qual és un consell assessor del Ministre per a la Cooperació al Desenvolupament²⁷⁶.

Per altra banda, des de 1986 existeix un òrgan consultiu per aconseguir una coherència política, el Council For Development Cooperation (ROS), el qual és el responsable a nivell polític d'assegurar una consistència entre la política de desenvolupament i la política en altres camps.

VI - GESTIÓ D'UN PROJECTE

El cicle d'un projecte de cooperació al desenvolupament es divideix en dues fases:

1. Projecció del desenvolupament (Development Screening), fase introduïda el 1992: és un mitjà per avaluar el probable impacte del projecte sobre la pobresa, l'autonomia de la dona i el medi ambient i la seva contribució al desenvolupament sostenible.

2. La fase de control (Control Checklist), utilitzat per primera vegada el 1993: s'utilitza per facilitar una millor implementació de les activitats de control en la identificació, la formulació i valoració de les fases/etapes.

VII - QUALITAT DE L'AJUDA

Els últims anys, els Països Baixos han fet un esforç important per millorar la qualitat del seu ajut al desenvolupament. En aquest sentit, han pres una sèrie de mesures, que succintament són aquestes:

---

²⁷⁶ Es poden trobar similituds amb el Consell de Cooperació al Desenvolupament del sistema espanyol.

- 1 - gestió de menys programes/projectes d'ajut
- 2 - més control per part dels grups beneficiaris
- 3 - millor direcció en la implementació de les activitats
- 4 - simplificació dels procediments
- 5 - avaluacions sistemàtiques de l'ajut.

VIII - AVALUACIÓ DELS PROJECTES

Un tema important és el sistema d'avaluació de l'ajut utilitzat pel govern holandès, el qual conté elements interessants que podrien ser implantats al sistema espanyol.

El sistema holandès preveu l'existència de dos tipus d'avaluació:

- a) avaluacions externes de matèries específiques, sectors o programes, dutes a terme per un organisme anomenat Operations Review Unit (IOV).

La Operations Review Unit (IOV) és un òrgan independent que té per missió avaluar els efectes de l'ajut d'una manera sistemàtica. Va ser creada el 1987 per ordre ministerial i des de llavors ha portat a terme 263 informes fins setembre de 1995. Inicialment, el seu treball anava molt orientat a l'avaluació de projectes individuals, però al llarg dels anys 80 va reorientar-se cap a estudis sobre programes interrelacionats, temes (aspectes d'organització, direcció i orientació de les activitats) sectors i regions²⁷⁷. Des de 1984, també han vingut portant a terme plans a mig termini.

---

²⁷⁷ Malgrat tot, fins el moment, no consta l'existència d'estudis sobre crèdits concessional.

La intervenció de la IOV ha fet que l'ajut al desenvolupament concedit pels Països Baixos busqui més un desenvolupament sostenible i de qualitat²⁷⁸.

b) avaluacions portades per les unitats descentralitzades de la DGIS, en referència a programes i projectes concrets.

Des de començaments de 1995, les ambaixades dels Països Baixos en el país de destinació de l'ajut porten a terme un seguiment regular i continuat dels projectes²⁷⁹, atenent a aquests paràmetres:

1. qualitat i quantitat dels recursos emprats
2. implantació del projecte pel que fa a les activitats concretes
3. aconseguiment dels objectius i de la sostenibilitat dels resultats.

Cada projecte és avaluat dos cops l'any. Finalitzada l'avaluació d'un projecte en concret, es realitzen informes sobre la seva qualitat, indicant-ne quins trets són encertats i quins problemàtics.

Finalment, el sistema d'avaluació també ha introduït tests de projecció al desenvolupament sobre totes les activitats abans de ser posades en marxa. Aquest sistema és un procés integrat que busca la transparència i la consistència de la presa de decisions, on es prioritzen aquests objectius: (1)

---

²⁷⁸ Durant 1992 i 1993 la IOV va portar a terme diferents estudis. El 1992, va publicar els resultats de dos estudis:

- 1-Sector Aid and Structural Adjustment: support for the sugar industry in Tanzania.
- 2-Rice Cultivation by farmers in Office du Niger, Mali, 1979-1991.

El 1993 va publicar altres informes:

- 1-The Flood Action Plan, Bangladesh.
- 2-Evaluation and Monitoring: The Role of Project Evaluation and Monitoring in Bilateral Aid, que comportà l'anàlisi de 180 informes així com un estudi de camp a Burkina Faso, Pakistan i Egipte.

²⁷⁹ S'han fet experiències pilot en programes a Mali, Pakistan i Bolívia.

reducció de la pobresa, (2) promoció de la dona, (3) protecció del mediambient, (4) desenvolupament sostenible, i (5) aspectes de control i direcció de l'ajut.

IX - LA UNIÓ EUROPEA

El Tractat de Maastricht especifica que la política de la UE només ha de complementar l'ajut dels estats. Això comporta que l'ajut bilateral sigui competència dels estats membres. No obstant això, el Tractat requereix a la UE i als estats membres a coordinar les seves polítiques en el camp de la cooperació al desenvolupament. En aquest sentit, el Consell de Ministres per a la Cooperació al Desenvolupament dels Països Baixos van adoptar diverses resolucions en diferents sectors per tal d'aconseguir aquesta coordinació: eradicació de la pobresa, educació, salut, seguretat alimentària, ajustament estructural i integració regional.

X - PROTECCIÓ I PROMOCIÓ DELS DRETS HUMANS²⁸⁰

Els Països Baixos han dut a terme una intensa activitat en la defensa dels drets humans i també en la inclusió de clàusules democràtiques en les seves relacions de cooperació al desenvolupament amb països en vies de desenvolupament.

Diversos documents polítics sobre drets humans en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament i, en general, en el si de la política exterior aval·len aquest posicionament. Somerament, en citem els següents:

---

²⁸⁰ Font principal: Resposta dels Països Baixos a l'Informe del CAD sobre les activitats per promoure els drets humans en els països en desenvolupament. Juliol de 1995.

1. Memoràndum presentat al Parlament pel Ministre de Afers Estrangers i el Ministre de Cooperació al Desenvolupament, el 3 de maig de 1979. Concedeix una importància crucial a la relació entre drets humans i cooperació al desenvolupament. La idea de drets humans està molt lligada a la idea de democràcia i la idea de promoció dels drets humans és un element essencial de la política exterior.

2. “A World of Difference. A new framework for development cooperation in the 1990's (1990)”.

Aquest document és una resposta als canvis del sistema internacional de 1989-1990 i pretén ser també un revulsiu a la crisi de les polítiques de desenvolupament, a nivell nacional i internacional²⁸¹. Davant d'això, es passa a considerar la llibertat i els drets humans, civils i polítics, com una precondition per la realització dels drets econòmics i socials. Per tant, la cooperació al desenvolupament ha de ser vista com un suport a la política de drets humans. Es a dir, la realització dels drets econòmics, socials i culturals necessiten del respecte dels drets civils i polítics per la consecució de les polítiques de desenvolupament.

3. “A World of Dispute. A Survey of the frontiers of development cooperation, 1993”. Aquest document posa molt d'èmfasi en la relació entre democràcia i desenvolupament i drets humans; especialment entorn la noció de *bon govern*²⁸².

3. Informe de 1992 de seguiment dels Països Baixos de la Resolució sobre Drets Humans, Democràcia i Desenvolupament, adoptada per la UE-Consell de Ministres sobre Cooperació al Desenvolupament, el 28 de novembre de 1991. Incideix novament en la importància dels drets civils i polítics (bon govern) en la consecució d'una distribució equitativa del desenvolupament econòmic.

---

²⁸¹ Crisis provocada per: preponderància de l'ajustament sobre el desenvolupament, absència de diàleg, erosió de les funcions del sector públic, insuficient participació i democratització i crisi en el camp teòric-reflexiu del desenvolupament.

Finalment, cal esmentar que, pel que fa a la gestió de l'ajut bilateral, els Països Baixos l'han concentrat en un número limitat de països, a partir de la consideració de que els efectes de l'ajut són a llarg termini. Entre els criteris que es tenen en compte a l'hora de seleccionar els beneficiaris, el respecte dels drets humans són un factor determinant. Malgrat això, també hi ha escletxes de foscor i disfuncions entre el discurs polític i la realitat. L'important volum d'ajut que rep la Xina, especialment d'ajut lligat, n'és un exemple paradigmàtic.

---

²⁸² El concepte de "Good Governance" pren especial importància a partir del final de la guerra freda.

BIBLIOGRAFIA

- MINSBURG, N. **La deuda externa de América latina**, ICE, nº 2436, 1994, del 5 al 11 de diciembre.
- DE JUAN Y PEÑALOSA, R, et alii. **Las organizaciones no gubernamentales y el desarrollo en América Latina**, ICE, nº 2436, 1994, del 5 al 11 de diciembre.
- BANCO MUNDIAL, **Las perspectivas económicas mundiales y los países en desarrollo**, ICE nº 2483, 1995, del 18 al 24 de diciembre.
- FANJUL, E, **Una nueva etapa en China, una nueva estrategia para España**, ICE, nº 2464, 1995, del 17 al 23 de juliol.
- ALONSO J, **Marco financiero con la R. P. China**, ICE, nº2464, 1995, del 17 al 23 de juliol.
- REYERO JM, **La cooperación empresarial chino española en el ámbito bancario**, ICE nº 2464, 1995, del 17 al 23 de juliol.
- CALAF SOLÉ JR,
  - La economía asiática y el Grupo del Banco Asiático de Desarrollo en 1994**, ICE, nº 2469, del 11 al 17 de septiembre.
  - La economía africana y el Grupo del Banco Africano de desarrollo en 1994**, ICE nº 2478, 1995, del 13 al 19 de noviembre.
- SECRETARÍA DE ESTADO DE COMERCIO EXTERIOR, **Informe sobre el comercio exterior español de material de defensa y de material de doble uso 1991-1994**, ICE, nº 2478, 1995, del 13 al 19 de noviembre.
- MIER DURANTE F, **La Ayuda Oficial de España al Desarrollo en 1994**, ICE nº 2481, 1995, del 4 al 10 de diciembre.
- ICO, **El Fondo de Ayuda al Desarrollo (FAD), guía práctica.**
- DÍEZ DE VELASCO M, **Instituciones de Derecho Internacional Público**. Tomo I, novena edición, Tecnos 1991, Madrid.
- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del Senado**, Comisión de Asuntos Exteriores, V Legislatura, Comisiones, Nº 185.

- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del Congreso de los Diputados**, Comisión No Permanente Sobre Cooperación y Ayuda al Desarrollo, V Legislatura, Comisiones, N° 478.
- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del Congreso de los Diputados**, Comisión no Permanente sobre Cooperación y Ayuda al Desarrollo, V Legislatura, Comisiones, N° 385.
- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del congreso de los Diputados**, Comisión no Permanente sobre Cooperación y Ayuda al Desarrollo, V Legislatura, Comisiones, N° 413.
- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del Congreso de los Diputados**, Comisión sobre Cooperación y Ayuda al Desarrollo, VI Legislatura, Comisiones, N° 47.
- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del Congreso de los Diputados**, Comisión sobre Cooperación y Ayuda al Desarrollo, V Legislatura, Comisiones, N° 306.
- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del Congreso de los Diputados**, Comisió de Asuntos Exteriores, V Legislatura, Comisiones, N° 490.
- CORTES GENERALES, **Diario de sesiones del Congreso de los Diputados**, Comisión No Permanente Sobre Cooperación y Ayuda al Desarrollo, V Legislatura, Comisiones, N° 442.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 53, 8 d'octubre de 1996, N° 184/001139, 184/001140, 184/001141, 184/001142.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 46, 24 de setembre de 1996, N° 184/001143.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 43, 17 de setembre de 1996, N° 184/000439, 184/000440, 184/000442.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 30, 25 de juny de 1996, N° 184/000102, 184/000111, 184/000112, 184/000120.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 266, 12 de setembre de 1995, N° 184/011090, 184/011091, 184/011180.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 262, 18 de juliol de 1995, N° 184/010450, 184/010451, 184/010452, 184/010453, 184/010454, 184/010455, 184/010457, 184/010487, 184/010488, 184/010489, 184/010490, 184/010491, 184/010492, 184/010493, 184/010494, 184/010495, 184/010496.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 320, 10 de gener de 1996, N° 184/013693, 184/013694, 184/013745, 184/013746.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 281, 10 d'octubre de 1995, N° 184011209.
- CORTES GENERALES, **Boletín Oficial de las Cortes Generales**, Congreso, Serie D. N° 74, 15 de març de 1994, N° 184/002451, 184/002452, 184/002454, 184/002456, 184/002529.

- **CORTES GENERALES, Boletín Oficial de las Cortes Generales, Congreso, Serie D. N° 142, 3 d'octubre de 1994, N° 162/000135.**
- **CORTES GENERALES, Diario de sesiones del congreso de los Diputados, Comisión de Economía, V Legislatura, Comisiones, N° 438.**
- **CORTES GENERALES, Boletín Oficial de las Cortes Generales, Cortes Generales, Serie A. N° 54, 8 d'abril de 1995.**
- **Ministerio de Comercio y Turismo, Informe a las Cortes acerca de la actividad del Fondo de ayuda al Desarrollo en 1992, N° de registre d'entrada al Congrés dels Diputats : 026126, 19 d'octubre de 1994.**
- **CORTES GENERALES, Diario de sesiones del Congreso de los Diputados, V Legislatura, Comisiones, N° 44, 9 de febrer de 1994.**
- **CORTES GENERALES, Diario de sesiones del Congreso de los Diputados, Comisiones, V Legislatura, N° 46, 15 de febrer de 1994.**
- **CORTES GENERALES, Diario de sesiones del Congreso de los Diputados, Comisiones, V Legislatura, N° 188, 3 de maig de 1994.**
- **CORTES GENERALES, Diario de sesiones del Congreso de los Diputados, Comisiones, V Legislatura, N° 106, 15 de febrer de 1994.**
- **Resposta del Govern a la pregunta n° 184/002529 de 14 de febrer de 1994, n° de registre d'entrada al Congrés dels Diputats : 015479.**
- **CONGRESO DE LOS DIPUTADOS, Informe sobre los objetivos y líneas generales de la política española de cooperación y ayuda al desarrollo, Archivo del Congreso de los Diputados, 1992.**
- **AFARMADE (Asociación de Fabricantes de Material de Defensa). Catálogo de las industrias españolas de defensa, 1993.**
- **AGUIRRE, Mariano i d'altres. Misiles o microships. La reconversión de la industria militar en civil. FUHEM, D.L., ICARIA, Barcelona, 1991.**
- **ALBURQUERQUE, Francisco. La Cooperación Oficial de España al Desarrollo, ICE, n° 702, 1992, Febrer.**
- **ALONSO, José Antonio. La cooperación oficial al desarrollo en España: balance de una década, Anuari CIDOB, 1992.**
- **ASSEMBLEA GENERAL DE NACIONS UNIDES. Document A/49/352, sobre importació i exportació d'armes, 1994.**
- **VILA ÁLVAREZ, Antonio. Regulación de la tecnología de doble uso, ICE, n° 2020, 1986, del 27 de Gener al 2 de Febrer.**

- **BILLÓN CURRÁS, Margarita. El crédito a la exportación**, ICE, nº 2408, 1994, de l'11 al 17 d'Abril de 1994.
- **BRANDÍN LORENZO, José. La tecnología de doble uso en el ámbito del comercio internacional**, ICE, nº 2201, 1989, del 2 al 8 d'octubre.
- **CASADO, Monserrat. Comercio internacional i païses en desenvolupament**, ICE, nº 2425, 1994, del 19 al 25 de Setembre.
- **CEOE. Posición de la empresa española ante la Ayuda Oficial al Desarrollo (AOD)**, Política Exterior, 1995, volum IX, nº 46, agost-setembre.

C.I.P. (Centro de Investigaciones para la Paz). **Anuari C.I.P. 1991/1992**, 1992.

- **Cicle de conferències organitzat per Justícia i Pau i la Fundació per la Pau sota el títol El Comerç d'armes i polítiques de desarmament**. Barcelona, 15-17 de juny de 1995. Especialment:

Conferència a càrrec de Jordi Molas-Gallart, professor de la Universitat de Sussex, amb el títol **Industry, technology and trade in military production: the case of Spain**.

- **CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. Informe sobre los objetivos y líneas generales de la política española de cooperación y ayuda al desarrollo**, Archivo del Congreso de los Diputados, 1992.
- **DE SEBASTIÁN, Luís. El análisis del transfer problem aplicado a la deuda externa del Tercer Mundo**, ICE, 1986, Desembre.
- **FACULTAT de DRET de la Universitat René Descartes. Armement, Développement, Droits de l'homme, Désarmement**. Publicacions de la Facultat de Dret de la Universitat René Descartes (Paris V), Paris, 1982.
- **FISAS ARMENGOL, Vicenç. La economía de la defensa en España en 1991**, Anuari C.I.P. 1991/1992.
- **FISAS ARMENGOL, Vicenç. Política sin rumbo: gastos militares y exportaciones de armas**, Anuari C.I.P., 1992/1993.
- **FISAS ARMENGOL, Vicenç. Gastos militares y exportación de armamentos en España**, Anuari C.I.P., 1992/1993.
- **FONT, Tica. El negocio de las armas**, Intermón, Barcelona, 1994.
- **FUNDACIÓ CIDOB. España y el FED**, CIDOB, 1994.
- **GIMÉNEZ DE CÓRDOVA, Enrique. El control del comercio exterior de material de defensa y material de doble uso en España**, ICE, nº 2409, 1994, del 18 al 24 d'Abril.
- **GRIP Database (Groupe de recherche et information sur la paix)**, Brussel.les, 1989.

- GRIP. **L'Europe des armes, trafics et exportations vers le tiers monde**, Brussel.es, 1989.
- HARVARD ACADEMIC PUBLISHERS. **Military production and innovation in Spain**, Harvard Academic Publishers, Suiza, 1992.
- HERRERO DE MIÑÓN, Miguel. **La ayuda al desarrollo y la economía española**, Política Exterior, 1995, volum IX, nº46, agost-setembre.
- ICE. **Las inversiones directas internacionales en los países en desarrollo (I)**, ICE, nº 2034, 1986, del 5 al 11 de Maig.
- ICE. **Las inversiones directas internacionales en los países en desarrollo (II)**, ICE, nº 2036, 1986, del 19 al 25 de Maig.
- ICE, nº 636/637, 1986, Agost-Setembre.
- ICE. **Los intercambios comerciales de España con Zimbabwe y los demás países de la SADCC**, ICE, nº 2064, 1986, del 22 al 28 de Desembre.
- ICE. **Los intercambios comerciales España-Irak durante 1985**, ICE, nº 2065, 1986-1987, del 29 de Desembre al 4 de Gener.
- ICE. **Destino de la ayuda oficial al desarrollo**, ICE, nº 2121, 1988, del 15 al 21 de Febrer.
- ICE, nº 672-673, 1989, Agost-Setembre.
- ICE. **Las 100 primeras empresas exportadoras en 1989**, ICE mensual, 1990, Agost/Setembre.
- ICE. **Cooperación Empresarial Hispano-China**, ICE nº 2359, 1993, de l'1 al 7 de Març.
- ICE. **Distribución geográfico-económica del Comercio Exterior de España**, ICE nº 2398, 1994, del 24 al 30 de Gener.
- ICE. **La Ayuda Oficial al desarrollo en España**, Secretaría General Técnica ICE nº 2404, 1994, del 7 al 13 de Març.
- ICE. **La Ayuda Oficial al Desarrollo en España**, Secretaría General Técnica. ICE nº 2404, 1994, del 7 al 13 de Març.
- ICE. **Las 100 primeras empresas exportadoras e importadoras en 1993**, Secretaría General Técnica. ICE nº 2417, 1994, del 20 al 26 de Juny.
- ICE. **La inversión directa española en el exterior: evolución reciente**, ICE mensual nº 735, 1994, Novembre.
- ICE. **Los créditos FAD 1977-1994**, ICE nº 2449, 1995, del 27 de Març al 2 d'Abril.

- ICE. **La ayuda al desarrollo y la economía**, Secretaría General Técnica ICE nº 2440, 1995, del 23 al 29 de Gener.
- LAMAS, José Luís. **Comercio bilateral hispano-turco 1990**, ICE nº 2273, del 25 al 31 de Març.
- LAMAS, José Luís. **Historia reciente de la exportación española y comunitaria a Turquía**, ICE nº 2134, 1988, del 16 al 22 de Maig.
- LAMAS, José Luís. **Turquía entre nuestros principales clientes**, ICE nº 2164, 1989, del 2 al 8 de Gener.
- LASSO DE LA VEGA Y PEDROSO, Alonso. **La Cooperación para el desarrollo con especial atención a la española**, Director de CIDEAL-Centro de Documentación, Investigación y Documentación entre Europa, España y América Latina. Boletín de Estudios y Documentación nº12, 1993.

-Legislació:

- JEFATURA DEL ESTADO. **Reial Decret-LLei nº 16/1976, de 24 d'agost, B.O.E. nº 204/1976, de 25 d'agost**, sobre mesures d'ordenació econòmica, mesures fiscals, de foment a l'exportació i del comerç interior.
- PRESIDÈNCIA DEL GOVERN. **Decret de Presidència nº 509/77, de 25 de Febrer, B.O.E. nº 77/1977, de 31 de Març**, regulador dels criteris per a l'administració i aplicació del Fons d'Ajuda al desenvolupament. Composició i funcions de la Comissió Interministerial encarregada de l'administració del Fons.
- PRESIDÈNCIA DEL GOVERN. **Decret de Presidència nº 2399/1977, de 19 de setembre**, que modifica el Decret de 25 de febrer, sobre la composició i funcionament de la Comissió Interministerial.
- **Reial Decret nº 480/1988, de 25 de març, B.O.E. nº 122/1988, de 21 de Maig**, sobre atribucions, comesos i funcionament de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior de Material de Defensa i Productes i Tecnologies de Doble ús.
- **Reial Decret nº 1527/1988, d'11 de Novembre**, pel qual es reestructura la Secretaria d'Estat per a la Cooperació Internacional i per a Iberoamèrica (SECIPI), amb refundició dels organismes autònoms adscrits a aquesta.
- MINISTERI D'ECONOMIA I HISENDA. **Ordre de 23 de Gener de 1990, B.O.E. nº 33/90, de 7 de Febrer**, on es publica la llista de material de defensa i nuclear sotmès a control pel que fa a la seva importació; la relació de material de defensa i de productes i tecnologies de doble ús sotmesos a control quant a la seva exportació, de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior de material de Defensa i Productes i tecnologies de Doble ús. Aprovades pels Acords del Consell de Ministres de 23 de juny i 29 de desembre de 1989, respectivament. B.O.E. nº 33/1990, de 7 de febrer.

- **Ordre de 31 de gener de 1990, B.O.E. n1 35/1990, de 9 de Febrer**, reguladora del Registre Especial d'Exportadors de Material de Defensa i productes i Tecnologies de Doble ús.
- **Ordre de 28 de maig de 1990, B.O.E. n1 128/1990, de 29 de maig**, reguladora del procediment i tramitació del comerç exterior de material de defensa i productes i tecnologies de doble ús.
- **LÓPEZ-IBOR, Alfonso. España y la deuda de los países en desarrollo**, ICE n° 2138, 1988, del 13 al 19 de Juny.
- **LÓPEZ MORENO, Luis. El comité de ayuda al desarrollo de la OCDE, Sus objetivos y prioridades para los 90. La incorporación de España**, ICE n° 702, 1992, Febrer.
- **LÓPEZ MORENO, Luis. Los resultados comerciales de las empresas españolas en las instituciones multilaterales de financiación del desarrollo**, ICE n° 2363, 1993, del 29 de Març al 4 d'Abril.
- **LÓPEZ MORENO, Luis. La ayuda oficial española al desarrollo en 1991**, ICE n° 2360, 1993, del 8 al 14 de Març de 1993.
- **LÓPEZ MORENO, Luis. La ayuda oficial al desarrollo en 1991**, ICE n° 2360, 1993, del 8 al 14 de Març.
- **MIER DURANTE, Fernando. La ayuda oficial de España al desarrollo en 1993**, ICE n° 2438, 1994/1995, del 19 de Desembre al 15 de Gener.
- **MORATINOS, Miguel Angel. La cooperación al desarrollo**, ICE n° 2400-2401, 1994, del 7 al 20 de Febrer.
- **NÚÑEZ, Jesús A. La Cooperación industrial en materia de defensa**, ICE n° 668, Abril de 1989.
- **OLIVERES, Arcadi. La viabilitat econòmica del desarmament: el cas de la indústria militar espanyola**. Tesi doctoral no publicada, Universitat Autònoma de Barcelona, 1993.
- **PAMPILLÓN, Rafael. Ayuda extranjera para el tercer mundo**, ICE n° 2439, 1995, del 16 al 22 de Gener.
- **PASCUAL, Jesús R. El comercio de armas**, ICE n° 668, Abril de 1989.
- **PÉREZ SÁNCHEZ, Alfredo. Nuevas tecnologías y expectativas de desarrollo de la balanza comercial de los países del Tercer Mundo**, ICE n° 2022, 1986, del 10 al 16 de Febrer.
- **POLÍTICA EXTERIOR**. 1995, volum IX, n° 46, agost-setembre. Articles consultats:

.Los FAD en 1994 se adaptan a Helsinki.

.Nuevos avances hacia la armonización del crédito a la exportación.

.China: récord de financiación concesional.

.La Ayuda al desarrollo y la economía española: ¿objetivos incompatibles?.

.La polémica sobre la Ayuda Oficial al Desarrollo.

- PNUD. Programa de Naciones Unidas per al Desenvolupament-**Informe de Desenvolupament Humà per a 1994**, 1994.
- PNUD. **Informe de Desenvolupament Humà per a 1995**, 1995.
- RAMOS RESA, María Paz. **Relaciones económicas hispano-angoleñas**, ICE nº 2314, 1992, del 18 al 26 de Febrer.
- ROLDÁN, Juan. **La ineficacia del modelo español de cooperación al desarrollo**, Política Exterior, 1991, Volum V nº 19.
- RUÍZ, José Juan. **Perspectivas de la economía mundial en 1988**, ICE nº 2132, 1988, del 2 al 8 de Maig.
- RUÍZ ARBELOA, Luís. **La ayuda oficial al desarrollo en 1990**, ICE nº 2311, 1992, del 27 de Gener al 2 de Febrer.
- SCHÖMMEL, Marcus. **Una reflexión acerca de los créditos FAD y la Cooperación al desarrollo**, ICE-Cooperación al desarrollo, Febrer de 1992, nº 702.
- SEBASTIÁN DE ERICE, José Pedro. **Contra la pobreza en el mundo y el paro en España: un modelo de Ayuda al Desarrollo**, Política Exterior, 1995, volum IX, nº 46, agost-setembre.
- SIPRI. **Anuari de 1991**, Stockholm International Peace Research Institute, 1991.
- SIPRI, **Anuari de 1994**.
- U.S. ACDA. United States Arms Control and Disarmament Agency. **World Military Expenditures and Arms Transfers 1993-1994**, 1994.